

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Bc. Michal Matura

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta

Studijní program: **N 6208 – Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**

**Analýza a komparace ekonomického a podnikatelského prostředí v
zemích Evropské unie po zavedení jednotné měny euro**

**Analysis and Comparison of Economic and Business Environment in the
EU Countries after Adoption of Single Currency Euro**

DP – EF – KEK – 2012 – 42
Bc. Michal Matura

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Bednářová Pavla, Ph.D., katedra ekonomie
Konzultant: Ing. Šímanová Jana, Ph.D., katedra ekonomie

Počet stran: 103 Počet příloh: 5

Datum odevzdání: 6. ledna 2012

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 6. ledna 2012

Michal Matura

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval PhDr. Ing. Pavle Bednářové, Ph.D. za odborný dohled při psaní diplomové práce. Zvláště bych ocenil vhodné návrhy, užitečné rady i kritické připomínky.

Anotace

Jednotná evropská měna euro funguje od roku 1999 a napříč evropskými zeměmi vzbudila rozporuplné názory. S jejím přijetím totiž země ztrácí kontrolu nad vlastní monetární politikou, kterou přebírá Evropská centrální banka. Členské státy se tím vzdávají části svých pravomocí, které jsou dále centralizovaně řízené. Spolu s tím to jednotlivým zemím přináší veškeré přínosy, výhody a úspěchy, ale také náklady, nevýhody a neúspěchy, které mnohdy samy nezavinily nebo se o ně nezasloužily, ale přesto se jich týkají. Pro tento účel byla provedena souhrnná makroekonomická analýza zemí Evropské unie, zaměřená zvláště na celé období fungování eura a potom na tříleté ekonomicky turbulentní období let 2008-2010. Vzhledem k významu vytvoření hospodářské a měnové unie na podnikatelské prostředí se diplomová práce zaměřuje i na přednosti a nedostatky podnikatelského sektoru, pro který je makroekonomická rovnováha a prosperita velmi podstatná.

Klíčová slova

Běžný účet platební bilance, hospodářská a měnová unie, hrubý domácí produkt, inflace, jednotná měna euro, magický čtyřúhelník, nezaměstnanost.

Annotation

The single European currency was implemented in 1999 and it aroused inconsistent views across the European countries. With the adoption of the Euro, countries lose control over their national monetary policy which takes over the European Central Bank. Joining the Euro area, the member states give up part of their powers, which are then centrally controlled. Along with that, countries carry all the advantages, benefits and achievements as well as disadvantages, costs and failures regardless of their efforts. In order to explore past experience with the Euro, was made the macro analysis of the European countries, which is aimed at the whole period of existing the Euro currency and a three-year period 2008-2010 which constituted economically turbulent times. Given the significance of creating the European Monetary Union on business environment, the Diploma thesis is focused also on entrepreneurial branch. With its participation in the Single European Market along with all strengths and weaknesses the macroeconomic stability is fundamental.

Key Words

Current account in Balance of payments, Euro, European Monetary Union, Gross Domestic Product, Inflation, Magic Quadrangle, Single European Currency, Unemployment.

OBSAH

Seznam tabulek	11
Seznam obrázků	12
Seznam zkratk	13

ÚVOD..... 14

1 MĚŘENÍ HOSPODÁŘSKÉ VÝKONNOSTI..... 17

1.1 HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT.....	17
1.1.1 DISPONIBILNÍ DŮCHOD, ÚSPORY A INVESTICE	19
1.1.2 REÁLNY A NOMINÁLNÍ HDP.....	19
1.1.3 ČISTÝ DOMÁCÍ PRODUKT A HRUBÝ NÁRODNÍ PRODUKT.....	20
1.1.4 NEZAPOČÍTÁVANÉ AKTIVITY DO HDP.....	20
1.2 CENOVÉ INDEXY A MÍRA INFLACE.....	21
1.2.1 PŘÍČINY INFLACE	23
1.3 NEZAMĚSTNANOST	23
1.3.1 KRÁTKODOBÁ A DLOUHODOBÁ NEZAMĚSTNANOST	23
1.4 PHILLIPSOVA KŘIVKA	24
1.5 BĚŽNÝ ÚČET PLATEBNÍ BILANCE	26
1.6 MAKROEKONOMICKÁ ANALÝZA S VYUŽITÍM MAGICKÉHO ČTYŘÚHELNÍKU	28

2 PŘÍNOSY A NÁKLADY ZAVEDENÍ EURA..... 31

2.1 PŘÍNOSY SPOLEČNÉ MĚNY EURO	31
2.2 NÁKLADY SPOJENÉ SE ZAVEDENÍM EURA A NEJASNÉ CÍLE.....	32
2.3 PŘÍNOSY EURA NA PODNIKATELSKÉ PROSTŘEDÍ.....	32
2.3.1 ELIMINACE KURZOVÉHO RIZIKA	33
2.3.2 SNÍŽENÍ TRANSAKČNÍCH NÁKLADŮ	34
2.3.3 STABILNÍ MĚNA POZITIVNĚ OVLIVŇUJÍCÍ PODNIKATELSKÉ ROZHODOVÁNÍ	35
2.4 NÁKLADY ZAVEDENÍ EURA NA PODNIKATELSKÝ SEKTOR	35
2.4.1 ÚPRAVA INFORMAČNÍCH SYSTÉMŮ.....	36
2.4.2 INFORMAČNÍ A ŠKOLÍCÍ KAMPAŇ.....	36
2.4.3 NEVHODNĚ NASTAVENÁ ÚROKOVÁ MÍRA ECB A TLAK NA RŮST MEZD	37
2.5 KVANTIFIKACE PŘÍNOSŮ A NÁKLADŮ PRO PODNIKOVÝ SEKTOR	37

3 EKONOMICKÁ INTEGRACE V EVROPSKÉ UNII..... 39

3.1 STRATEGIE A CÍLE JEDNOTNÉ MĚNY EURO	40
3.2 DISKREPACE VE SPOLEČNÉ MĚNOVÉ UNII	41
3.3 VÝZNAM EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANKY	41

3.3.1 ASPEKTY JEDNOTNÉ MÍRY INFLACE.....	42
3.4 VÝZNAM SPOLEČNÉ MĚNY V SOUVISLOSTI S HDP.....	43
3.4.1 VLIV SPOLEČNÉ MĚNY NA ZAHRANIČNÍ OBCHOD I HDP	43
3.4.2 VLIV VSTUPU ZEMÍ DO EUROZÓNY NA JEJICH EKONOMICKÝ RŮST.....	44
3.5 PŘEKÁŽKY PRO JEDNOTNOU MĚNU EURO V PRVNÍCH LETECH JEHO FUNGOVÁNÍ.....	45
3.5.1 VÝVOJ SMĚNNÝCH KURZŮ MEZI DOLAREM A EUREM.....	46
3.5.2 NÁSTUP FINANČNÍ A EKONOMICKÉ KRIZE V ROCE 2008.....	47
3.6 ZEMĚ PŘÍSTUPUJÍCÍ DO EUROZÓNY A ZEMĚ S VÝJIMKOU	48
3.7 VNĚJŠÍ ROVNOVÁHA V ZEMÍCH EMU	49
 <u>4 VÝVOJ MAKROEKONOMICKÝCH INDIKÁTORŮ ZEMÍ EU.....</u>	 <u>52</u>
 4.1 VÝVOJ INFLACE V EU, USA A JAPONSKU.....	53
4.1.1 VÝVOJ MÍRY INFLACE V ZEMÍCH EU	55
4.2 VÝVOJ MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI V ZEMÍCH EU	56
4.3 HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT V EU A EUROZÓNĚ.....	61
4.3.1 HOSPODÁŘSKÝ RŮST A HDP NA OBYVATELE V ZEMÍCH EUROZÓNY	61
4.3.2 HOSPODÁŘSKÝ RŮST A HDP NA OBYVATELE V ZEMÍCH EU MIMO EUROZÓNU	64
4.4 BĚŽNÝ ÚČET PLATEBNÍ BILANCE V ZEMÍCH EU	65
4.4.1 PRŮMĚRNÁ ROČNÍ BILANCE NA BĚŽNÉM ÚČTU	67
4.4.2 PODÍL BILANCE BĚŽNÉHO ÚČTU NA HDP	68
4.5 MAGICKÝ ČTYŘÚHELNÍK APLIKOVANÝ NA ZEMĚ EU	70
4.5.1 METODOLOGIE MAGICKÉHO ČTYŘÚHELNÍKU	72
4.5.2 VÝSLEDKY MAGICKÉHO ČTYŘÚHELNÍKU PRO OBDOBÍ LET 1999-2010	73
4.6 MAKROEKONOMICKÁ ANALÝZA ZEMÍ EU 2008-2010.....	76
4.6.1 VÝSLEDKY MAGICKÉHO ČTYŘÚHELNÍKU PRO OBDOBÍ LET 2008-2010	77
4.7 POROVNÁNÍ ZEMÍ EU PRO OBDOBÍ LET 1999-2010 A 2008-2010	83
4.8 NALEZENÉ VÝSLEDKY A JEJICH ŘEŠENÍ EVROPSKÝMI ORGÁNY.....	89
 <u>ZÁVĚR.....</u>	 <u>91</u>
 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	99
SEZNAM PŘÍLOH	103

Seznam tabulek

Tab. 3.1: Rozšiřování eurozóny	48
Tab. 4.1: Porovnání meziročního vývoje inflace (HICP) v Evropě, USA a Japonsku	53
Tab. 4.2: Průměrná míra inflace za období 1999-2010 v zemích EU	55
Tab. 4.3: Průměrná míra nezaměstnanosti za období 1999-2010 v zemích EU	57
Tab. 4.4: HDP na obyvatele a meziroční růst HDP v zemích eurozóny	62
Tab. 4.5: HDP na obyvatele a meziroční růst HDP v zemích EU s domácí měnou	64
Tab. 4.6: Průměrná bilance běžného účtu platební bilance za období 1999-2010 v zemích EU (v milionech Euro) a podíl běžného účtu na HDP (v %)	66
Tab. 4.7: Průměrné roční hodnoty makro-ukazatelů zemí EU 27 za období let 1999-2010 a jejich přenesení do magického čtyřúhelníku	71
Tab. 4.8: Průměrné roční hodnoty makro-ukazatelů zemí EU 27 za období let 2008-2010 a jejich přenesení do magického čtyřúhelníku	78
Tab. 4.9: Souhrnný přehled čtyř makro-indikátorů zemí EU pro dvě různá období	84

Seznam obrázků

Obr. 1.1: Phillipsova křivka pro krátké období	26
Obr. 1.2: Optimální magický čtyřúhelník dle OECD	29
Obr. 2.1: Závislost přínosů a nákladů podniků na míře zapojení do zahraničních transakcí podle velikosti podniku	38
Obr. 3.1: Vývoj kurzu amerického dolaru k euru od 1. 1. 1999 do 31. 12. 2010	47
Obr. 4.1: Velikost plochy magického čtyřúhelníku zemí EU pro období 1999-2010 a 2008- 2010.....	89

Seznam zkratek

CPI	Index spotřebitelských cen
EA	Euro area
ECB	Evropská centrální banka
ECU	Evropská měnová jednotka
EMU	Hospodářská a měnová unie (eurozóna)
EMS	Evropský měnový systém
ERM	Mechanismus směnných kurzů
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HICP	Harmonizovaný index spotřebitelských cen
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PPS	Parita kupního standartu

Úvod

Hospodářská a měnová unie se stala významným stupněm integrace Evropské unie, který se snaží reagovat na rostoucí konkurenci ze všech kontinentů, především ale z Asie a Severní i Jižní Ameriky. Světové trhy a speciálně burzy reagují ať už na pozitivní nebo negativní zprávy velmi citlivě a rychle a v podstatě není důležité, z jaké části světa daná zpráva přišla. Jednotná měna euro tak čerpá nejenom z výhod plynoucích z jeho používání mezi zeměmi, které si ji osvojily za vlastní, ale také nabývá na významu jako jedna z nejpoužívanějších měn světa. Na globální úrovni může hrát významnou roli pouze měna, kterou používá dostatečně velká populace na hospodářsky vyspělém trhu. Měla by se vyznačovat stabilní kupní silou, aby byla důvěryhodná. Jednotná evropská měna k tomu tyto předpoklady určitě má. V podstatě od počátku jejího zavedení její význam vzrostl na úroveň druhé nejpoužívanější měny po americkém dolaru. Rozdíly mezi americkým trhem a evropským jednotným trhem jsou však zřejmé. Tím hlavním rozdílem je doba, po kterou se obě měny používají. Důležitější rozdíl ale spočívá ve struktuře trhu, na kterém plní daná měna úlohu hlavního platidla. Zatímco americký dolar funguje na trhu jednoho federálního státu, který je rozčleněn na 50 států, tak euro funguje na trhu, který je rozčleněn v současné době na 17 svrchovaných států a několik dalších, které ale do eurozóny nepatří. Zatímco v USA jsou pod drobnohledem makroekonomická data Spojených států jako celku, v Evropě jsou přísně sledovány všechny jednotlivé země. V případě, že Evropa nechce vytvořit po vzoru USA jeden federativní stát a zároveň ani nechce upustit od jednotné měny euro, musí eurozóna vytvářet takové podmínky, které umožní její bezproblémový chod uvnitř i vně trhu. Dosavadní zkušenosti totiž ukázaly nejenom stabilitu eura a schopnost čelit závažným problémům, ale také jeho zranitelnost v případě špatných hospodářských výsledků, byť by se týkaly jenom jednoho menšího členského státu.

Práce se zaměřuje na celé období fungování jednotné měny euro z pohledu vybraných makroekonomických údajů všech zemí Evropské unie. Větší důraz je kladen na země EMU, ale i ostatní státy EU jsou v makroekonomických analýzách plně zahrnuty. Navíc i ony by se měly dříve nebo později do měnové unie začlenit.

Úkolem této práce je zhodnocení dosavadní existence i další perspektiva evropské měnové unie, a to z pohledu makroekonomických údajů jednotlivých zemí EU a jejich aplikace do magického čtyřúhelníku. Tento nástroj by měl posloužit k přehlednému zhodnocení všech čtyř veličin. Vzhledem k významu zavedení jednotné evropské měny euro je primární zabývat se rokem 1999 a roky následujícími. Vlastním přínosem se stává nejenom práce s konkrétními daty, ale především lepší porozumění významu a fungování ekonomických výstupů v souvislosti s dalším hospodářským rozvojem na jednotném trhu.

Veškerá makroekonomická data byla použita výhradně ze statistické databáze Eurostatu. Použitím pouze tohoto zdroje by mělo být zamezeno možné nesynchronizaci dat, což je důležité hlavně pro výsledky magického čtyřúhelníku. Metodologie čtyřúhelníku včetně způsobu výpočtu jeho plochy je vysvětlena v praktické části předcházející samotným výsledkům.

Hypotézy byly vytvořeny na základě předpokladů, které se dle určování politiky EMU zdají být pravděpodobné. Vzhledem k náplni práce jsou hypotézy směřovány na vývoj jednotlivých makroekonomických ukazatelů. Aby bylo vůbec možné určit, co má mít jakou hodnotu, je v tomto případě nutné stanovit hospodářsko-politický cíl, nebo mít k dispozici data, která lze porovnávat. K tomuto účelu posloužilo zejména porovnání zemí EU, respektive členských a nečlenských zemí EMU. Z těch nečlenských jsou zde alespoň tři, Švédsko, Dánsko a Velká Británie, jejichž vývoj v 2. polovině 20. století probíhal podobně, jako u vyspělých států EMU. Hypotézami formulovanými podle již zmíněných předpokladů jsou: 1. Země eurozóny hospodaří průměrně s nižší a dlouhodobě stabilnější mírou inflace oproti zemím s vlastní měnou. 2. Státy EMU mají svojí celkovou vyspělostí menší potenciál na rychlejší hospodářský růst oproti zemím méně vyspělým, avšak měnová integrace by měla mít pozitivní vliv na další růst. 3. Země eurozóny jsou méně náchylné k hlubokým a dlouhodobějším recesím. 4. Země používající jednotnou měnu euro vykazují příznivější makroekonomické ukazatele, než země mimo eurozónu. 5. Země EMU vykazují lepší hodnoty zahraničního obchodu oproti ostatním zemím.

Struktura diplomové práce je rozdělena na čtyři hlavní oddíly. Po samotném úvodu následuje první kapitola zabývající se makro-indikátory, které jsou potom ve třetí kapitole analyzovány na konkrétních datech. Na konci první části je také teoreticky rozebírán magický čtyřúhelník včetně jeho grafického zpracování. Druhá kapitola se zabývá přínosy a náklady zavedení jednotné měny euro s důrazem na podnikový sektor. Třetí kapitola se věnuje, spíše jen povrchně, evropské ekonomické integraci a mimo jiné také jejímu vlivu na hospodářský růst a zahraniční obchod. Ve čtvrté kapitole jsou interpretovány veškeré makroekonomické veličiny všech zemí EU jako průměr z let 1999-2010. V pořadí jdou jednotlivě za sebou, míra inflace, míra nezaměstnanosti, HDP a běžný účet platební bilance. Na to navazuje analýza magického čtyřúhelníku s jeho výslednou plochou každé země. Vzhledem k aktuálnosti a zajímavosti daného období z pohledu probíhající globální krize byla analýza magického čtyřúhelníku provedena podruhé, ale zachycující pouze poslední tři roky, 2008-2010. Na konci třetí kapitoly byly obě analýzy dány do jedné tabulky a grafu pro snazší porovnatelnost obou období. Vzhledem k velkému množství dat nejsou zachyceny jednotlivé čtyřúhelníky graficky. Závěr práce obsahuje zhodnocení zjištěných výsledků s důrazem na ty skutečnosti, které se výrazněji odchylovaly od normálu nebo předpokladů. Kromě zhodnocení dat je v závěru kriticky poukazováno na neschopnost a ledabylost některých kroků eurozóny a jejích institucí a z toho vyplývajících problémů nebo rizik, které to přináší. Také jsou zde prezentovány vlastní postřehy, názory a návrhy řešení.

1 Měření hospodářské výkonnosti

Makroekonomická úspěšnost zemí je měřitelná řadou ukazatelů, které se zjišťují obvykle v měsíčním, čtvrtletním nebo ročním horizontu. Základním ukazatelem pro měření hospodářské výkonnosti je domácí produkt, který má mnoho podob a hodnotí se z různých hledisek. S jeho pomocí je možno rozpoznat, zdali ekonomika prochází recesí nebo expanzí. Pokud se země v určitém období nacházela v ekonomickém útlumu nebo naopak rozkvětu nebo například ve válečném konfliktu, právě na hrubém domácím produktu můžeme zjistit skutečný rozsah a vliv daných okolností v oné zemi. Vývoj ekonomického růstu především poukazuje na změny v životním standardu obyvatel. Domácí produkt má mnoho podob, ale tím nejpoužívanějším je hrubý domácí produkt (HDP). Pro zjištění ekonomické vyspělosti země se používá hodnota HDP přepočteného na obyvatele (Samuelson, 2007). Dalšími makroekonomickými ukazateli jsou míra inflace a míra nezaměstnanosti. Do jisté míry lze říci, že lidé vnímají změny v cenové hladině a nezaměstnanosti intenzivněji než změny jiných ukazatelů. Mezi těmito dvěma indikátory existují různé vztahy. A. W. Phillips byl první, který přišel s teorií krátkodobého vztahu mezi nezaměstnaností a inflací (Kellar, 2011). Právě Phillipsovy křivky se zabývají závislostí inflace a nezaměstnanosti. Dalším a zároveň posledním indikátorem, kterým se tato práce zabývá, je platební bilance. Její součástí jsou finanční účet a běžný účet a také devizové rezervy, které oba účty dorovnávají. Obě strany se tak vyvažují a platební bilance je v rovnováze. V této práci se dále rozebírá především běžný účet platební bilance, protože je nutný k sestrojení magického čtyřúhelníku.

1.1 Hrubý domácí produkt

HDP je souhrnným ukazatelem pro měření národní produkce statků a služeb. Hrubý domácí produkt můžeme měřit dvěma způsoby. Jednak je to metoda toku produktů (výdajová metoda) a druhou možností je důchodová nebo také nákladová metoda. Obě možnosti měření HDP jsou odlišné, ale výsledek v obou případech musí být stejný. Údaje

pro sestavení národních účtů se zjišťují z různých finančních přehledů, platby daně z příjmů, statistiky prodeje nebo z dat o zaměstnanosti. Hlavním zdrojem údajů je však účetnictví jednotlivých firem. Tyto údaje jsou pro firmu, úřady nebo třeba vládu číselným přehledem toků ať už výstupů nebo nákladů (Samuelson, 2007).

HDP je výstup zahrnující celkovou tržní hodnotu finálních statků a služeb v dané zemi za jeden rok. Ekonomiku tvoří čtyři sektory, kterými proudí peněžní toky, a lze tak sledovat výdaje v každém z nich. Je to sektor domácností, sektor firem, veřejný sektor a zahraniční obchod (Samuelson, 2007).

Symbolicky vyjádřeno:

$$HDP = C + I + G + X$$

kde je, *C* - celková spotřeba, *I* – hrubé investice, *G* – vládní nákupy statků a služeb a *X* – čisté vývozy

Největší část HDP je tvořena spotřebou. Ta se obecně dělí do tří kategorií. Zboží krátkodobé spotřeby, kam patří například potraviny, zboží dlouhodobé spotřeby, jako jsou automobily a poslední součástí jsou služby. Spotřeba obvykle tvoří asi 2/3 HDP.

Další složkou jsou hrubé investice. Každá země může investovat svoje prostředky nebo spíše část svých zdrojů do tvorby kapitálu za účelem dosažení vyššího výstupu v budoucnu. Investice mohou mít hmotný charakter jako například výstavba budov nebo silnic. K investicím nehmotného charakteru lze zařadit především výzkum a vývoj nebo výdaje na vzdělání. Od hrubých investic se neodečítá opotřebení dosud využívaného kapitálu. To znamená, pokud se například postaví nová továrna a zároveň se tím nahradí dříve používaná, tak v hrubých investicích se neodečítá vyřazení staré továrny. Znehodnocení kapitálu se velmi těžko odhaduje. Proto se nepočítá s čistými investicemi, které by jinak byly očištěny o opotřebovaný kapitál, který byl nahrazen novým.

Mezi složky HDP se řadí také vládní nákupy zboží a služeb. Týká se to nejenom výdajů na státní úrovni, ale i na úrovni obcí a měst. Jde o výdaje na vládní zaměstnance a vládní nákupy statků od soukromého sektoru. Nepatří sem naopak transfery, které se jinak běžně započítávají spolu s vládními výdaji na statky a služby, když vláda sestavuje rozpočet (Samuelson, 2007).

Vedle spotřeby, hrubých investic a vládních nákupů zboží a služeb se do HDP počítají ještě čisté vývozy. Na rozdíl od prvních tří jmenovaných složek, čisté vývozy mohou být záporné. Celkové dovozy se odečtou od celkových vývozů a právě pokud dovozy převyšují nad vývozy, tak čisté vývozy budou záporné.

Vedle metody produktů můžeme použít i metodu příjmů (nákladů), která obsahuje odměny za práci (mzdy, platy a další odměny), zisky korporací, příjmy z vlastnictví (renty, úroky, důchod vlastníků), opotřebení a daně z výroby. Jak už bylo řečeno, oba způsoby vedou ke stejné hodnotě HDP (Samuelson, 2007).

1.1.1 Disponibilní důchod, úspory a investice

Disponibilní důchod udává celkovou částku, kterou mají spotřebitelé k dispozici a mohou s ní naložit podle vlastních uvážení. Je to suma všech příjmů, a to i transferových, od kterých se odečítají veškeré daně a také čisté úspory firem. To kam se lidé rozhodnou přesunout svůj osobní čistý příjem se dělí na spotřebu a úspory. Prostředky, které lidé musí nebo se rozhodnou utratit, spotřebovávají. Naopak část svého výstupu, která nejde do spotřeby, uspoří. V podstatě lze říct, že nespotebovanou část investují za účelem zvýšení budoucí spotřeby nebo produkce. Investice a úspory jsou částečně odlišné pojmy, ale platí mezi nimi vztah identity a ve výsledku je mezi nimi rovnost (Samuelson, 2007).

1.1.2 Reálný a nominální HDP

Ukazatel HDP se obecně udává jako dolarová hodnota statků a služeb, a to především, pokud se porovnávají ekonomiky jednotlivých států. Jinak každý stát obvykle využívá

svých vlastních peněžních jednotek, ve kterých hrubý domácí produkt měří. K určení hodnoty statků a služeb se využívají tržní ceny. Problematickým jevem, který se však v každé ekonomice ať už v menší nebo větší míře objevuje, je inflace. Ceny produktů se v čase mění a ve velké míře dochází k jejich růstu. Nominální HDP se měří z tržních cen v daném roce. V každém roce lze takto zjistit celkovou sumu vyrobených statků a služeb v dané zemi, respektive jejich hodnotu. Pokud ale porovnáme dva roky, kdy se tržní ceny změnily oproti předchozímu roku, výsledek porovnání výstupů v obou letech bude zkreslený. Proto se využívá reálný HDP, kdy změna celkového výstupu není ovlivněna cenovými změnami a lze tak objektivně porovnávat celkový výstup ekonomiky v daném roce k celkovému výstupu v předešlých letech. „Rozdíl mezi nominálním a reálným HDP představuje cenu HDP, která bývá označována jako deflátor HDP“ (Samuelson, 2007, s.429).

1.1.3 Čistý domácí produkt a hrubý národní produkt

Vyšší vypovídající hodnotu než HDP, má čistý domácí produkt NDP. Ten již neobsahuje opotřebení, a počítá tedy s čistými investicemi. Opotřebení je tedy rozdíl mezi hrubým a čistým domácím produktem. Především však pro porovnání s jinými zeměmi je však využíváno měřítko HDP, protože znehodnocení kapitálu je obtížně odhadnutelné, a mohlo by jít tudíž o značně nepřesné měření oproti skutečnosti.

Hrubý národní produkt HNP se počítá pouze z těch výrobních faktorů, které vlastní daná země. Například výstup německé firmy vyrábějící v České republice se započítává do HNP Německa a nikoliv České republiky. Toto měřítko se může u některých států podstatně lišit oproti hodnotě HDP (Samuelson, 2007).

1.1.4 Nezapočítávané aktivity do HDP

Jsou zde různé názory a návrhy, co by mělo být součástí HDP vedle tržních aktivit. Národní účty nezapočítávají řadu mimotržních aktivit, které sice mohou přinášet určitou hodnotu, ale zároveň jsou těžko vyčíslitelné nebo zjistitelné. Může se jednat například o

produkci statků a služeb v domácnostech, které vlastně slouží pouze pro soukromou spotřebu a nelze je statisticky podchytit. Jde o výrobky pro vlastní potřebu nebo ty, co si lidé poskytují mezi sebou jako protislužbu. Proto například HDP chudých států nemusí být tolikrát menší oproti vyspělým zemím, jak udávají statistiky, neboť v chudých zemích si často lidé sami staví domy, šijí si oděvy apod. Tyto činnosti, místo aby si je pořídili prostřednictvím trhu, si obstarají vlastní činností nezapočítávanou do HDP dané země. Zatímco lidé bohatších států mají větší tendenci si nechat postavit dům stavební firmou nebo koupit oblečení v obchodě, což je produkt nebo služba zahrnutá do celkové produkce země.

Celková produkce také nezahrnuje činnosti, které jsou nezákonné. Řada činností probíhá v šedé nebo černé ekonomice. Šedou ekonomiku je možné charakterizovat jako legální produkci a proto je alespoň z části započítávána do celkového HDP. Probíhají zde však nelegální aktivity například za účelem vyhnout se placení daně nebo úplatkářství. Černá ekonomika zahrnuje činnosti, které jsou sami o sobě nezákonné bez ohledu na to, jak se vykonávají. Jde o organizovaný zločin, kde se mohou točit velké sumy špinavých peněz, které se pak často dostávají od běžného oběhu. Týká se to prostituce, prodeje drog, hazardu, zaměstnávání nelegálních imigrantů, výpalného atd. Tyto aktivity mohou být nebezpečné jak z ekonomického hlediska, tak i politického.

Stále více se mluví v kontextu rostoucích národních produktů se škodami na životním prostředí. Přes různá opatření směřující k vyšší ochraně životního prostředí dochází k jeho poškozování v důsledku ekonomických aktivit. Zatímco například produkce firmy se započte do HDP, tak škody způsobené danou firmou na životním prostředí nikoliv. Tyto škody by byly pro danou firmu dodatečným nákladem a celkový produkt by to snižovalo (Samuelson, 2007).

1.2 Cenové indexy a míra inflace

Spolu s měřením výstupu je poměrně úzce spojeno měřítko průměrné úrovně cen. „Cenový index je vážený průměr cen určitého počtu statků a služeb.“ Inflace nebo deflace znamená,

že došlo k změně celkové cenové hladiny ve srovnání s jiným rokem. „Při vytváření cenových indexů ekonomové odvozují váhy jednotlivých cen od ekonomické významnosti každého statku“ (Samuelson, 2007, s.440). Mezi hlavní cenové indexy se řadí: spotřebitelský cenový index CPI, deflátor HDP a cenový index výrobců PPI. Měření cenových indexů a stanovování vah cen pro jednotlivé statky a služby může být nepřesné. Podle odborníků je CPI nadhodnocováno díky problému indexních čísel a opomíjení nových a vylepšených statků (Samuelson, 2007).

Spotřebitelský cenový index udává průměrnou změnu cen, kterou spotřebitelé zaplatí za statky a služby zahrnuté do tržního koše. „Cenový index je vytvořen pomocí odvození vah jednotlivých cen na základě ekonomické významnosti odpovídajícího statku či služby“ (Samuelson, 2007, s.440). Například pokud ze všech spotřebitelských výdajů bude tvořit 20 % výdajů na kategorii jídlo a pití, relativní významnost bude 20 %. Jestliže výdaje na oblečení budou zaujímat pouze 5 % podílu ze 100 % výdajů, váha cen bude u oblečení menší než u potravin. Výpočet CPI tedy bude $0,2 \times \text{změna ceny pro potraviny} + 0,05 \times \text{změna ceny pro oblečení}$ atp. Po sečtení všech dalších tříd statků a služeb, respektive jejich relativní významnosti vynásobené změnou ceny pro každou kategorii, dostaneme míru inflace mezi danými roky.

Deflátor HDP (cenový index HDP) se rovná rozdílu nominálního a reálného HDP. U tohoto cenového indexu je metoda proměnlivých vah aplikována podle podílu jednotlivých statků a služeb na HDP. Na rozdíl od CPI tento cenový index počítá se všemi vyprodukovanými statky a službami v dané zemi včetně investic, vládních nákupů a čistých vývozů.

Index cen výrobců je využíván především firemním sektorem a měří hladinu cen na úrovni velkoobchodů. Pro výpočet PPI se vychází z pevných vah odvozených z čistých prodejů každé komodity. Týká se to cen u komodit ze zpracovatelského a těžebního průmyslu a potravin (Samuelson, 2007).

1.2.1 Příčiny inflace

„Inflace je v zásadě monetárním, tzn. peněžním jevem, vyvolán tím, že množství peněz v ekonomice roste rychleji než reálný produkt ekonomiky“ (Jurečka, 2010, s.118), což dokládají zkušenosti z minulosti, kdy se vysoká míra inflace v zásadě objevovala spolu s vysokými přírůstky nabídky peněz. Ostatní faktory tento proces doprovázejí a ovlivňují v závislosti na celkové ekonomické situaci. Mezi tyto faktory se řadí deficitní financování státního rozpočtu, rychlejší růst mezd oproti produktivitě práce, převaha investic nad úsporami, monopolní struktura ekonomiky, nadměrné vydávání úvěrů a půjček, zdražení výrobních vstupů a jiné. Jinak se příčina inflace rozlišuje podle toho, zdali vychází ze strany nabídky nebo poptávky (Jurečka, 2010).

1.3 Nezaměstnanost

Míra nezaměstnanosti je dána podílem počtu nezaměstnaných na součet zaměstnaných a nezaměstnaných. Za nezaměstnané ale počítáme jen ty, kteří práci hledají a jsou zaregistrováni na úřadě práce. Nezaměstnaní lidé, kteří nejsou evidováni, nejsou započítáváni do celkové míry nezaměstnanosti. Z toho plyne, že skutečná míra nezaměstnanosti je o něco vyšší než registrovaná. V tržních ekonomikách je nezaměstnanost velmi sledovaným indikátorem prosperity každé země. Není to sice údaj, kterým by bylo možné sledovat výkonnost ekonomiky, ale nepřímou souvisí s tempem růstu domácího produktu. V období recese je běžné, že nezaměstnanost stoupá, zatímco v období konjunktury se snižuje (Holman, 2005).

1.3.1 Krátkodobá a dlouhodobá nezaměstnanost

Typů nezaměstnanosti je několik a dělí se podle různých hledisek. Jedno takové rozdělení závisí na časovém faktoru. Pokud sledujeme míru nezaměstnanosti do jednoho roku, jde o krátkodobou nezaměstnanost. Příčiny jejího vzniku jsou frikční a strukturální povahy. Jednak je to důsledek toho, že lidé opustí zaměstnání a než si najdou nové, tak většinou

uplyne nějaká doba. V druhém případě dojde k úpadku některého z odvětví, kde část zaměstnaných ztratí práci. Po té se musí rekvalifikovat na jiný typ práce v jiném odvětví, kde dochází naopak k expanzi nebo kde je vysoká nabídka volných pracovních příležitostí. Rekvalifikace samozřejmě také zabere určitý čas, čímž opět vzniká krátkodobá nezaměstnanost. Zatímco frikční nezaměstnanost lze zařadit spíše k typu dobrovolné nezaměstnanosti, tak strukturální je svou povahou naopak nedobrovolnou nezaměstnaností. Ani snaha o získání nových vědomostí pro vykonávání nové profese nemusí vést k získání zaměstnání v daném oboru. Pokud je tento časový horizont delší, krátkodobá nezaměstnanost přechází v dlouhodobou (Holman, 2005).

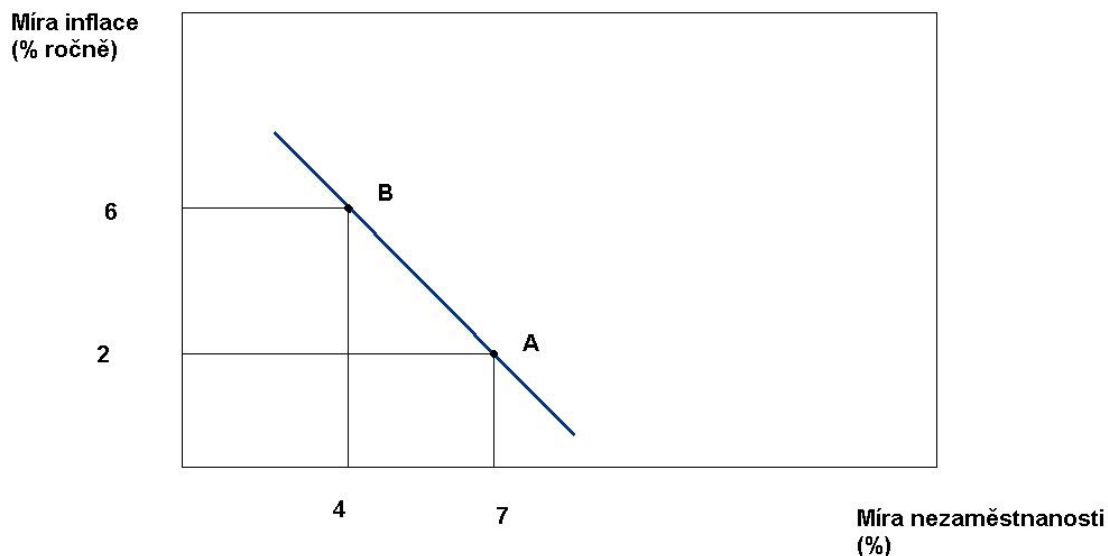
Dlouhodobá nezaměstnanost má na rozdíl od té krátkodobé jiné důvody, než je frikční nebo strukturální nezaměstnanost. Hlavním důvodem bývá cyklická nezaměstnanost, která je spjatá s hospodářskou recesí. Propouštění zaměstnanců se týká většiny odvětví v důsledku celkového útlumu ekonomiky. Lidé potom mají mnohem větší problém najít práci i v jiném odvětví. Příčinou mohou být také vysoké podpory v nezaměstnanosti, které demotivují občany v hledání práce. Míra nezaměstnanosti byla v USA v posledních desetiletích nižší než v Evropě. Jednak právě štedřejší sociální systém a také pružnější pracovní trh v Americe stojí za nižší nezaměstnaností USA. Výhoda spočívá například v tom, že americké firmy mohou snadněji propouštět své zaměstnance na rozdíl od těch evropských, kde jsou zaměstnanci více chráněni zákonem před nedobrovolným propuštěním ze zaměstnaneckého poměru. Americká firma tak může pružně reagovat na zvýšenou nebo naopak sníženou poptávkou po jejích produktech. Pokud není odbyt, firma může rychle propustit čas svých zaměstnanců. Firmy v Evropě musí více zvažovat, jestli mohou zaměstnat potřebný počet nových lidí v daném momentu, když po nějaké době se očekává určitý útlum a nutnost propouštět (Holman, 2005).

1.4 Phillipsova křivka

Dva indikátory ekonomiky, míra nezaměstnanosti a míra inflace, měří určitým způsobem zdraví ekonomiky. To lze samozřejmě říci také o hrubém domácím produktu, ale právě inflace a nezaměstnanost jsou těmi ukazateli, které jsou obyvatelstvem vnímány velmi

citlivě a především v krátkém časovém období více než například HDP. Zatímco změny hrubého domácího produktu jsou sledovány spíše ve čtvrtletním nebo ročním horizontu, tak změny v inflaci a nezaměstnanosti jsou důsledně monitorovány každý měsíc. Míra inflace a nezaměstnanosti jsou společně označovány také jako index mizérie, index útrap nebo index bídy. Tato označení jsou používána spíše v běžné publicistice jako zjednodušený ukazatel úspěšnosti nebo neúspěšnosti hospodářské politiky (Jurečka, 2010). Oba indikátory závisí na některých determinantech, které určitým způsobem ovlivňují vývoj daného indikátoru. Nezaměstnanost se odvíjí od nastavení pracovního trhu. V obecné rovině to závisí na flexibilitě pracovního trhu, zdali je trh liberalizovaný nebo v něm převládají mechanismy potlačující volnější rozhodování. Jinými slovy lze říci, že možnosti pracovního trhu vyplývají z možností a práv, které mají zaměstnavatelé, zaměstnanci a odborové organizace na daném pracovním trhu. Značný vliv se odvíjí od vyjednávací síly odborů. Mezi další parametry ovlivňující nezaměstnanost patří minimální mzdová sazba, efektivita spojená s nastavením mezd a pracovním výkonem a efektivita či jednoduchost při vyhledávání volných pracovních míst. Na změny v nezaměstnanosti mohou mít také vliv roční období, sezónní výkyvy nebo i počasí. Na druhé straně, míra inflace primárně závisí na růstu peněžní zásoby, to znamená na emisi peněz a kontrole peněžní zásoby ovládané centrální bankou (Mankiw, 2009). Mezi indikátory ovlivňující inflaci lze zařadit měnící se ceny některých komodit. Studie vytvořená pro instituci Bank of Canada se zabývala aktuální problematikou častých pohybů cen u komodit a jejich vlivu na změny v inflaci. Změny, většinou růst, cen strategických surovin může vyvolávat inflační tlaky, protože se tím zároveň mění ceny dalšího zboží a služeb (Cheung, 2009). Z výše uvedených okolností jsou nezaměstnanost a inflace velmi citlivými ukazateli, jejichž míry se mohou relativně rychle měnit. Proto také vztah mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti je mnohem více vázaný ke krátkému než dlouhému období. Podle ekonoma A. W. Phillipse je pojmenována Phillipsova křivka, která se právě vztahem inflace a nezaměstnanosti v krátkém období zabývá. Podstatou tohoto vztahu je negativní korelace mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti. Podle Phillipse to znamená, že rok s nízkou nezaměstnaností se zároveň vyznačuje rokem s vysokou inflací a naopak. Vztah mezi inflací a nezaměstnaností v krátkém období je znázorněn na následujícím grafu. Podle uvedeného znázornění, 6% míra inflace odpovídá 4% míře nezaměstnanosti. Druhý bod udává inflaci ve výši 2 % a nezaměstnanost 7 % (Mankiw, 2009).

Obr. 1.1: Phillipsova křivka pro krátké období

Zdroj: Mankiw, 2009

Phillipsova křivka pro dlouhé období je vertikální, což znamená, že nezaměstnanost nezávisí na inflaci. Podle Friedmana a Phelse to vychází ze základních principů makroekonomie. Růst peněžní zásoby ovlivňuje ceny a proporcionálně s tím nominální příjmy. Emise peněz nemá nicméně vliv na další proměnné u nezaměstnanosti a proto se také dlouhodobě vyvíjí nezávisle od vývoje inflace (Mankiw, 2009).

1.5 Běžný účet platební bilance

Dva účty a změna devizových rezerv tvoří celkovou platební bilanci. Hodnotou vývozů a dovozů se zabývá běžný účet. Jeho nejvýznamnější část tvoří právě platby za vývoz a dovoz zboží a služeb. Jeho součástí jsou ještě platby za důchody ze zahraničí nebo do zahraničí a nejméně významnou položkou jsou jednostranné převody jako dary, převody

dědictví aj. V základu se běžný účet ztotožňuje s vývozem a dovozem zboží a služeb, respektive jejich bilancí a proto se také často označuje jako obchodní bilance zboží a služeb. Rozdíl mezi hodnotou vývozu a dovozu se nazývají čisté vývozy. Velmi podstatným faktorem pro běžný účet je vývoj měnového kurzu. Pokud dochází k depreciaci měny, tak se domácí zboží stává levnější pro zahraniční trh a naopak dovoz zahraničního zboží se stává dražší pro domácí trh. Bilance zboží a služeb se proto zlepší. Pokud se domácí měna naopak zhodnocuje vůči zahraniční, tak se bilance zboží a služeb zhoršuje. Druhým a také velmi podstatným faktorem na čistý export je cenová hladina doma a v zahraničí. Pokud například dojde ke zvýšení zahraniční hladiny, zatímco ta domácí zůstane stejná, tak lze očekávat zlepšení čistých vývozu. Především se zahraniční zboží a služby stávají dražší a méně konkurenceschopné a pravděpodobně o ně klesne zájem na domácím trhu. Na druhé straně, zahraniční spotřebitelé mohou projevit vyšší zájem o importované zboží, jehož cenová hladina se nezvýšila. Pokud se oba faktory spojí, tak bilance zboží a služeb závisí na reálném měnovém kurzu (Holman, 2005). To vyplývá z následující rovnice:

$$RE_{EUR/USD} = E_{EUR/USD} \times \frac{P_{USD}}{P_{EUR}}, \text{ kde}$$

RE – reálný měnový kurz eura vůči americkému dolaru

E – nominální měnový kurz

P_{EUR} – cenová hladina v eurozóně

P_{USD} – cenová hladina v USA

Aktivní bilance zboží a služeb je na první pohled dobrým signálem pro danou ekonomiku, o čemž jsou přesvědčeni i mnozí politikové a ekonomové. Vysoké schodky často bývají příčinou nižší produktivity práce, respektive horší konkurenceschopnosti (Lacina, 2007). Z jiného pohledu ovšem ani pasivní bilance nemusí být skutečností, která by musela vládu znepokojovat, alespoň ne v určitých případech. Stav bilance běžného účtu reflektuje také tok kapitálu. „Příčinou schodku bilance zboží a služeb je především dovoz kapitálu, který zaplňuje mezeru mezi vyššími investicemi a nižšími domácími úsporami. Nebýt dovozu kapitálu, musela by země snížit investice na úroveň domácích úspor a nemohla by využít

některé investiční příležitosti, které v zemi existují a na které jsou zahraniční investoři ochotni půjčovat“ (Holman, 2005 s.604). Teorie obecně interpretuje, že kapitál by měl proudit z bohatších států do chudších, což dokládají racionální důvody. Zaostalejší země jsou charakteristické nižší úrovní kapitálu na pracovníka, než tomu je u bohatších zemí, které vlastní například nejnovější technologie, sofistikovaná zařízení nebo moderní informační systémy. Pokud bohatší země vlastní takový kapitál přinese tam, kde není nebo ho je nedostatek, tak může počítat s vysokou kapitálovou návratností (Ahearne, 2007). Schodek balance zboží a služeb nemusí proto být špatným signálem pro ekonomiku, zvláště v chudých nebo méně rozvinutých zemích, pro které by snaha dosáhnout vyrovnané balance znamenalo snížení přílivu kapitálu a bránění v dalším rozvoji. Jinak platební balance ovlivňuje od určité míry i další makroekonomické veličiny. Především odráží vývoj měnové kurzu a následně čisté exporty, agregátní poptávku, celkový produkt a nakonec může mít vliv třeba i na vývoj nezaměstnanosti.

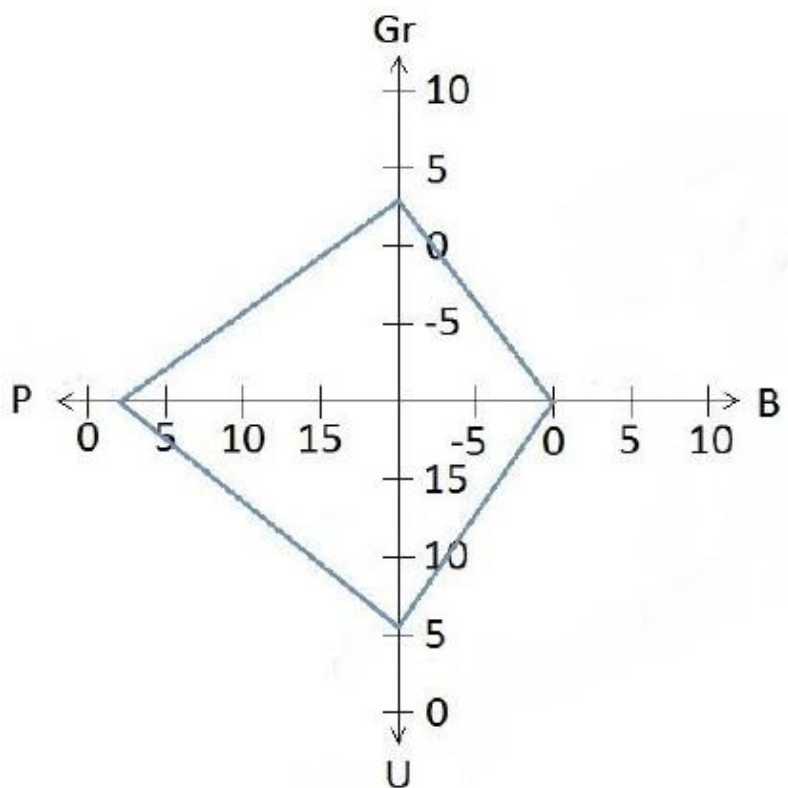
1.6 Makroekonomická analýza s využitím magického čtyřúhelníku

Dosažení optimálních nebo alespoň přijatelných hodnot všech makroekonomických indikátorů, které jsou charakterizovány v bodech 1.1 až 1.5, je pro mnoho zemí obtížné a těžko dosažitelné. Pro přehledný způsob zachycení těchto cílů se využívá sestrojení magického čtyřúhelníku. Tento nástroj slouží pro posouzení hospodářské i politické úspěšnosti dané země především z hlediska jejího rozvoje a stability. Z teorie a dlouhodobých zkušeností jsou známá politicko-ekonomická dilemata, kdy vláda si musí stanovit své priority a upřednostňovat určité cíle, často i za cenu zhoršení jiných. Z analýzy magického čtyřúhelníku tak lze částečně vysledovat, jaké hospodářské cíle měla vláda daného státu v určitém období. Na druhou stranu, čtyřúhelník nezachycuje řadu dalších faktorů, které jinak také vypovídají o stavu hospodářství. Podstatné pro úspěch v hospodářství je symbióza mezi makro- a mikrosférou. Proto je důležité vytvářet dobré podnikatelské prostředí. Patří sem vhodně nastavená daňová soustava, flexibilita trhu práce, efektivní využívání bohatství země, zákony potlačující korupční jednání a další součásti podporující příhodné podnikatelské podmínky. Magický čtyřúhelník je zaměřený

především na makroekonomickou sféru, i když také do ní se přelévají problémy nebo pozitiva z druhé sféry. Samostatný čtyřúhelník nemá příliš velkou vypovídací hodnotu. Pokud se však porovnává více čtyřúhelníků založených na stejném základu, tak poskytuje tento nástroj zajímavá srovnání a dokáže velmi věrohodně interpretovat stav a vývoj ekonomiky. Společným rysem pro porovnávání čtyřúhelníků se obvykle používá buď srovnání různých časových období v jedné zemi, nebo srovnání více zemí ve stejném časovém období. Magický čtyřúhelník je tvořen čtyřmi body, jejichž spojením čtyřúhelník vzniká. Každý z nich se nachází na jedné poloose, která je vyhrazena právě pro jednu makroekonomickou veličinu:

- tempo růstu reálného HDP...*Gr*
- průměrná míra inflace...*P*
- průměrná míra nezaměstnanosti...*U*
- podíl bilance běžného účtu na nominálním HDP...*B*

Obr. 1.2: Optimální magický čtyřúhelník dle OECD

Zdroj: Kellar, 2011, s. 24

Jednotkou všech veličin jsou procenta. Obvykle se analýzy magickým čtyřúhelníkem využívají v ročním horizontu, ale dají se využít i pro kratší nebo delší období. Je ale nezbytné vykazovat všechny ukazatele vždy pro stejné období. Výsledkem magického čtyřúhelníku je plocha, respektive její velikost. Literatura uvádí dvě verze, kdy je hospodářství země úspěšnější a to buď čím je plocha čtyřúhelníku větší, nebo čím více se čtyřúhelník blíží tomu optimálnímu. Takový čtyřúhelník se vyznačuje optimálními hodnotami všech čtyř veličin, které dle určitých studií a analýz se považují za nejlepší. Nicméně stejně jako samotné státy jsou různorodé, tak také ideální nastavení jejich hospodářsko-politických cílů může být odlišné (Jurečka, 2010; Kraft, 2006; Slaný 1999; Žák, 2006). Schéma ideálního magického čtyřúhelníku je vyobrazeno na grafu č. 1 s odhadovanými optimálními hodnotami dle OECD.

2 Přínosy a náklady zavedení eura

Tato kapitola se zpočátku krátce zaměří na obecné přínosy a náklady spojené s implementací jednotné evropské měny z makroekonomického hlediska. Další část kapitoly se už podrobněji zabývá dopady eura na podnikatelský sektor. Nejprve budou posuzovány výhody a potom náklady.

2.1 Přínosy společné měny euro

Se zavedením společné měny euro je dána společná měnová politika ve všech zemích eurozóny. Postupující proces ekonomické sladění v Evropě napomáhá k odbourávání bariér v zahraničním obchodu a zefektivnění mezinárodní spolupráce. Výhody plynoucí z přijetí eura jsou zřejmé a to nejen pro firmy, ale i občany. Společná měna eliminuje kurzové riziko, snižuje transakční náklady, usnadňuje lepší porovnatelnost cen mezi zeměmi a odbourává nutnost vyměňování národních měn za euro. Z hlediska podnikového sektoru a zahraničního obchodu to má velký význam a společná měnová unie tak v podstatě reaguje na stále rostoucí globální konkurenční tlak. V eurozóně by tak mělo docházet k efektivnější alokaci výrobních zdrojů, zvyšující se produktivě práce i rostoucímu zájmu investorů. Z dlouhodobého hlediska se tím může pozitivně podpořit také ekonomický růst (Lacina, 2010; Fárek, 2006). Čím otevřenější je ekonomika země, tím se také zvyšuje potenciál na využití výhod, které s sebou přináší společná měna. Například menší státy, které jsou obvykle exportně orientovány, mohou velmi profitovat ze členství v eurozóně. Vzhledem k jejímu rozsahu, kde žije momentálně více než 300 milionů obyvatel, je to pro menší stát obrovská potencionální poptávka. Díky snadnějšímu zahraničnímu obchodu a snížení transakčních nákladů tak může dojít ke zvýšení čistých vývozů a také vyššímu růstu hrubého domácího produktu. Zatímco například pro Německo, kde žije zhruba třetina obyvatel z celé eurozóny, je z exportního hlediska počet kupujících výrazně menší (Lacina, 2010). Menší ekonomiky jsou také náchylnější k

vnějším šokům a mohou mít více starostí se s nimi vyrovnat než právě větší státy. To je také jeden z důvodů, proč participace ve společné měnové unii může být přínosem.

2.2 Náklady spojené se zavedením eura a nejasné cíle

Mezi nevýhody patří ztráta suverenity nad vlastní měnovou politikou každého státu, který se rozhodne přijmout euro a s tím i společnou monetární politiku. Možnost intervence měnové politiky a zkorigování tak například nepříznivého ekonomického vývoje prostřednictvím apreciace nebo deprecie kurzu národní měny má význam hlavně u větších států. Ale i pro menší země může být přechod na společnou měnovou politiku značným zásahem, i když právě malé ekonomiky by měly nejvíce získat ze zavedení jednotné měny. Na druhou stranu, tuto nevýhodu není možné brát zcela jako negativum, protože každý stát vstupující do eurozóny je s tímto dobře obeznámen. Navíc proti ztrátě vlastní měnové politiky stojí pozitiva, pro která byl celý projekt jednotné měny připravován. Stejně tak jednorázové náklady spojené se zavedením společné měny nelze považovat za náklady opravňující ke kritice eura, protože ty bylo nutné vydat a předem se s nimi počítalo. V časovém horizontu pěti let tyto náklady činily asi 100-150 mil ECU vydané na půjčky, pokladniční správu, bankovní pojištění, mince, bankovky, plastické karty, platební systémy, různé služby a další součásti. Jsou se zde však také nejasné otázky, kterými se Maastrichtská smlouva nezabývala a opravňuje tak každý stát k nejistotě do budoucnosti. Byly jasně dané podmínky, za jakých se každá země EU mohla stát součástí eurozóny. Nicméně doposud není jasné, za jakých okolností je možné kterýkoli stát zbavit tohoto členství anebo jak by se řešila situace, kdyby se nějaká země sama rozhodla eurozónu opustit (Fárek, 2006).

2.3 Přínosy eura na podnikatelské prostředí

Výhody plynoucí z používání jednotné evropské měny euro lze považovat v případě podniků jako úspory nákladů. Každý jednotlivý přínos má svá specifika. Liší se nejenom

celkovým významem, kdy jedna výhoda může znamenat vyšší dopad na činnost podniku než jiná, ale také například časovými kategoriemi podle působení daného přínosu. Mezi tyto kategorie patří přímý a nepřímý vliv. Výhody s přímým působením znamenají jistý účinek, s kterým firma může počítat. Přínosy spadající do nepřímého vlivu nelze přesně odhadnout, kdy přesně se projeví a zdali vůbec budou realizovány. Jejich realizace totiž závisí na vývoji dalších okolností, které firmy mnohdy nemohou ani ovlivnit. Z časového hlediska se rozlišují také výhody s okamžitým dopadem na podniky a výhody projevující se až po určité době. Časově se odlišují přínosy ještě podle toho, zdali mají stálý účinek nebo jen dočasný (Lacina, 2007). Jednotlivé přínosy jsou rozebírány v následujících podkapitolách. Přehledný souhrn přínosů s jednotlivými charakteristikami se nachází v příloze D.

2.3.1 Eliminace kurzového rizika

Odstranění kurzového rizika je velmi významným přínosem. Dle časového působení totiž přináší okamžitý, přímý a zároveň stálý dopad na podniky, které obchodují v rámci jednotného evropského trhu. Velmi podstatnou roli zaujímá volatilita každé měny, respektive její častá rozkolísanost nebo naopak stabilita. Firmy používající domácí měnu, které obchodují s dodavateli nebo odběrateli používající euro, podnikají v určité nejistotě. Domácí firma si může podle potřeb předem stanovit časový plán ohledně dodávek například surovin nebo součástek nutných pro výrobu. Zároveň může dopředu počítat s přesnou dobou pro export vlastní produkce. V případě zvýšení kurzu domácí měny vůči euru před importem z eurozóny a naopak snížením kurzu, třeba i pod úroveň původního měnového kurzu, před exportem do eurozóny, může ve výsledku znamenat pro domácí firmu velmi ztrátové období. A to i za předpokladu původně plánované vysoké rentability, ovšem za podmínek neměnné hladiny kurzu obou měn. V případě opačného vývoje kurzů obou měn z toho může domácí podnik neočekávaně profitovat. Firmy obvykle uskutečňují nákup a prodej předem se svými obchodními partnery. Proto zde existuje určitá doba mezi datem samotného sjednání nákupu nebo prodeje a splatností dané transakce. Čím delší je horizont mezi uzavřením obchodu a splatností transakce, tím více se firmy vystavují kurzovému riziku. Vedle plateb za dovoz a vývoz ze zahraničního obchodu, podléhají volatilitě kurzu i další cizoměnové transakce jako například úvěry poskytnuté z cizích měn.

Odstranění kurzových rizik se zavedením eura má samozřejmě největší význam pro ty podniky, jejichž klíčovým trhem jsou země eurozóny.

Podniky, které se chtějí vyhnout kurzovému riziku, využívají hedging. Jedná se o devizové termínové operace, kdy se podnik se svojí bankou dohodne na pevném kurzu, aby předešel případné nežádoucí změně měnového kurzu. Obvykle se pro tento účel využívají forwardové operace nebo opční obchody. Pokud si podnik sjedná forwardové zajištění, tak musí zahraniční pohledávky, případně závazky směňovat v předem dohodnutém budoucím období za stejný kurz. V případě opcí je výhodou skutečnost, že podnik není povinen provádět platby, případně inkasovat platby od odběratelů, za předem dohodnutý opční kurz. To nastává v případě, kdy aktuální kurz je pro podnik výhodnější než opční kurz. Na druhou stranu firmy za uzavírání těchto operací na zajištění proti kurzovým rizikům vynakládají dodatečné náklady. V případě obchodování uvnitř eurozóny se odstraňuje potřeba zabývat se kurzovým rizikem a s tím i náklady vedoucí k jeho eliminaci (Lacina, 2007).

2.3.2 Snížení transakčních nákladů

Transakční náklady nepředstavují pro firmy se zahraničním stykem takový problém jako kurzové riziko. Tyto náklady se totiž více méně nemění a podniky s nimi mohou dopředu kalkulovat. Zavedení eura by pomohlo podnikům, které využívají například valutových hotovostních plateb, kde jsou 1-2 % zpoplatněny výběr a vklad hotovosti u eurového účtu a další směnárenské operace. Domácí firmy, které používají národní měnu, ale často obchodují s firmami v eurozóně, většinou vedou i účet eurový. Kromě dvojích poplatků, například za vedení obou účtů, podléhá čistý zůstatek na účtu kurzovému riziku. S tím souvisí i některé úspory v účetnictví. Přejít na jednotnou měnu tak může přispět k odpadnutí některých účetních operací a dalšímu zjednodušení účetnictví související například s odpadnutím kurzového rizika (Lacina, 2007).

2.3.3 Stabilní měna pozitivně ovlivňující podnikatelské rozhodování

Tento přínos představuje nepřímý vliv na podnikový sektor. Zde zastupují důležitou roli makroekonomické výsledky celé eurozóny a s tím spojená důvěra jednotné evropské měny euro. Obecně však platí, že kurzové a úrokové riziko spojené s vlastní monetární politikou může vést k nerealizování některých přímých zahraničních investic. Alespoň dle studie (Ahearne, 2007), jejíž výsledky a závěry jsou interpretovány v podkapitole 3.7, vychází velká kapitálová propojenost především uvnitř eurozóny. Z tohoto pohledu je celkem zřejmé, že investice plynoucí mezi dvěma zeměmi eurozóny je jistější, než když tato investice plyne do země EU s vlastní měnou. Pro tento předpoklad je ovšem potřeba uvažovat země alespoň se stabilní hospodářsko-politickou situací a zároveň pevnou pozicí jednotné měny. Vzhledem k vysokému podílu celkového obchodu zemí EU se zeměmi eurozóny znamená zavedení eura výrazné snížení cizoměnového obchodu a s tím spojené snížení vnějších šoků a stabilnější podnikatelský sektor (Lacina, 2007).

2.4 Náklady zavedení eura na podnikatelský sektor

Hlavní podnikatelskou zátěží při přechodu na euro jsou investice nezbytné ke změnám podnikového výkaznictví. Podle teoretických studií náklady na IT činí zhruba 60% z celkových nákladů podnikatelského sektoru se zavedením eura. Přizpůsobení informačních systémů probíhá především jeden až dva roky před přijetím eura a tyto náklady mají jednorázový charakter, což je velmi podstatné. Se zaváděním nutných změn se doporučuje provést zároveň i celkovou vnitropodnikovou modernizaci. Doposud se ukazovalo, že některé podniky urychlily modernizační změny právě k termínu doby zavádění eura, které by dříve nebo později stejně musely provést. Realizace obou potřebných změn současně vede nejenom k úspoře času, snížení nákladů, ale případně i k efektivnějšímu pracovnímu výkonu (NKS, 2007; Lacina, 2007). Některé významnější náklady budou v následující části textu zvláště charakterizovány. Stejně jako přínosy, je také přehled nákladů s různými dopady na podnikatelský sektor přiložen v příloze E.

2.4.1 Úprava informačních systémů

Jak již bylo uvedeno výše, náklady vydané za přizpůsobení informačních systémů patří k největším výdajům při přechodu na euro pro podnikový sektor. Nicméně tato transformace se může značně lišit u jednotlivých podniků. Některé z nich budou potřebovat vyměnit software, jiné pouze dokoupit, případně přeprogramovat stávající systémy. Nejvíce se to dotkne firem, které využívají specifické IT systémy šité na míru. Firmy využívající pouze jeden standardizovaný software mají v tomto ohledu mnohem snadnější úpravy. Největší dopad změn v IT systémech se dotkne účetního a obchodního oddělení. Přeprogramování softwaru a aplikací spočívá například v možnosti uvádět a dále pracovat s jednotlivými položkami ve dvou měnách zároveň. Velké podniky nebo korporace budou mít náklady pravděpodobně v absolutní hodnotě nejvyšší. Naopak s vyššími relativními náklady vzhledem k jejich obratu musí počítat spíše menší firmy (NKS, 2007; Lacina, 2007).

2.4.2 Informační a školicí kampaň

Firmy musí včas upozornit a připravit své dodavatele i odběratele, odkdy budou pracovat pouze v měně euro, aby nedocházelo ke zbytečným zmatkům. V této souvislosti může dojít také k nutnosti předělání stávajících smluv s obchodními partnery. Firmy také musí nejenom podle práva, ale i ve svém zájmu, transparentně a bez zvyšování cen převést ceny v národní měně na ceny v eurech. Značné náklady se mohou týkat přeškolení zaměstnanců. Především těch pracovníků, kteří obsluhují IT systémy. Dále pokladní, kteří po nějaký čas budou provádět platby v národní i eurové měně. Jejich důležitou znalostí jsou také ochranné prvky bankovek. Dobře vyškolené pracovníky se zaváděním eura potřebují v pohostinství nebo maloobchodech, kde po určitou dobu dochází k časté duální manipulaci s hotovostí. Při přechodu na euro podnikům nemusí stačit z kapacitního hlediska počet stálých zaměstnanců, což může zvýšit jejich náklady se zaměstnáním dodatečných lidí. Jinak nejvíce nezbytných školení a dobře obeznámených pracovníků se týká podniků s více dodavateli a odběrateli, v bankovníctví, telekomunikacích nebo energetice.

Další náklady se týkají přepočtu cen. Čím vyšší portfolio produktů firma má, tím více práce, času a nákladů musí vynaložit na správný přepočet cen při přechodu na euro. V první řadě se musí řídit směrnicemi, aby nedocházelo k náhlému zvyšování cen, například s cílem oklamat zákazníka a dosáhnout rychlého výdělku. V zájmu firmy je tak důležité, aby ceny byly z marketingového pohledu přitažlivé (NKS, 2007; Lacina, 2007).

2.4.3 Nevhodně nastavená úroková míra ECB a tlak na růst mezd

Náklady za nevhodně nastavenou úrokovou sazbu jsou pravděpodobné. Nelze předem určit, jak moc se bude lišit od optimální ani jak dlouho se bude odchylovat. Především ale každá země eurozóny může vnímat danou úrokovou míru odlišně a bez možnosti ji nějak ovlivnit. Pokud by sazba ECB byla vyšší, než v případě rovnovážné míry nějaké země EMU, tak by tím podnikům v dané zemi vznikaly dodatečné náklady. Vyšší úrokové sazby by činily větší problémy spíše menším podnikům s horším přístupem k půjčkám a také těm, co mají vysoký podíl dluhu na pasivech.

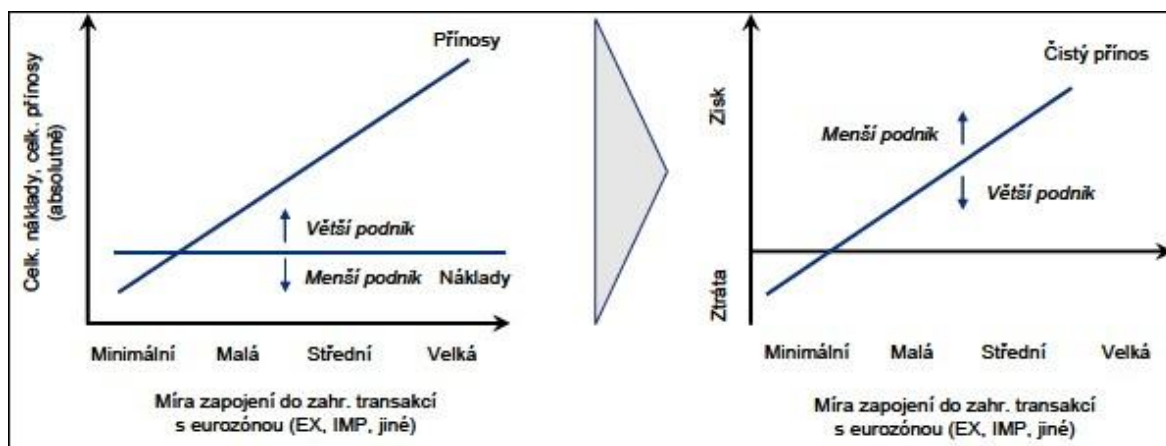
Tlak odborů na růst mezd může být dalším možným nákladem pro firmy hlavně v počátcích přechodu na euro. Pokud by odbory, ať už ze skutečného nebo subjektivního vnímání růstu inflace vlivem přijetí eura, donutily firmy zvýšit mzdy, tak by to pro ně znamenalo vyšší mzdové náklady. V případě vyššího růstu mezd oproti cenám by to mohlo firmy vést k propouštění a obecně k růstu nezaměstnanosti (Lacina, 2007).

2.5 Kvantifikace přínosů a nákladů pro podnikový sektor

Přínosy ze zavedení eura by měly jasně převážet náklady. Většina nákladů má totiž charakter jednorázových výdajů, zatímco přínosy jsou většinou trvalé. Celkový přínos jednotlivých podniků se vstupem do eurozóny závisí na mnoha faktorech. Hodně záleží na míře provázanosti a obchodní výměny s eurozónou. Dalšími podstatnými specifiky jsou velikost firmy a obor podnikání. Například malé firmy, které se ve své obchodní strategii specializují také na momentální výhodnost kurzu vůči euru, musí při přechodu na jednotnou měnu od tohoto postupu upustit a najít jiné způsoby a strategie, jak zůstat

konkurenceschopnými. Firmy by také měly se vstupem do eurozóny zvážit podle své pozice na trhu, zdali nepřehodnotit nebo nepozměnit své střednědobé a dlouhodobé cíle (Lacina, 2007).

Obr. 2.1: Závislost přínosů a nákladů podniků na míře zapojení do zahraničních transakcí podle velikosti podniku

Zdroj: Lacina, 2007, s. 64

Levý obrázek zachycuje závislost mezi celkovými přínosy zavedení eura a mírou zapojení do zahraničních transakcí s eurozónou. Naopak náklady na míře zapojení s eurozónou závislé nejsou, což naznačuje konstantní nákladová přímka rovnoběžná s horizontální osou. Jelikož se jedná o absolutní hodnoty nákladů a přínosů, tak celkové náklady budou vyšší u větších podniků a opačně. Pravý obrázek znázorňuje, jakou úroveň zapojení do zahraničních transakcí musí podnik alespoň mít při určité velikosti firmy, aby čistý přínos byl kladný a dopad zavedení eura výhodný (Lacina, 2007).

Rozsah přínosů na podnikatelské prostředí se zavedením eura závisí také na blízkosti eurozóny optimální měnové oblasti a na faktorech, které ji ovlivňují. Členské země EMU, které jsou blíže OCA mají vyšší potenciál profitovat z výhod přijetí eura, což se mimo jiné týká i podnikového sektoru. Naopak menších přínosů na podnikové prostředí dosáhnou pravděpodobně země vzdálenější optimální měnové oblasti (Baldwin, 2008).

3 Ekonomická integrace v Evropské unii

Evropská integrace a s ní i ekonomické cíle se formují již více než půl století. Ze začátku bylo prvořadým úkolem dosažení míru v Evropě a vyhnutí se událostem jakými byly světové války v 1. polovině 20. století. S tím jak integrační proces postupoval, se pozornost stále více upírala na ekonomické sjednocování Evropy. Významným krokem k vytvoření společné hospodářské a měnové unie byla Maastrichtská smlouva, která byla ratifikována v roce 2003. Je to zároveň Smlouva o Evropské unii, protože dříve používaný název Evropské společenství (ES) byl touto smlouvou změněn na Evropskou unii (EU). Jejím obsahem byly tři pilíře, z nichž jeden byl hospodářský pilíř a ten jasně vymezil cestu až k implementaci jednotné měny v Evropě. Vzhledem k rozdílným makroekonomickým poměrům v jednotlivých zemích bylo stanoveno 5 konvergenčních kritérií jako podmínka pro přijetí eura, které musela každá země splnit. Důvodem byly jednak samotné principy, na kterých byla budoucí měna postavena a potom také obavy z možné nedisciplinovanosti zemí, pokud by vstupovali do měnové unie nepřipravené. Jednou z hlavních otázek byla cenová stabilita, která se mnohdy lišila napříč evropskými státy. Především Německo patřilo k cenově stabilním zemím a zasazovalo se, aby také ostatní státy ve společné měnové unii míru inflace dodržovaly. Proto prvním kritériem bylo dosažení vyrovnané a nízké míry inflace. Její hranice nesměla překročit o více než 1,5 procentního bodu průměr tří nejnižších měr inflace ze států EU. Druhé kritérium doplňovalo to první, protože předpokladem k dosažení nízké inflace jsou dlouhodobě nízké úrokové míry. Dlouhodobá úroková sazba byla stanovena maximálně do výše 2 procent nad průměr úrokových sazeb tří zemí EU s nejnižší mírou inflace. Další podmínkou bylo setrvání v Mechanismu směnných kurzů (ERM) po dobu dvou let a jeho plnění před přijetím eura. Bylo dáno flukтуаční pásmo $\pm 2,25\%$, ve kterém se domácí měna kandidátské země musela pohybovat k Evropské měnové jednotce (ECU). Tato jednotka byla tvořena košem měn ze všech států Evropského měnového systému (EMS), kde každá měna měla váhu (%) podle velikosti dané země a významu ve vnitroeuropejském obchodu. Například váha německé marky z celého koše zaujímal téměř jednu třetinu, zatímco irská libra pouze kolem jednoho procenta. Vedle těchto tří monetárních kritérií bylo nutné plnit dvě fiskální

kritéria. Jedním z nich je deficit veřejných rozpočtů. Ten by v případě splnění kritéria neměl překročit hranici 3 % HDP v dané zemi. Lze říci, že tento požadavek je opět spjat s mírou inflace a má své opodstatnění. Vysoké zadlužení země při neschopnosti splácet lze řešit růstem peněžení zásoby, což však vyvolává růst inflace. Tento postup by byl ve společné měnové unii neakceptovatelný, protože hlavní snahou je udržení cenové stability. Posledním kritériem je veřejný dluh, jehož výše se má pohybovat do výše 60% HDP. Toto kritérium však nebylo kontrolováno tak přísně nebo v podstatě bez jakýchkoli sankcí, neboť některé země se potýkaly s veřejným dluhem přesahujícím 100 % HDP a dostat se na požadovanou hranici by jim trvalo poměrně dlouho. V roce 1998, kdy se hodnotilo plnění kritérií, se nedokázala dostat pod hranici 60% ani polovina všech sledovaných zemí. S nejvyššími veřejnými dluhy se potýkaly především Belgie, Itálie a Řecko (Baldwin, 2008).

3.1 Strategie a cíle jednotné měny euro

Jak už bylo zmíněno, velmi významným ekonomickým cílem Smlouvy o Evropské unii, která je součástí Maastrichtské smlouvy, je zavedení hospodářské a měnové unie (Fárek, 2006). Přestože byl tento proces poměrně zdoluhavý a někdy velmi komplikovaný a stále se vyvíjí, tak od 1. ledna 1999 začala fungovat, zatím pouze v bezhotovostní podobě, jednotná evropská měna euro. Od roku 2002 se začala společná měna využívat i při hotovostních platbách, kdy se do oběhu dostaly bankovky a mince (Lacina, 2010). Zavedení eura patří nepochybně k jednomu z nejvýznamnějších posunů celého integračního procesu, během něhož se až k tomuto mezníku Evropa propracovala. Na fungování společné měny mezi státy EU je nahlíženo z ekonomického hlediska jako na perspektivní projekt, který má mít svými výhodami pozitivní vliv na bohatství států EU. Úspěšný hospodářský rozvoj by tedy měl být nejenom stabilním ekonomickým systémem, ale zároveň podpořen i růstem HDP.

Podle Maastrichtské smlouvy je prvořadým cílem udržení cenové stability v eurozóně a mít tak z pohledu ECB situaci pod kontrolou. Při splnění této hlavní priority jsou podporovány další obecně prospěšné hospodářské cíle pro blahobyt zemí, které už však nejsou zcela jasně formulované. Kromě hospodářského rozvoje je tu také sociální pokrok a

vysoká úroveň zaměstnanosti. Těmto aspektům už EMS nepřikládá takový význam a jeho strategie tak zůstává svobodná v tom, na co se bude zaměřovat v dalších letech (Baldwin, 2008).

3.2 Diskrepance ve společné měnové unii

Jednou z hlavních otázek před i po zavedení jednotné měny euro bylo, jak se jednotlivé státy eurozóny vyrovnají s asymetrickými šoky. Schopnost čelit asymetrickým šokům je jedním z aspektů optimální měnové oblasti (*optimum currency area* – OCA). Dalšími faktory, které posilují předpoklad optimální měnové oblasti každé země, jsou ekonomická otevřenost jednotlivých států, finanční a ekonomická propojenost, pružnost pracovního trhu, strukturální podobnost a další. Teorií optimální měnové oblasti se zabývali například Robert A. Mundell, Peter Kennen a Ronald McKinnon. Vzhledem k odlišným typům hospodářství jednotlivých zemí nemůže být OCA dokonalá v celé eurozóně. Některé země jsou flexibilnější a dokážou lépe reagovat na šoky působící v eurozóně než jiné. Na druhou stranu jednotný trh byl vytvořen za účelem společných zájmů a tyto diskrepance by se měl snažit potlačovat. Členské státy musí počítat s tím, že ne každé rozhodnutí ECB a dalších institucí bude to nejlepší pro jejich zemi a smířit se tak s náklady, které jsou s tím spojené. Přizpůsobovat společnou měnovou politiku jednomu státu by nepochybně neslo silnou nevoli ostatních států (Baldwin, 2008; De Grauwe, 2007).

3.3 Význam Evropské centrální banky

Evropská centrální banka je nezávislou institucí. Z hlediska velkého počtu států, respektive jejich vlád, které by měli zájem ovlivňovat rozhodování ECB, je její nezávislost velmi důležitá a opodstatněná. Opačné názory na dlouhodobou cenovou stabilitu by tak neměli mít žádný vliv ze strany členských států. Například vysoká míra inflace a emise nových peněz do oběhu není alespoň ze strany určitých aspektů škodlivé, a naopak může mít i pozitivní efekt. Například volnější měnová politika a slabé měnové kurzy usnadňují obchody vývozcům, což může mít dále pozitivní vliv na zaměstnanost i hospodářský růst.

Vyšší inflaci také preferují dlužníci, protože snižuje hodnotu jejich závazků. Finančním institucím z hlediska likvidity zase může vyhovovat, že je v oběhu více peněz. Proto lze říci, že nezávislost ECB hraje klíčovou roli před snahou jednotlivých států o prosazování vlastních zájmů a před případným chaosem v celém EMS. ECB také stanovuje úrokové sazby, obvykle kolem úrovně 2 %. Tento nástroj monetární politiky schází zemím eurozóny mnohem více, než samotná emise peněz. Velmi rádi by totiž určovaly výši úrokových sazeb podle svých potřeb, ať už k jejich snižování k podpoře investic nebo zvyšování pro podporu úspor (Baldwin, 2008).

3.3.1 Aspekty jednotné míry inflace

Přestože se v podstatě daří plnit cíl cenové stability, neboť průměrná míra inflace eurozóny se pohybuje okolo 2 %, tak míra inflace v jednotlivých zemích je odlišná. Obecně platí, že země s vyšší inflací než je průměr eurozóny, by mohly požadovat více restriktivní monetární politiku, než jakou uplatňuje ECB. Naopak státy s nižší inflací oproti průměru eurozóny by se mohly dožadovat expanzivnější monetární politiky, neboť ta současná je pro ně až moc restriktivní a brání jim tak v rychlejším hospodářském růstu. U zemí s dlouhodobě vyšší inflací v podmínkách měnové unie klesá konkurenceschopnost. V případě země používající vlastní měnu, by se dala využít devalvace. To však v podmínkách EMS nelze a vyšší inflaci by případně mohly členské státy vykompenzovat rychlejším růstem produktivity práce. Jinak je zde nebezpečí, že postupem času dochází k růstu deficitu běžného účtu platební bilance. Značné inflační rozdíly mezi státy ES byly problémem především v 70. letech, což se nepříznivě projevilo ve vztazích mezi zeměmi a značně to ztěžovalo situaci v nově vybudované celní unii. Vyšší mírou inflace i horší platební bilance dosahovaly především jižní státy Evropy. Před vstupem do EMS, kdy si mohly sami určovat monetární politiku, dosahovaly jak vysoké inflace, tak také hospodařily s poměrně ve vysokými státními schodky veřejných financí. Ačkoliv splněním konvergenčních kritérií mohli přijmout společnou evropskou měnu, tak stále platí to, že mají určitou tendenci se dostávat k jejich dřívějším hodnotám makroekonomických ukazatelů. Z tohoto pohledu jim proto nemusí politika ECB úplně vyhovovat. (Fárek, 2006; Lacina, 2010).

3.4 Význam společné měny v souvislosti s HDP

Jedním z aspektů, podle kterých je možné se dívat na projekt společné měny v Evropě, je aspekt teoretický. Ten je chápán z hlediska vlivu peněz na bohatství, potažmo na tvorbu HDP. Peníze, jako jeden ze zdrojů bohatství, se dají kapitalizovat a ovlivňují tak přímo bohatství země. Schopnost peněz se kapitalizovat závisí mimo jiné na míře inflace. „Příliš vysoká míra inflace od kapitalizování peněz odrazuje, což je jev negativní“ (Fárek, 2006, s.160). Proto každé peníze mohou mít různou úroveň jejich skutečné hodnoty. Vedle přímého efektu mají peníze také nepřímý vliv na bohatství. Ten závisí na úrovni zahraničního obchodu a to nejen na úrovni Společenství využívající společnou měnu, ale také na úrovni globální. Stabilní a důvěryhodná měna je dobrým předpokladem pro zájem investorů, obchodních partnerů i samotných občanů používat tyto peníze k držení či dalšímu zhodnocování, obchodování nebo investování. Pokud je měna silná a pevná, potom lze očekávat, že se to také pozitivně projeví na hospodářském růstu (Fárek, 2006). Změny pohybu HDP v eurozóně sleduje a čtvrtletně vykazuje Eurostat. Kromě již zaznamenaných období s konkrétními výsledky, jsou také prováděny předpovědi a prognózy o tom jak se bude ukazatel růstu HDP vyvíjet v nejbližších měsících i letech. Tyto zprávy o budoucím vývoji mohou mít větší význam než ty z minulých období. Především se to dotýká nálad a zájmu investorů o evropskou měnu a posléze také dalších investičních produktů (Nguyen, 2011).

3.4.1 Vliv společné měny na zahraniční obchod i HDP

Společnou měnou a jejím vlivem na zahraniční obchod se zabýval již od 70. let 20. století A.K. Rose, který na různých studiích později spolupracoval i s dalšími odborníky. Z jeho studie vyplývá, že zvýšení objemu zahraničního obchodu vzrostl o 235 % právě se vstupem do měnové unie. Později byl tento výsledek snížen na 148 % po revizi původního modelu, který měl určité nedostatky a kritické ohlasy. Tento závěr však není možné zobecnit, protože se jedná o proces, kde hraje důležitou roli mnoho faktorů. Rose aplikoval tuto studii na malé země, které byly méně ekonomicky rozvinuté. Proto také byl nárůst zahraničního obchodu tak výrazný, protože tyto země měly velký potenciál se v tomto

ohledu nadále rozvíjet. Společně s van Wincoopem se také pokusili odhadnout nárůst zahraničního obchodu v případě států vstupujících do eurozóny. Vzhledem k ekonomické vyspělosti a propojenosti států se jednalo o odhad zhruba o 50% nárůst zahraničního obchodu. Kromě měnových unií a vlivu na zahraniční obchod se Rose a Frankel zabývali také případným růstem HDP. Opět však lze jen velmi obtížně aplikovat dřívější studie na země EU, které jsou ekonomicky mnohem rozvinutější a otevřenější než státy, na které byl výzkum zaměřen. Po zavedení společné měny euro i při hotovostních platbách v roce 2002 se začaly postupně objevovat publikace, které zkoumaly nárůst zahraničního obchodu se vstupem zemí do eurozóny. Ve většině případů se jednalo o nárůst mezi 5-15 %, přičemž ve dvou studiích se jednalo o 50 % a 90 %. Naopak ze studie Berger, Nitsch (2004) vychází, že vlivem eura nedošlo ke zvýšení zahraničního obchodu mezi členskými státy. Celkově tak lze konstatovat, že v případě států eurozóny došlo jen k velmi malému nárůstu zahraničního obchodu oproti dřívějším studiím Rose s malými a méně rozvinutými zeměmi. Navíc ekonomická integrace Evropy nevychází pouze ze zavedení jednotné měny euro, ale celý proces trvá desetiletí s mnoha fázemi. Za účelem zvýšení a usnadnění vzájemného obchodu tak lze označit například vytvoření jednotného vnitřního trhu nebo Schengenský prostor (Lacina, 2010).

3.4.2 Vliv vstupu zemí do eurozóny na jejich ekonomický růst

„Dlouhodobý ekonomický růst je úzce spjat s potencionálem dané ekonomiky, který je determinován především objemem výrobních zdrojů a jejich produktivitou. Produktivita výrobních zdrojů je významně ovlivňována nejen technologickým rozvojem ale také vzájemnými vazbami mezi ekonomickými subjekty“ (Lacina, 2010). Z výhod plynoucích přijetím společné měny pro vzájemný obchod lze předpokládat, že země eurozóny budou mít dlouhodobě vyšší ekonomický růst oproti zemím, které euro nepřijaly. To platí především o menších státech s vysokou úrovní otevřenosti ekonomiky. Pokud jde navíc o země s nižší ekonomickou výkonností, mají tendenci a potenciál se přibližovat těm nejvyspělejším.

3.5 Překážky pro jednotnou měnu euro v prvních letech jeho fungování

Průběh celého sjednocování nebyl zdaleka bezproblémový. Hlavním nepřítelem ekonomické integrace jsou bezesporu rozdíly jednotlivých států a jejich různorodost v přístupu k ekonomickému fungování. Především státy jižní Evropy musely svůj způsob politického a ekonomického vedení nejvíce přizpůsobit k přijetí eura. Dodnes platí to, že právě tyto státy mají nejvíce problémů z celé eurozóny. Jedná se především o fiskální politiku s vysokými deficity veřejných financí a v podstatě jde o dlouhodobou záležitost jak se s tím vypořádat. Navíc to závisí primárně na každé zemi a vládě s jakou ochotou k tomu přistoupí, což dává velmi nejistý a nepředvídatelný budoucí vývoj. Tyto negativní projevy vrhají špatné světlo na celé uskupení a lze říci, že fiskální problémy jednotlivých států se přelévají do společné měnové politiky a dostávají tak do nevýhodné pozice i samotnou měnu euro.

Hned od počátku zavedení jednotné měny v Evropě docházelo k ekonomickým turbulencím, které nepříznivě ovlivňovaly všechny země včetně eurozóny. Nejprve v roce 2000 vzrostly trojnásobně ceny ropy, což tlačilo inflaci nahoru a také hospodářský růst se snížil. Poté poklesly burzy cenných papírů, což USA vrhlo do recese a Evropu to také zpomalilo. Další zásah do ekonomiky znamenaly teroristické útoky z 11. září 2001. První roky od zavedení jednotné měny euro tak nezastihly EMU v jednoduchém období. Slabší ekonomická výkonnost přetrvávala i v dalších letech a v roce 2005 dosahovaly ceny ropy opět rekordních hodnot. Jeden ze základních pilířů, míra inflace, na kterém bylo postaveno fungování ekonomik v eurozóně, byl ohrožen. Dané okolnosti tak vedly k mírnému korigování cíle inflace. Původní plán udržení inflace pod hranicí 2 % byl přehodnocen na inflaci pohybující se kolem 2 %, což se do jisté míry dařilo. Evropská centrální banka (ECB) tak musela řešit nelehkou situaci. „Jestli se měla snažit spíše zabránit růstu inflace za cenu hlubšího a dlouhodobého hospodářského zpomalení nebo se zaměřit na snížení oslabujících dopadů ropného šoku a riskovat nesplnění inflačního cíle“ (Lacina, 2010). Přednost byla dána udržení míry inflace alespoň kolem 2% hranice před vyšším hospodářským růstem. Z různých stran zněla kritika, že hospodářský růst

nedosahoval hodnot, jaké se možná čekaly. Neplatilo to pro všechny členské státy, protože některé dosahovaly výrazně vyššího růstu HDP než ty ostatní. Především to platilo pro Irsko, Lucembursko a také Řecko. To bylo ovšem pouze dočasnou záležitostí. Dalo by se říci, že vyšší růst HDP byl vykoupen vyšším státním zadlužováním, což právě Irsko a Řecko dovedlo mezi nejsilněji zasažené státy eurozóny finanční a ekonomickou krizí (www.mzv.cz). Například pro Irsko a Španělsko, se vstupem do eurozóny, se stalo přínosem snížení úrokové míry. Ta se však ukázala být nevhodně nastavená alespoň z pohledu přehřátí trhu nemovitostí, neboť v roce 2008 došlo ke zpomalení hospodářského růstu. Pokles cen na trhu nemovitostí způsobil paniku z obav, že ceny budou dále klesat a investoři se tak raději uchýlovali k rychlému prodeji. To jen uspíšilo pokles cen, protože se rychle zvyšovala nabídka nemovitostí (Lacina, 2010). Podobně na tom byla také Itálie. I v tomto případě na tom mělo vliv snížení úrokové míry. V devadesátých letech se Itálie potýkala s mnohem vyšší inflací, a proto také měla vyšší úrokovou míru. Zároveň Itálii charakterizuje jeden z největších veřejných dluhů v Evropě. Součin úrokové sazby a hodnoty dluhu představuje přibližně dluhovou službu. Snahy Itálie vedly ke snižování inflace a úrokové míry, aby splnila konvergenční kritéria pro přijetí eura. Tento proces přispěl k výraznému snížení plateb úroků vládou a dluhová služba se tím dostala na 40 % původní velikosti. Tento rozdíl činil asi 7,5 % HDP a byl využit ke zvýšení výdajů v řadě oblastí (Baldwin, 2008).

3.5.1 Vývoj směnných kurzů mezi dolarem a eurem

Přípravy před přijetím eura byly značné. Zvláště pak v rámci stabilizace měnových kurzů všech států přijímajících jednotnou měnu v roce 1999. Vzhledem k tomu, že to měla být jedna z nejpoužívanějších měn na světě, tak se čekalo, že to bude také velmi pevná měna. Především však kurz eura vůči americkému dolaru nenabíral ty správné kurzy, ať už nahoru nebo dolů, jak by vzhledem k nastalým okolnostem bylo nejlepší. Hned po zavedení eura začal dolar posilovat vůči všem světovým měnám včetně eura, což vrhalo špatný dojem na pozici evropské měny. Navíc to bylo v době, kdy začaly růst ceny ropy. Naopak euro začalo posilovat vůči dolaru zrovna v době, kdy to eurozóna nepotřebovala. V roce 2000 při propadu na burzách cenných papírů a následnému oslabení ekonomik bylo důležité jak pro Spojené státy, tak i Evropu hospodářské oživení. Posilující euro od roku

2002 však oživení příliš nepomohlo, protože ztěžovalo obchody Evropským vývozcům, jejichž zboží se stávalo dražší a méně konkurenceschopné (Baldwin, 2008). Vývoj kurzu mezi americkým dolarem a eurem je vyobrazený na následujícím grafu.

Obr. 3.1: Vývoj kurzu amerického dolaru k euru od 1. 1. 1999 do 31. 12. 2010

Zdroj: www.kurzy.cz

3.5.2 Nástup finanční a ekonomické krize v roce 2008

Nejobtížnějšími roky pro jednotnou evropskou měnu euro od jeho zavedení se stal rok 2009, který znamenal pro všechny země eurozóny hospodářskou recesi. Nicméně o blížícím se ekonomickém propadu se vědělo již z posledního kvartálu roku 2008. Hlavním původcem byla přehřátá ekonomika v USA, kde také samotná krize vypukla nejdříve. Trh nemovitostí v USA, jejichž ceny byly vysoce nadhodnocené, snadná dostupnost hypotéčních úvěrů a bankovní sektor vystavený velkým rizikům spolu s chamtivými bankéři, nezodpovědnými investory a spekulanty vedly k velmi závažnému kolapsu finančního sektoru v USA. Často se také používá označení hypoteční krize, protože všechny zmíněné vlivy v sobě tento název de facto zahrnuje. Mnohdy se srovnává s velkou

depresí ze začátku 30. let. Jeden společný základ obě krize určitě mají a to místo jejich vzniku. Právě původcem té poslední finanční krize, kterým byla největší ekonomika světa, znamenalo v globálním světě, že se problémy rychle přesunou i do ostatních částí světa. Z finančního sektoru se po té krize přenesla do reálné ekonomiky, což ukázal především rok 2009. Ekonomický pokles odhalil a poukázal na slabá místa, bank, firem i samotných států, které jinak v době ekonomické konjunktury nebyly na první pohled zřejmé. Na to také doplatila částečně celá eurozóna, protože některé členské státy nebyly na takový ekonomický propad připravené. (Kuchta, 2009; Murphy, 2008).

3.6 Země přistupující do eurozóny a země s výjimkou

Následující tabulka uvádí zakládající členy eurozóny, která spolu se zavedením jednotné měny euro začala fungovat v roce 1999, a další rozšiřování novými členy v následujících letech.

Tab. 3.1: Rozšiřování eurozóny

Rok přistoupení	Členské státy
1999	Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Španělsko
2001	Řecko
2007	Slovinsko
2008	Kypr, Malta
2009	Slovensko
2011	Estonsko

Zdroj: Vlastní zpracování

Země, které dostaly výjimku, že nemusí vstupovat do společné hospodářské a měnové unie byly v podstatě tři, i když samotnou výjimku si vyjednalo pouze Dánsko a Velká Británie. Švédsko tímto projektem nijak nadšené nebylo a rozhodnutí o přistoupení podmínilo

referendem, ve kterém v roce 2003 obyvatelé rozhodli nepřistoupit do EMU. Dá se předpokládat, že ani v dalších letech se tento postoj nezmění vzhledem k velkým problémům eurozóny s veřejnými dluhy některých zemí. Dánsko si vyjednalo opt-out doložku, což je v tomto případě výjimka, že nemusí vstupovat do mechanismu ERM II a tudíž ani přijmout euro (Baldwin, 2008). Velká Británie je velmi specifickou zemí a výjimku pro nepřijetí eura si vyjednalo také. Je zde řada důvodů, které k tomu Brity vedly. Velmi podstatným důvodem byla jednotná úroková sazba pro všechny členy. To znamenalo příliš nízké úroky z půjček pro země s vyšší inflací, jakou bylo například Irsko v prvních letech fungování eura. Naopak příliš vysoké náklady z úvěrů to znamenalo například pro Německo, kde byla inflace nepoměrně nižší. Britové to vnímali jako nevhodné řešení, kdy pro všechny byla úroková míra nastavená stejně a při tom každému to vyhovovalo jinak. Británie se obávala, že v případě přijetí eura by to znamenalo v krátkodobém horizontu vysokou inflaci a dlouhodobě pád do recese. Podstatným faktem bylo také to, že vstup do eurozóny znamenal podřídit se celku a ztratit tím určitou kontrolu nad vlastním rozhodováním. To byl také hlavní důvod v případě rozhodnutí Dánska, kdy taková rozhodnutí vláda nechtěla dělat nezávisle na hlase lidu. Ani ne po dvou letech fungování eura došlo přibližně k 25% oslabení jednotné měny, což ještě více utvrdilo názor, že je lepší raději nevstupovat do eurozóny (Elliott, 2000). Nicméně tehdejší premiér Tony Blair a další odborníci byli a stále jsou mnohem otevřenější k možnosti vstupu Británie do eurozóny než veřejnost nebo jiní politici. Postavení mimo eurozónu není pro Británii v mnoha ohledech výhodné, zvláště když celá západní Evropa používá jednotnou měnu. Podle Blaira by UK mělo stále brát v úvahu stát se členem EMU. Při současných problémech je ovšem lepší s případným vstupem počkat a sledovat jak si se zadlužeností některých zemí i budoucí prevencí proti fiskální nedisciplinovanosti eurozóna poradí (BBC, 2011).

3.7 Vnější rovnováha v zemích EMU

Běžný účet platební bilance, který je rozebírán v první části textu, lze ztotožnit s vnější rovnováhou. Konkrétní data jednotlivých zemí jsou naopak interpretována v pozdější části této kapitoly. Pokud je skutečně vyrovnaná, tak to přináší řadu pozitiv. Především

nedochází k soustavným tlakům na zhodnocování či znehodnocování devizového kurzu a měna je tak stabilní bez výrazných výkyvů (Žák, 2006). V posledních letech se stále více mluví o vzrůstající globální nevyrovnanosti, kdy v různých částech světa dochází k velkým rozdílům v bilanci běžného účtu. Nejvíce diskutovanými zeměmi jsou Spojené státy a asijské země. Zatímco v USA se potýkají s velkými schodky, tak země Asie jsou příznacně svými přebytky na běžném účtu, například v případě Japonska (Ahearne, 2007; Holman, 2005). Naopak pro Evropu a pro země EU jsou spíše typické vyrovnanější bilance běžného účtu. Nicméně v posledních několika letech se začala značnou nerovnováhou vyznačovat také Evropa. Konkrétní studie se zaměřila na bilanci běžného účtu eurozóny a to jak z hlediska vnitřního trhu celého uskupení, tak z hlediska vnějšího trhu. Studie došla k řadě závěrů. Tím hlavním je, že země eurozóny jsou navzájem mnohem více obchodně a kapitálově propojené, než se zeměmi mimo EMU a to částečně včetně partnerů EU. Efekt zvýšení HDP na obyvatele na celkové obchodní bilanci v zemích EMU se zdvojnásobil. Naproti tomu zvýšení HDP na obyvatele se neprojevovalo na změně obchodní bilance u zemí, které euro nepřijaly, Švédsko, Dánsko a Velká Británie. Podle předpokladů z teorie platí také skutečnost, že země EMU s vyšší hodnotou HDP na obyvatele podporovaly svým kapitálem země nižší příjmové skupiny. Tato spojitost ovšem zase platí mnohem více pro země uvnitř EMU než globálně. Z daných závěrů plyne, že dochází ke snaze o zefektivnění kapitálového toku a vzájemného obchodu uvnitř EMU, případně EU, což vede ke sbližování a podpoře ekonomické integrace především mezi zeměmi eurozóny. Z tohoto pohledu lze konstatovat, že monetární unie funguje správně, přestože kapitálový tok plynoucí z bohatších do chudších států má za následek také zvyšování nerovnováhy na běžném účtu mezi zeměmi EMU (Ahearne, 2007). Naopak pozice eurozóny na vnějším trhu je mnohem složitější. Hlavním problémem je zhodnocování kurzu eura vůči jiným měnám hlavních obchodních partnerů. Historie vývoje kurzu amerického dolaru vůči euru je na grafu v předchozí podkapitole. V poslední době se také objevuje tzv. měnová válka, kdy se daná země snaží uměle podhodnocovat měnu a zlevnit tak vlastní zboží. Z toho je obviňována také Čína, která v roce 2005 ustoupila od pevného kurzu. Nicméně potom kvůli krizi znovu pevně navázala na americký dolar a nedávno ho zase uvolnila pro pohyb v omezeném pásu. Tyto účelové změny neprávem zvýhodňují vývozce dané země a přičiní se nejenom politikům v USA, ale i v Evropě, protože to mimo jiné brzdí globální ekonomické oživení. Nepříznivě se vyvíjející kurzy měn vůči euru jsou z hlediska vnější

obchodní bilance dalším faktorem, který zapříčiňuje vzrůstající nerovnováhu na běžném účtu. Zároveň se tím i prohlubují rozdíly mezi samotnými zeměmi EMU. Zatímco důvody zvyšující se nerovnováhy na běžném účtu v případě vnitřního trhu jsou logické a napomáhající měnové unii, tak důvody vnější nerovnováhy na trhu představují spíše výzvu pro jednotnou měnu euro a její dlouhodobou udržitelnost (Ahearne, 2007; ČTK, 2010).

4 Vývoj makroekonomických indikátorů zemí EU

Čtvrtá kapitola se výhradně zabývá vývojem jednotlivých indikátorů ve všech zemích EU, postupně mírou inflace, mírou nezaměstnanosti, hrubým domácím produktem a běžným účtem platební bilance, které byly teoreticky rozebírány v první kapitole. Důležitým nástrojem v této práci je analýza magickým čtyřúhelníkem, který zachycuje všechny čtyři hospodářsko-politické cíle. Tato kapitola se již zabývá konkrétními daty v jednotlivých zemích. Analýza bude provedena pro dvě časová období. Tím prvním je období let 1999-2010, což je etapa fungování jednotné měny euro od jeho počátku po rok 2010. Druhé období bude zahrnovat pouze roky 2008-2010. Poslední tři roky dávají aktuálnější pohled na situaci než dvanáctiletý úsek a zároveň se tyto roky vyznačovaly globální krizí. Zjištěná data potom budou dána do souvislosti se zavedením společné měny euro, a zdali dosavadní roky byly nebo nebyly úspěšné a v jaké míře se podařilo využít potencionálu jednotné měny euro.

Nasbíraná data, provedené analýzy, učiněná porovnání i samotné výsledky je nutné brát s určitou rezervovaností a to s ohledem na několik hledisek. Platidlo euro funguje teprve od roku 1999, v hotovostní podobě dokonce od roku 2002, což není dostatečně velký horizont k jednoznačným stanoviskům ohledně jeho skutečného přínosu nebo naopak. Jedná se zejména o analýzy dlouhodobých dopadů, které jsou rozhodující například pro změnu kvality života (Lacina, 2007). Podstatným aspektem jsou i domácí problémy a specifické rysy každé ze zemí, zejména charakter hospodářské politiky. Nelze tak jednoznačně říci například to, že nastavení měnové politiky ECB a jiných opatření jsou jedinými nebo hlavními viníky v dosahování ne příliš vysokého hospodářského růstu v dané zemi (Baldwin, 2008). Obzvláště obtížné je rozebírat vliv eura na ekonomický vývoj v turbulentních dobách jakou byla finanční a ekonomická krize vyúsťující ve výrazný hospodářský pokles. „Očistit vývoj HDP od vlivu recese a oddělit dopady zavedení eura od dopadů krize je nicméně prakticky nemožné. I proto se ekonomové v hodnocení, jaký má euro vliv na vývoj ekonomiky, rozcházejí“ (Němec, 2011).

4.1 Vývoj inflace v EU, USA a Japonsku

Míra inflace je jednou z hlavních priorit, kterou si eurozóna od začátku kladla za cíl. Je také jedním z konvergenčních kritérií, které každá země musela před přijetím eura splnit. Hlavním účelem samozřejmě je, aby ve státech s jednotnou měnou nedocházelo k velkým rozdílům a hlavně výkyvům v cenách. Toto pravidlo přispívá k soudržnosti celé eurozóny, kdy speciálně v počátcích jednotné evropské měny by cenová nedisciplinovanost mohla komplikovat průběh zavádění nové měny a také mohla vést třeba k brzkému konci celého projektu. Evropský statistický úřad uvádí tzv. harmonizovanou míru inflace (HICP), aby bylo možné srovnávat všechny státy podle stejného měřítka. Pro srovnání, míra inflace České republiky, udávaná Eurostatem se liší s inflací z českého statistického úřadu v rozpětí -0,4 % až +0,2 % (CZSO, 2010; Příloha B). V průměru byla za období 1999-2010 míra inflace z eurostatu o 0,2 % nižší. Následující tabulka porovnává vývoj inflace ve třech ekonomicky vyspělých částech světa.

Tab. 4.1: Porovnání meziročního vývoje inflace (HICP) v Evropě, USA a Japonsku

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU	1,2	1,9	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2	2,3	3,7	1,0	2,1
Euro area	1,1	2,1	2,3	2,2	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	1,6
Japonsko	-0,3	-0,7	-0,7	-0,9	-0,3	0,0	-0,3	0,3	0,0	1,4	-1,4	
Spojené státy	2,2	3,4	2,8	1,6	2,3	2,7	3,4	3,2	2,8	3,8	-0,4	

Zdroj: Eurostat

Z tabulky lze vysledovat, že míra inflace v EU nebyla výrazně odlišná od samotné eurozóny, což by ani neměla být, protože obě uskupení se liší pouze částečně. Například v letech 2001-2003 mělo zavedenu jednotnou evropskou měnou 12 zemí z celkových 15 v EU. Právě proto ovšem i malý rozdíl lze hodnotit jako výraznější. V letech 2000-2004 byla dokonce míra inflace v eurozóně mírně vyšší než v EU. Má to ovšem logické opodstatnění. Do května 2004 neměly zavedenou jednotnou měnu pouze Dánsko, Švédsko a Velká Británie, což jsou země na úrovni těch nejvyspělejších v Evropě a také hospodařící s nízkou mírou inflace. Hranici 2 % však eurozóna přesahovala pouze o 0,1-0,3 %, což lze považovat za úspěšné plnění hlavního cíle ECB. Naopak od roku 2007 vykazovala

eurozóna nižší míru inflace než Evropská unie. Na výraznějším zvýšení průměru EU se podepsaly nové dva členské státy přistupující v roce 2007 k EU. Ekonomika Bulharska a Rumunska nebyla zatím na tak dobré úrovni a zaostávala tak i u ukazatele míry inflace. Od roku 2008, to bylo období nástupu finanční a ekonomické krize, docházelo ke značné rozkolísanosti inflace. Zatímco rok 2008 se vyznačoval významným nárůstem cenové hladiny, tak v roce 2009 docházelo k propadu v některých oblastech i výrazně nadhodnocených cen a významné snížení cenové hladiny. Zde se ukazovalo, že samotná eurozóna držela inflaci v roce 2008 na přijatelnější úrovni než tomu je u Evropské unie. Eurozóna měla sice míru inflace přes 3 %, ale o 0,4 % nižší než v EU. V tabulce jsou také údaje o vývoji inflace z USA a Japonska. V Japonsku byla míra inflace nižší než v EU a ve většině let měla mírně deflační charakter. V USA naopak míra inflace přesahovala tu v Evropě s výjimkou roku 2002. Období před vypuknutím finanční krize až po hospodářskou krizi je velmi dobře vidět na údajích cenové hladiny právě v USA. V roce 2008 vzrostla inflace oproti roku 2007 o 1 % na celkem 3,8 %, kdy především ceny nemovitostí byly silně nadhodnocené. O rok později za rok 2009 klesla cenová hladina o 4,2 % na -0,4 %. Tento pokles je větší než v případě eurozóny nebo EU. To podporuje skutečnost, že krize započala právě ve Spojených státech, a kde byly také dopady silnější.

4.1.1 Vývoj míry inflace v zemích EU

Tab. 4.2: Průměrná míra inflace za období 1999-2010 v zemích EU

Státy EU 27	Míra inflace (průměr 1999-2010)	Státy EU 27	Míra inflace (průměr 1999-2010)
EU	2,08	EA	1,97
Německo	1,53	Kypr	2,53
Švédsko	1,73	Lucembursko	2,62
Francie	1,75	Litva	2,78
Rakousko	1,76	Španělsko	2,83
Finsko	1,77	Řecko	3,25
Velká Británie	1,93	Polsko	3,82
Belgie	2,05	Estonsko	4,11
Dánsko	2,05	Slovinsko	4,82
Nizozemsko	2,15	Lotyšsko	4,94
Itálie	2,22	Slovensko	5,31
Česká republika	2,41	Bulharsko	6,08
Malta	2,44	Maďarsko	6,33
Portugalsko	2,47	Rumunsko	17,99
Irsko	2,53		

Zdroj: Eurostat (vlastní úprava)

V tabulce 4.2 jsou uvedeny všechny státy EU 27 a jsou seřazeny od nejnižší míry inflace za období 1999-2010 po nejvyšší a to včetně Rumunska a Bulharska, které se staly členy od roku 2007. Pro orientaci jsou země používající euro označené žlutě kromě Estonska. Na první pohled je tabulka jakoby rozdělená na dvě části, kde na levé straně převažují státy z původního uskupení EU15, zatímco na pravé ty později přistupující do EU. Pouze Česká republika a také menší státy Malta, Kypr a Litva se dostaly alespoň k úrovním míry inflace Portugalska, Irska, Lucemburska a Španělska. U Irska je zajímavý fakt, že v posledních dvou letech hospodařilo s inflací -1,6 %, tedy s deflací. Mezi všemi zeměmi EU 27 bylo Irsko se zápornou inflací po oba roky 2009 a 2010 naprostou výjimkou. Tato čísla

dokládají značné ekonomické problémy Irska a na rozdíl od většiny ostatních států přetrvávající hospodářský pokles a ekonomické problémy. Dvě největší země, Německo a Francie, patřily mezi ty s velmi vyrovnanou a nízkou cenovou hladinou. Z eurozóny si v tomto ohledu dobře vedly také Rakousko a Finsko. Mírně nad 2% hranicí se pohybovaly Belgie, Nizozemí a Itálie. Naproti tomu Irsko, Španělsko, Portugalsko a hlavně Řecko hospodařily s nejvyšší mírou inflace z původní E15 a eurozóny. Některé ekonomiky se vyznačovaly vyšší mírou inflace již dříve, kdy používaly svojí vlastní měnu, a to se částečně projevilo i po přechodu na euro (Baldwin, 2008). Je ale nutné poznamenat, že ačkoli se pohybovaly nad průměrem eurozóny, tak nedocházelo již k tak výrazným výkyvům ve srovnání s dřívějšími roky. Tento fakt nepotvrzovalo pouze Řecko, kde v roce 2010 dosáhla meziroční průměrná míra inflace 4,7 % a to poměrně výrazně přesahuje hodnoty ostatních států EU27 s výjimkou Maďarska a Rumunska. U zemí s vlastní měnou nebyla rozkolísanost meziročního vývoje inflace žádnou výjimkou. Až dvojciferných čísel dosahovala průměrná roční míra inflace v pobaltských státech, Bulharsku, Rumunsku, ale i Polsku a Maďarsku a to především na počátku sledovaného dvanáctiletého období. Konkrétní hodnoty se nacházejí v příloze B. Například Rumunsko se potýkalo ještě v roce 1999 a 2000 s inflací kolem 45 %, což celkový průměr značně zvyšuje. Při zaměření pouze na období, kdy bylo Rumunsko členem EU, se průměrná míra inflace pohybovala zhruba na 6%, což je stále daleko od požadavků ECB. Na druhou stranu také u států EU, které používají domácí měnu, byla patrná schopnost dlouhodobě udržet vyrovnanou a nízkou míru inflace, kterou požaduje ECB. Mezi ně určitě patří Dánsko, Švédsko a Velká Británie a také částečně Česká republika. Jedná se ovšem vesměs o vyspělé a ekonomicky silné státy v Evropě, mezi které například Bulharsko, Rumunsko a také menší pobaltské státy nelze zatím počítat.

4.2 Vývoj míry nezaměstnanosti v zemích EU

Udávaná míra nezaměstnanosti Eurostatem je obecnou mírou nezaměstnanosti. Jedná se o stejný typ nezaměstnanosti uváděný pro všechny země, podobně jako tomu je u harmonizované míry inflace. Pro srovnání je dle českého statistického úřadu obecná míra nezaměstnanosti přibližně o 1-1,5 % nižší než v případě registrované míry nezaměstnanosti (CZSO, 2010). Z teorie jsou známé vztahy mezi inflací a nezaměstnaností. Podle teorie

Phillipsovy křivky se vylučuje dosažení nízkých hodnot obou ukazatelů zároveň a vláda každého státu by tudíž měla stanovit prioritu, který indikátor chce více podpořit. Nicméně je v daném zkoumání přítomné poměrně značné omezení pro analýzu krátkodobé Phillipsovy křivky. Vztah inflace a nezaměstnanosti se týká především krátkodobého období (Mankiw, 2009). Zde jsou oba ukazatele pro každou zemi interpretovány jako průměr za období let 1999-2010 a jen okrajově je sledován vývoj v jednotlivých letech. Pokud by se například po roce pravidelně střídala vysoká inflace a nízká nezaměstnanost a opačně, tak ve výsledku může být průměr obou ukazatelů totožný, přestože v každém roce by byl jeden z ukazatelů výborný a druhý špatný. Přesto bude zajímavé vrátit se také k inflaci a zjistit jak si jednotlivé ekonomiky vedly při udržení nízké inflace a zároveň přijatelné nezaměstnanosti.

Tab. 4.3: Průměrná míra nezaměstnanosti za období 1999-2010 v zemích EU

Státy EU 27	Míra nezaměstnanosti (průměr 1999-2010)	Státy EU 27	Míra nezaměstnanosti (průměr 1999-2010)
EU	8,23	EA 16	8,75
Lucembursko	3,82	Belgie	7,80
Nizozemsko	3,84	Itálie	8,22
Rakousko	4,33	Finsko	8,50
Kypr	4,56	Německo	8,62
Dánsko	4,89	Francie	9,05
Velká Británie	5,63	Estonsko	10,08
Irsko	6,06	Řecko	10,11
Slovinsko	6,21	Lotyšsko	11,56
Švédsko	6,83	Litva	11,63
Rumunsko	6,90	Bulharsko	11,68
Malta	7,03	Španělsko	11,84
Česká republika	7,29	Polsko	14,39
Maďarsko	7,33	Slovensko	15,48
Portugalsko	7,63		

Zdroj: Eurostat (vlastní úprava)

Na rozdíl od tabulky s mírou inflace není při pohledu na nezaměstnanost už taková dominance zemí eurozóny, což je patrně dané i politikou ECB se zaměřením na inflaci. Průměrná hodnota nezaměstnanosti EU 27 za období 1999-2010 byla o 0,5 % nižší než za stejný časový horizont mělo uskupení EA 16. Přesto na prvních čtyřech místech s nejnižší nezaměstnaností byly země eurozóny. Pod 4 % se dostaly Lucembursko a Nizozemí. Míra inflace u Nizozemí je rovněž na velmi dobré úrovni přesahující jen mírně 2 %. Naopak Lucembursko se řadí mezi ty státy eurozóny, kde byla inflace nejvyšší. Přibližně o 0,5 % vyšší nezaměstnanost měly Rakousko a Kypr. Hodnoty Rakouska teorii Phillipsovy křivky příliš nepotvrzují, protože míra inflace i nezaměstnanosti patřily k velmi pozitivně se vyvíjejícím ukazatelům. Přesto určitý trend obou indikátorů v jednotlivých letech lze vysledovat z příložených příloh B a C. Dalšími v pořadí ze zemí eurozóny byly Irsko a Slovinsko. Jejich míra nezaměstnanosti překračovala 6 %, což v porovnání s Rakouskem bylo skoro o 2 % více, ale stále se jednalo o více než uspokojivou míru. Obě země naproti tomu nebyly tak úspěšné v plnění inflačního cíle ECB. Jak už bylo uvedeno výše, Irsko je v posledních dvou letech specifické svými ekonomickými problémy. Zatímco inflaci mělo Irsko zápornou v posledních letech, tak nezaměstnanost vzrostla na 11,9 % v roce 2009 a 13,7 % v roce 2010. To je dokonce tři krát více než tomu bylo v období 2000-2007. V tomto případě by se mohlo zdát, že teorie Phillipsovy křivky se jasně potvrdila za roky 2009 a 2010. Na druhou stranu, vývoj makroukazatelů Irska vyplynul spíše z tíživých ekonomických poměrů, než že by se Irsko chtělo zaměřit na udržení co nejnižší inflace na úkor zaměstnanosti. U Slovinska platila nerovnost přijatelné míra nezaměstnanosti, ale vysoké míry inflace. Dalšími zeměmi eurozóny, které dosáhly lepšího průměru než celé uskupení, byly Portugalsko, Belgie a Itálie. Tyto tři státy výrazně nepropadaly, ale také neexcelovaly v míře inflace ani nezaměstnanosti. Nejlépe z nich na tom byla Belgie, která těsně převyšovala 2% míru inflace a nezaměstnanost měla pod 8 %. Portugalsko se lépe vypořádávalo s nezaměstnaností, pokud by se hodnotila 2,5% míra inflace jako ne zcela vyhovující. Ovšem roky 2009 a 2010 tento trend obrátily. Portugalsko vykazovalo v těchto dvou letech inflaci -0,9 a 1,4 %, zatímco nezaměstnanost 10,6 a 12 %. Další tři země eurozóny a to Německo, Francie a Finsko dosahovaly nejnižších inflačních hodnot. V případě míry nezaměstnanosti už tato statistika neplatila. Všechny se pohybovaly na úrovni průměru eurozóny, Francie s 9% dokonce za ní, což je také hlavní důvod, proč průměr EU byl lepší než průměr eurozóny. S nejvyšší nezaměstnaností se potýkaly dva

jižní státy Evropy, Řecko a Španělsko. V případě Řecka to bylo přes 10 % a Španělsko se dostalo k necelým 12%. Řecká nezaměstnanost se za poslední dva roky zvýšila o 5 procentních bodů na 12,6 %, což vystihuje jeho současnou situaci. Alespoň i pro roky 2011 a 2012 lze očekávat růst nezaměstnanosti, protože v důsledku možná i nesplacitelného dluhu stále musí přistupovat k razantním krokům včetně například výrazného propouštění lidí ve veřejném sektoru. To jasně dokládají průběžná čísla z roku 2011, kdy míra nezaměstnanosti překročila 15% úroveň. Nejvíce alarmující nárůst je u mladých lidí (Sedghi, 2011). Španělsko není, alespoň zatím, v tak vážné pozici jako Řecko, ale jeho míra nezaměstnanosti byla ještě mnohem horší. V posledních dvou letech dosáhla na úroveň 18 a 20,1 % a v tomto ohledu byla nejvyšší z Evropské unie. Článek agentury Reuters píše o znepokojivém stavu pracovního trhu v Evropě, který začal být problémovým především od vypuknutí ekonomické krize v roce 2009 a současná dluhová krize daný stav ještě prohloubila. Článek se zabývá hlavně jižní Evropou, kde je situace nejhorší. Zaměřuje se na dva konkrétní problémy. Tím hlavním je fakt, že pozice mladých lidí s uplatněním na trhu práce je stále obtížnější a to i pro absolventy vysokých škol. Například Španělsko má nejenom 20% míru nezaměstnanosti, ale nezaměstnanost mladých lidí přesahuje 40% hranici. Také v Itálii a Portugalsku není situace o moc lepší. Druhý problém úzce souvisí s prvním a týká se uzavírání pracovních poměrů. Vychází v podstatě z nastavení pracovního trhu, který je v jižní Evropě málo flexibilní, neefektivní a méně konkurenceschopný. Firmy se bojí uzavírat pracovní kontrakty na dobu neurčitou, protože propuštění pracovníka z takového poměru je velmi nákladné. To má za následek, že místa jsou obsazena stálými lidmi a nově příchozí se na ně již nedostanou. Asi 25 % pracovních smluv je ve Španělsku a Portugalsku uzavřeno na dobu určitou. Pro srovnání, průměr Evropské unie je 14%. Podle studií mají pracovní kontrakty na dobu určitou za následek negativní vliv na ekonomický růst. Dalším důsledkem je stagnace trhu nemovitostí. Částečné úvazky mladých lidí nedokážou pokrýt náklady na nové bydlení a často zůstávají u rodičů. Nové byty jsou potom nevyužité (Ortiz, 2011). Ani míra inflace nebyla v obou zemích příznivá. Nižší a zároveň stabilnější byla ve Španělsku. Kombinace růstu cen a zároveň růstu nezaměstnanosti je pro obyvatelstvo velmi znepokojujícími výstupy. Absolutně nejhorší průměr nezaměstnanosti byl na Slovensku, které přijalo euro až v roce 2009. Alespoň od roku 2007 se zdá být vývoj nezaměstnanosti o něco lepší, protože hlavně mezi roky 1999-2005 přesahovala 16% hranici.

Země EU používající doposud národní měnu, měli lepší srovnání se zeměmi eurozóny v míře nezaměstnanosti, než tomu bylo u inflace. Švédsko, Velká Británie a Dánsko dosáhly od roku 1999 nejnižších cenových hladin. To samé platí i u nezaměstnanosti, pouze v opačném pořadí. Dánsko v průměru hospodařilo pod 5% hranicí míry nezaměstnanosti a bylo hned za čtyřmi nejúspěšnějšími zeměmi eurozóny. Velká Británie se dostala na průměr 5,6 % a Švédsko 6,8 %. Téměř stejně jako Švédsko si vedlo i Rumunsko, u kterého se tím vyvážila jednoznačně nejvyšší míra inflace z EU. Velmi dobře si v otázce nezaměstnanosti počínala Česká republika a Maďarsko, u kterých míra nezaměstnanosti byla 7,3 %. Maďarsko tak stejně jako Rumunsko dokázalo vysoký nárůst cenové hladiny vynahradit nižší nezaměstnaností, i když za poslední dva roky nezaměstnanost činila 10 %. Česká republika se naopak připojila k Velké Británii, Dánsku a Švédsku a prokázala určitou vyspělost a vyrovnanost, což také dokázaly dobré průměrné míry obou ukazatelů. Dopady hospodářské krize v pobaltských státech byly dobře patrné nejenom z vývoje nezaměstnanosti a inflace, především v Lotyšsku. Jejich ekonomiky se potýkaly jak s vyšší mírou inflace, tak i nezaměstnaností, která vystoupila v posledních dvou letech velmi výrazně oproti roku 2008. Nejlépe z pobaltských ekonomik se s krizí vypořádalo Estonsko. O tom svědčí i fakt, že přijalo v roce 2011 euro. Nicméně jeho nezaměstnanost byla v průměru 10 %. V posledních dvou letech patřila mezi nejvyšší v EU, konkrétně 13,8 a 16,9 %. Estonsko však upínalo mnohem větší pozornost na dodržování inflace a dalších konvergenčních kritérií a to nejspíše také přispělo k vyšší míře nezaměstnanosti, podobně jako tomu bylo v případě Slovenska. Průměrná míra inflace Estonska činila 4,1 % za celé období, což nebyla příliš uspokojivá hodnota. Oba ukazatele se také vyznačovaly velmi kolísavými tendencemi. Například za rok 2008 vzrostla cenová hladina na 10,6 % a při tom následující dva roky už byly referenčními pro přijetí eura v roce 2011. V tomto ohledu paradoxně krize Estonsku trochu pomohla, protože cenová hladina výrazně spadla téměř ve všech státech a v Estonsku dokonce na hodnotu 0,2 %. Podstatné však bylo, že s velkým úsilím se podařilo Estonsku dostat inflaci v pravý čas do požadovaného pásma. Průměrná míra nezaměstnanosti v Litvě a Lotyšsku byla ještě o 1,5 % vyšší. V posledních dvou letech vzrostla nezaměstnanost Lotyšska dokonce ze 7,5 % v roce 2008 na 17,1 % v roce 2009 a v následujícím roce na 18,7 %. Litva měla alespoň uspokojivou míru inflace s průměrem 2,8 %, ale té bylo členství v eurozóně v roce 2007

poměrně přísně zamítnuto právě kvůli inflaci (www.mzv.cz). Nejenom Estonsko, ale všechny tři pobaltské státy a Bulharsko symbolizoval dvojciferný růst cenové hladiny v roce 2008. V Lotyšsku to bylo 15,3 % a již rok předtím 10 %. Bulharsko je nejchudší zemí EU a tak bylo celkem logické, že se doposud potýkalo jak s vysokým nárůstem cenové hladiny, tak i nezaměstnanosti. Na druhou stranu, v posledních dvou letech se vyrovnávalo s krizí relativně dobře, dokonce lépe než třeba Pobaltské ekonomiky, které měly větší tendenci spadat do hluboké recese. Nejvyšší průměrná nezaměstnanost mezi roky 1999-2010 byla v Polsku a Slovensku. Nicméně obě země spojuje fakt, že vysokých hodnot obou ukazatelů dosahovaly hlavně v první polovině ze sledovaného dvanáctiletého období a ekonomickou krizí prošly relativně dobře. Například Polsko, jehož průměrná nezaměstnanost byla 14,4 %, se v posledních čtyřech letech pohybovala pod 10% hranicí.

4.3 Hrubý domácí produkt v EU a eurozóně

Ačkoliv hrubý domácí produkt nepatří mezi předem stanovené cíle EU nebo eurozóny, tak to neznamená, že by oba celky a samotné země neměly zájem o příznivý hospodářský růst. V následujících dvou tabulkách jsou, ať už země EMU v první tabulce nebo země EU patřící mimo eurozónu v následující tabulce, seřazeny podle ekonomické vyspělosti od nejvyššího průměru HDP na obyvatele v letech 1999-2010 po nejnižší. Tento ukazatel se nachází ve druhém sloupci a jeho výchozí hodnotou je 100 % pro uskupení EU 27, podle které se porovnávaly všechny státy. Státy s vyšší hodnotou než 100 jsou na tom lépe oproti EU jako celku a naopak. Poslední sloupec obou tabulek zobrazuje průměrný růst HDP za období let 1999-2010 pro danou zemi. Průměrné hodnoty druhého i třetího sloupce byly vypočteny na stejném principu. Všechny hodnoty meziročního růstu HDP pro každou zemi byly sečteny od roku 1999-2010 a vyděleny číslem 12. Tím samým způsobem byly získány také průměrné hodnoty zemí ukazatele HDP na obyvatele.

4.3.1 Hospodářský růst a HDP na obyvatele v zemích eurozóny

Průměrný meziroční růst HDP byl v letech 1999-2010 velmi podobný jak v EU, tak eurozóně. Je to samozřejmě dané především tím, že více než polovina států EU byla

současně také členem eurozóny. Navíc to platilo o těch největších státech, jakými jsou Německo, Francie, Španělsko a Itálie.

Tab. 4.4: HDP na obyvatele a meziroční růst HDP v zemích eurozóny

Státy eurozóny	HDP na obyvatele (průměr 1999-2010)	Meziroční růst HDP (průměr 1999-2010)
EU 27	100	1,68
EA 16	110	1,52
Lucembursko	257,8	3,97
Irsko	137	3,67
Nizozemsko	131,8	1,85
Rakousko	126,9	1,92
Belgie	120,4	1,76
Německo	116,6	1,23
Finsko	115,5	2,37
Francie	110,8	1,53
Itálie	108,7	0,67
Španělsko	101,1	2,56
Kypr	92	3,17
Řecko	90,4	2,68
Slovinsko	85,3	3,11
Malta	79,8	1,55
Portugalsko	79,5	1,23
Slovensko	60,8	4,18

Zdroj: Eurostat (vlastní úprava)

Celá eurozóna dosáhla na 110 % hodnoty EU 27 a od roku 1999 průměrně rostla o 1,52 %. Tento růst byl v zemích EMU vyšší s výjimkou 3 států. Jedním z nich bylo i Německo. Přestože to bylo pouze o 0,3 % méně, tak je patrné jak moc právě ekonomika Německa ovlivnila ukazatel HDP celé eurozóny. V tabulce jsou všechny státy platící jednotnou evropskou měnou včetně Slovenska. Jak je možno vidět, právě Slovensko výrazně zaostávalo za ostatními státy eurozóny, alespoň podle ukazatele HDP na obyvatele.

Paradoxně ale dosahovalo od roku 1999 průměrně nejvyššího hospodářského růstu. To potvrzuje informace z teorie, že zaostalejší státy mají vyšší perspektivu v dosahování vyššího růstu a přibližování se vyspělejší ekonomikám. Společná integrace by v tomto ohledu měla tento fakt ještě umocňovat. Otázka o připojení k eurozóně a samotný vliv jednotné měny euro na ekonomický růst je vcelku složitá a komplikovaná. Evropa prošla za posledních několik desetiletí řadou integračních procesů a je nemožné říci, jaký z těchto procesů měl jakou váhu (Lacina, 2010). Na opačném pólu než Slovensko, ale přesto dosahující velmi dobrého akcelerujícího růstu, byly Lucembursko a Irsko. Hlavně na přelomu století dosahovaly až 10% růstu za rok. Obě tyto země však patří mezi nejmenší státy celého uskupení a mají tak malý význam oproti jiným. Navíc Irsko patří k ekonomicky nejhůře zasaženým zemím se značnými dluhovými problémy, což je patrné na jeho hospodářském poklesu od roku 2008 až do současnosti. Jako jedna z mála zemí měla záporný hospodářský růst ve všech třech letech 2008-2010. Více než 3% růst měly také Kypr a Slovinsko. Obě tyto země rovněž patří k malým státům a obě navíc vstoupily do eurozóny až později. Jejich ekonomiky lze považovat jinak za zdravé a disciplinované. Kolem 2,5 % růstu dosáhly Finsko, Španělsko a Řecko. Ekonomika Řecka ovšem kvůli dluhovým problémům v dalších několika letech bude patřit k nejpomaleji rostoucím ekonomikám v Evropě (www.mzv.cz). Není ani jisté, zdali Řecko nakonec nevystoupí z eurozóny nebo jestli nedojde ke státnímu bankrotu. Ani pro Španělsko nebudou následující roky snadné. Ostatní země dospěly k růstu okolo 1,5 %, kde jsou také Německo a Francie. Nejslabší růst HDP vykazovala Itálie, která rovněž nemá příliš dobré vyhlídky pro další roky. Ve výši státního dluhu na HDP je totiž druhá za Řeckem a každý rok přesahovala hodnotu 100 % HDP. V roce 2010 to bylo 119 % (Eurostat, 2011). Na jednu stranu, Itálie profitovala vstupem do EMU z nižších úrokových sazeb a tedy nižších nákladů na placení úroků z veřejného dluhu (Baldwin, 2008). Na druhou stranu se vyznačovala a částečně stále vyznačuje zvláštnostmi, které pro jednotný trh nejsou tak příznivé. Její původní domácí měna lira byla velmi specifická s neobvyklým měnovým kurzem vůči ostatním měnám, což činilo nemalé problémy při přechodu na ERM systémy v 80. a 90. letech před přijetím samotného eura (Baldwin, 2008). Itálie je také velmi diferencována vyspělostí jednotlivých částí. Sever je bohatý, industriální a rozvinutý, zatímco jih je nepoměrně chudší. Velmi nízký růst ukazoval, že Itálie nedokáže čerpat výhod eura, jako jiné země a v mnoha ohledech je její členství možná i nevýhodou.

Především ztratila vlastní rozhodování v monetární politice a tím i přizpůsobování měnového kurzu, což u tak velké ekonomiky nemusí být nevýznamný nástroj.

4.3.2 Hospodářský růst a HDP na obyvatele v zemích EU mimo eurozónu

Tab. 4.5: HDP na obyvatele a meziroční růst HDP v zemích EU s domácí měnou

Státy EU mimo eurozónu	HDP na obyvatele (průměr 1999-2010)	Meziroční růst HDP (průměr 1999-2010)
EU 27	100	1,68
Dánsko	125,8	1,07
Švédsko	123,8	2,51
Velká Británie	118,7	1,83
Kypr	92	3,17
Slovinsko	85,3	3,11
Malta	79,8	1,55
Česká republika	75,3	3,11
Maďarsko	61,7	2,36
Slovensko	60,8	4,18
Estonsko	57,6	4,28
Polsko	52,5	3,98
Litva	50,3	4,03
Lotyšsko	46,3	4,17
Bulharsko	36,1	4,28
Rumunsko	35,6	3,65

Zdroj: Eurostat (vlastní úprava)

Jak již bylo uvedeno výše, pro všechny země EU je výchozí hodnotou HDP na obyvatele 100 a to pro uskupení EU 27. Například Rumunsko a Bulharsko se staly členy EU až v roce 2007, ale jejich hodnoty byly rovněž brány od roku 1999. Meziroční růst HDP ve

dvanáctiletém období pro EU 27 dosáhl na 1,68 %, ale jeho součástí jsou samozřejmě i země eurozóny. V tabulce jsou uvedeny také čtyři země vyznačené žlutě, které již měly před rokem 2010 zavedeno euro. Je to z důvodu, že jejich data byla tvořena z větší části v době, kdy ještě nebyly členy eurozóny. Mezi zeměmi Evropské unie jsou tři státy používající domácí měnu, které přesahují průměr EU 27 v HDP na obyvatele a to poměrně výrazně. Dánsko, Švédsko a Velká Británie měly mezi 118,7 až 125,8 % HDP na obyvatele. Růst těchto zemí byl nicméně na úrovni zemí EMU. Nejlépe na tom bylo Švédsko s průměrem 2,5 % za posledních 12 let, Velká Británie 1,83 % a Dánsko pouze 1,07 %, což bylo nejméně z celé EU po Itálii. Ze zemí bývalého východního bloku měla nejlepší hodnocení v HDP na obyvatele Česká republika a byla výrazně lepší než ostatní státy. Nicméně stále dosahovala pouze na 75 % úroveň EU 27. Druhé Maďarsko mělo pouze 61,7 % a Polsko dokonce jen 52,5 %. Pro srovnání je také zajímavé Slovensko, které je od roku 2009 v eurozóně a jeho úroveň dosahovala jen 60,8 %. Na tabulce je také dobře vidět skutečnost, že státy s nižším HDP na obyvatele mají zároveň vyšší růst a pomalu tím srovnávají rozdíly v EU.

4.4 Běžný účet platební bilance v zemích EU

Běžný účet podává informaci o pohybu plateb do zahraniční a ze zahraničí. Z velké části se jedná o platby za exportované a importované zboží a služby. Proto tento účet dává víceméně přehled o tom, jak si jednotlivé země vedou v zahraničním obchodě a zda převládá dovoz nebo vývoz. Teorie mimo jiné uvádí, že schodek bilance čistých vývozů nelze všeobecně hodnotit jako jev negativní. Řada zemí, například i Spojené státy americké, hospodaří se schodkem běžného účtu, a přesto se řadí mezi úspěšné a ekonomicky rozvinuté země. Na druhé straně, Japonsko má obrovské přebytky a přesto na konci 90. let, v době Asijské krize, nebylo uchráněno před vleklou hospodářskou depresí (Holman, 2005). Následující tabulka se zabývá zeměmi EU.

Tab. 4.6: Průměrná bilance běžného účtu platební bilance za období 1999-2010 v zemích EU (v milionech Euro) a podíl běžného účtu na HDP (v %)

Státy EU 27	Bilance běžného účtu (průměr 1999-2010)	% HDP	Státy EU 27	Bilance běžného účtu (průměr 1999-2010)	% HDP
EU	-58 202	-0,50	EA 16	-18 678	-0,23
Německo	82 166	3,47	Slovensko	-2 114	-5,36
Nizozemsko	27 035	5,18	Francie	-2 157	0,02
Švédsko	19 127	6,35	Bulharsko	-2 664	-9,91
Finsko	7 485	4,97	Česká republika	-3 306	-3,53
Dánsko	5956	2,88	Irsko	-3 388	-1,94
Belgie	5 227	2,40	Maďarsko	-4 450	-5,85
Rakousko	4954	1,84	Rumunsko	-6 208	-6,83
Lucembursko	2 703	9,16	Polsko	-11 689	-4,65
Malta	-295	-5,93	Portugalsko	-14 653	-9,63
Slovinsko	-679	-2,19	Řecko	-17 828	-8,89
Kypr	-778	-5,67	Itálie	-22 484	-1,50
Estonsko	-818	-7,34	Velká Británie	-39 209	-2,25
Lotyšsko	-1 259	-8,78	Španělsko	-52 159	-5,64
Litva	-1 362	-6,60			

Zdroj: Eurostat (vlastní úprava)

Tabulka 3.6 znázorňuje stav bilance běžného účtu ve všech zemích EU a podle které jsou také všechny země v tabulce seřazeny od nejvyššího přebytku po nejvyšší schodek. Důležitější hodnotou než samotný schodek nebo přebytek je jejich podíl na HDP. Tato hodnota je uvedena v procentech ve sloupci napravo. Z porovnání obou dílčích hodnot je celkem patrné, které země ovlivňují eurozónu a její statistiky nejvíce a které méně nebo téměř vůbec. Stejně jako u předchozích indikátorů, i zde je pro každou zemi udávána průměrná hodnota zahrnující období let 1999-2010. V horní části tabulky je uveden stav bilance pro celou EU a eurozónu. Obě uskupení vykázaly pasivní bilanci běžného účtu. O něco nižší schodek vykazovalo uskupení EA 16 než EU. Nicméně je to pouze -0,5 %

podílu na HDP v případě EU, respektive -0,23 % pro eurozónu. Hodnota eurozóny je ve skutečnosti ještě o něco blíže rovnováze, protože Slovensko, Slovinsko, Kypr, Malta i Řecko nebyly členy uskupení EA 16 od roku 1999. Jejich data však ovlivňují celou eurozónu jen velmi málo. Daná čísla potvrzují původní informace ze studie (Ahearne, 2007) o vyrovnanosti bilance běžného účtu, kterou je Evropská unie charakteristická.

4.4.1 Průměrná roční bilance na běžném účtu

Mezi zeměmi s aktivní bilancí běžného účtu jednoznačně převládlo Německo s průměrem přes 82 000 milionů Euro za rok. Tato bilance jasně demonstruje význam Německa pro EU i EA a jeho pozici hlavního exportéra. S výraznějším přebytkem disponovaly za sledované období ještě Nizozemí a Švédsko. Kladné bilance běžného účtu dosáhly ještě Finsko, Dánsko, Belgie, Rakousko a Lucembursko. Všechny tyto státy patří mezi nejvyspělejší v Evropě. Svými zkušenostmi, kvalitou výrobků a služeb prokázaly schopnost prodávat své produkty v zahraničí. Jedinými zeměmi EU, které dosud nepřijaly měnu euro a měly aktivní bilanci, byly Švédsko a Dánsko. Naopak nejvyšší schodky měly státy jižní Evropy a Velká Británie. Španělsko přesáhlo dokonce schodek 52 000 milionů Euro za rok, což je ve srovnání s Německem velmi znatelný rozdíl. Přestože tato práce nezkoumá příčiny rozdílných hodnot jednotlivých zemí, důvodů proč některé země vykazovaly schodky běžného účtu a jiné naopak přebytky, může být několik. Tím hlavním by mohla být rozvinutost průmyslu, speciálně strojírenského, elektrotechnického nebo automobilového. Jasným příkladem je Japonsko, které v těchto odvětvích patří mezi absolutní špičku a zároveň pravidelně vykazovalo velké přebytky na běžném účtu. Z Evropy to dokazovalo hlavně Německo. Naopak státy jižní Evropy, speciálně Řecko nebo Portugalsko, měly logicky výrazně horší bilanci. Tyto země nejsou průmyslově orientované oproti dalším zemím a zaměřují se více například na cestovní ruch. Dalším důvodem by mohla být do určité míry již zmíněná rozvinutost dané země. Bohatší země EMU poskytují svůj kapitál těm méně rozvinutým, což prohlubuje jejich pasivní bilanci (Ahearne, 2007). S rozvinutostí země souvisí i další součást a to zdraví dané ekonomiky, především ve smyslu stavu veřejných financí. Na první pohled je z tabulky zřejmá paralela mezi zeměmi s aktivní bilancí běžného účtu a relativně dobrým zdravím jejich ekonomik a

pasivní bilanci a horším zdravím jejich ekonomik. Nelze tuto souvislost zcela zobecnit pro všechny země, ale v převážné většině, země s vyššími schodky veřejných financí a (nebo) s vyšší mírou nezaměstnanosti dosahovaly zároveň většího schodku na běžném účtu a naopak.

4.4.2 Podíl bilance běžného účtu na HDP

Zatímco celková obchodní bilance interpretuje výsledek, podle kterého není možné přímo určit jeho vypovídací hodnotu, tak statisticky zajímavějším číslem je procentuelní vyjádření podílu bilance na HDP každého státu. K závěrům studie (Ahearne, 2007) patří také skutečnost o zvyšující se nerovnováze na běžném účtu mezi jednotlivými zeměmi, což poměrně jasně dokládají zjištěná data z tabulky. Hodnoty -0,50 % pro EU nebo -0,23 % pro EA 16 se dají pokládat za vyrovnanou platební bilanci nebo alespoň blízkou rovnováze. Naproti tomu země EU 27 se pohybovaly v rozpětí 9,16 % přebytku až 9,91 % schodku, což představuje rozdíl 19 procentních bodů. Aktivní bilance dosáhlo pouze 8 z 27 států EU, které se navíc řadí k nejvyspělejší v Evropě. Nejnižší přebytek celkově, ale zároveň nejvyšší podíl obchodní bilance na HDP, vykazovalo Lucembursko. Tento paradox dokazuje nepřilíš významnou pozici Lucemburska vzhledem k jeho velikosti. Přitom však jeho celková velikost přebytku nebyla nevýznamná. Dalšími zeměmi v pořadí byly Švédsko, Nizozemí a Finsko. Až za nimi se nachází pozice Německa s podílem 3,47 % na HDP, ale i tak bylo jednoznačným zahraničním tahounem v Evropě. Ekonomiky Dánska, Belgie a Rakouska se pohybovaly okolo 2-3 %. Z celé EU to byly země s nejvyrovnanější obchodní bilancí, které hospodařily s přebytky. Pro názornou představu je zajímavé uvést údaj o obchodní bilanci Japonska, které je v textu i jinde v literatuře charakterizované jako výrazněji přebytkové. Japonsko bylo za stejné období průměrně 3,12 % v přebytku, což odpovídá přibližně bilanci Německa a Dánska. Dalších 19 zemí EU vykazovalo pasivní bilanci na běžném účtu. Druhá nejvlivnější ekonomika Evropy Francie vykazovala sice minimální schodek na běžném účtu průměrně za rok, ale přesto její průměrná procentuelní hodnota k HDP byla kladná a to konkrétně 0,02 % HDP. Francie jako jediná země EU tedy měla dlouhodobě vyrovnanou obchodní bilanci. Podle optimální hodnoty magického čtyřúhelníku OECD, kterou je 0 %, by byla Francie v tomto ohledu příkladnou zemí EU.

Velmi dobře co do vyrovnanosti si vedla také Itálie, která byla druhou nejvyrovnanější zemí se schodkem 1,5 % na HDP. Také Itálie je jednou z největších a průmyslově vyspělých ekonomik Evropy a proto také její výstup má podstatný význam na celkovou vyrovnanost eurozóny. Slovinsko a Irsko se pohybovaly blízko 2% hranice. Další velká země, Velká Británie, vykázala průměrný podíl běžného účtu na HDP se schodkem 2,25 %, přestože celkově dosáhla druhého nejvyššího schodku v EU. Poměrně dobře si vedla také Česká republika, která se řadí mezi velmi otevřené ekonomiky, se schodkem 3,5 %. Pro srovnání Polsko, Slovensko a Maďarsko už měly schodek mezi 4,65-5,85 %. Pobaltské státy vykazovaly ještě horší bilanci a to od 6,6% u Litvy až po 8,78 % u Lotyšska. Poslední dvě přistupující země do EU, Rumunsko a Bulharsko, hospodařily se schodkem 6,83 % u Rumunska a téměř 10% v případě Bulharska. Vzhledem k jejich ekonomicky malé vyspělosti oproti jiným státům EU, to nejsou nijak neočekávané výsledky. Investice přinesené od ostatních partnerů EU by těmto státům měly pomoc být konkurenceschopnější, což by mohlo být vidět na zlepšující se bilanci na běžném účtu v dalších letech.

Španělsko, Portugalsko a Řecko, státy s nepříliš příznivým ekonomickým vývojem, patřily k nejvíce schodkovým zemím v podílu běžného účtu na HDP v eurozóně. Španělsko s pasivní bilancí 5,6 % mělo jako velká ekonomika největší schodek s velmi velkou vahou na hodnotu eurozóny. Řecko a Portugalsko se pohybovaly na úrovni 8,9 %, respektive 9,6 % schodku na HDP, což nejsou rozhodně povzbudivá čísla. V předchozí podkapitole byly nastíněny určité důvody a souvislosti. Jednak malá orientace na průmyslová odvětví a potom také špatné ekonomické zdraví vztahující se hlavně k vysokým schodkům veřejných financí, vysoké nezaměstnanosti a celkovému ekonomickému útlumu. Pro srovnání podíl schodku běžného účtu Spojených států byl na úrovni 4,27 % HDP.

4.5 Magický čtyřúhelník aplikovaný na země EU

Značení jednotlivých elementů magického čtyřúhelníku:

Gr – průměrný meziroční růst HDP [%]

P – průměrná změna cenové hladiny za rok [%]

U – průměrná roční míra nezaměstnanosti [%]

B – podíl bilance běžného účtu na nominální HDP (roční průměr) [%]

S – výsledná velikost plochy vypočtená z hodnot *Gr*, *P*, *U* a *B* [j^2]

PPS – vyspělost zemí sledovaná ukazatelem HDP na obyvatele

Matematická formule použitá pro výpočet plochy *S*:

$$S = \frac{(10 + Gr) \times (10 + B)}{2} + \frac{(10 + B) \times (20 - U)}{2} + \frac{(20 - U) \times (20 - P)}{2} + \frac{(20 - P) \times (10 + Gr)}{2}$$

Následující tabulka přehledně zobrazuje hodnoty všech makro-ukazatelů, které byly jednotlivě interpretovány v předchozích podkapitolách. Nejdůležitější část tabulky patří zeleně vyznačenému sloupci. Hodnoty sloupce *S* určují plochu magického čtyřúhelníku, přičemž v tomto výstupu jsou zahrnuty všechny čtyři zkoumané veličiny. Země jsou seřazeny právě dle tohoto sloupce, od největší dosažené plochy magického čtyřúhelníku po nejmenší plochu. Poslední sloupec *PPS* zobrazuje HDP na obyvatele v každé zemi vzhledem k průměrné hodnotě 100 % pro uskupení EU 27. Tento sloupec slouží jako pomocný nástroj a zároveň jako určitá kontrola pro výsledky vygenerované u plochy čtyřúhelníku. Oba sloupce fakticky interpretují ekonomickou vyspělost jednotlivých zemí, i když z jiného úhlu pohledu, proto se spolu přímo porovnávat nedají. Zatímco hodnota plochy magického čtyřúhelníku interpretuje spíše hospodářsko-politické cíle zaměřené na určité roky, tak ukazatel HDP na obyvatele poukazuje na ekonomickou vyspělost vycházející z velmi dlouhodobého časového procesu a vývoje dané země. Ve sloupci *PPS* se nachází za hodnotou HDP na obyvatele ještě poznámka uvedená v závorce. Tato informace plní pouze orientační funkci a uvádí, jak se liší umístění zemí oproti sloupci

s plochou čtyřúhelníku. V případě kladného čísla v závorce si daná země vedla lépe v hodnocení ukazatele HDP na obyvatele oproti hodnocení magickým čtyřúhelníkem z hlediska umístění zemí v tabulce. Záporné číslo naopak zaznamenává horší umístění země v případě HDP na obyvatele. Rovnítko značí, že pozice země v obou sloupcích je stejná. Například Dánsko bylo 5. nejúspěšnější zemí EU 27 dle magického čtyřúhelníku a stejně tak i v případě ukazatele HDP na obyvatele. Číslo v závorce nijak nezachycuje skutečné rozdíly mezi zeměmi jak u hodnot sloupce S, tak u hodnot sloupce PPS a pouze sleduje změnu pozice sloupce PPS každého státu oproti sloupci S. Řecko se zařadilo v tabulce co do velikosti magického čtyřúhelníku až na 23. místo, zatímco hodnotou HDP na obyvatele se řadí na 15. místo a proto je informace v závorce (+8). Taková rozdílnost by mohla zpochybnit například význam, objektivnost, případně matematickou formuli magického čtyřúhelníku, ale jak již bylo uvedeno výše, obě tyto hodnoty spolu nelze objektivně porovnávat. U většiny zemí si obě hodnoty víceméně neodporují. Na stejném principu založená tabulka bude v další části textu pouze s tím rozdílem, že bude zaměřená jen na roky 2008-2010. Jejím účelem bude zjistit, jak si jednotlivé země vedly v posledních letech a porovnat je s celým obdobím let 1999-2010.

Tab. 4.7: Průměrné roční hodnoty makro-ukazatelů zemí EU 27 za období let 1999-2010 a jejich přenesení do magického čtyřúhelníku

Státy EU 27	Gr	P	U	B	S	PPS
EU	1,65	2,08	8,23	-0,50	320,50	100 (EU27)
EA 16	1,52	1,97 (EA)	8,75	-0,23	316,50	110
Lucembursko	3,97	2,62	3,82	9,16	550,89	257,8 (=)
Nizozemsko	1,85	2,15	3,84	5,18	462,5	131,8 (-1)
Švédsko	2,51	1,73	6,83	6,35	444,53	123,8 (-3)
Rakousko	1,92	1,76	4,33	1,84	414,99	126,9 (=)
Dánsko	1,07	2,05	4,89	2,88	403,49	125,8 (=)
Finsko	2,37	1,77	8,5	4,97	396,22	115,5 (-4)
Belgie	1,76	2,05	7,80	2,40	363,53	120,4 (=)
Německo	1,23	1,53	8,62	3,47	361,07	116,6 (-1)
Irsko	3,67	2,53	6,06	-1,94	352,31	137 (+7)
Velká Británie	1,83	1,93	5,63	-2,25	338,17	118,7 (+2)

Francie	1,53	1,75	9,05	0,02	317,85	110,8 (=)
ČR	3,11	2,41	7,29	-3,53	310,62	75,3 (-7)
Slovinsko	3,11	4,82	6,21	-2,19	309,31	85,3 (-3)
Itálie	0,67	2,22	8,22	-1,50	295	108,7 (+2)
Kypr	3,17	2,53	4,56	-6,93 ⁽¹⁾	293,82	92 (+1)
Malta	1,55	2,44	7,03	-5,93	265,24	79,8 (-1)
Litva	4,03	2,78	11,63	-6,60	230,95	50,3 (-7)
Estonsko	4,28	4,11	10,08	-7,34	224,36	57,6 (-4)
Maďarsko	2,36	6,33	7,33	-5,85	223,17	61,7 (-1)
Španělsko	2,56	2,83	11,84	-5,64	222,95	101,1 (+7)
Portugalsko	1,23	2,47	7,63	-9,63	211,31	79,5 (+3)
Polsko	3,98	3,82	14,39	-4,65	210,82	52,5 (-1)
Řecko	2,68	3,25	10,11	-8,89	201,52	90,4 (+8)
Lotyšsko	4,17	4,94	11,56	-8,78	184,01	46,3 (-1)
Slovensko	4,18	5,31	15,48	-5,36	180,76	60,8 (+4)
Bulharsko	4,28	6,08	11,68	-9,91	158,32	36,1 (=)
Rumunsko	3,65	17,99	6,9	-6,83	69,22	35,6 (=)

Zdroj: Eurostat (vlastní úprava)

Poznámka⁽¹⁾: Hodnota běžného účtu Kypru pro roky 2008 a 2009 nebyla dostupná ze statistik Eurostatu. Zdrojem těchto dvou dat jsou webové stránky MZV:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kypr/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html

4.5.1 Metodologie magického čtyřúhelníku

Výpočet plochy magického čtyřúhelníku interpretuje matematická formule na začátku podkapitoly 4.5 včetně uvedených vysvětlivek. Tato část objasňuje argumenty pro posuzování jednotlivých proměnných. Z literatury není zcela jednoznačné, jaká je optimální plocha magického čtyřúhelníku. Pro každou proměnnou je odhadem udávána nějaká optimální hodnota. Například pro podíl běžného účtu na HDP (hodnota B) se často uvádí jako nejlepší hodnota 0 %, což znamená vyrovnanou obchodní bilanci. Přesto

ukazatel B zde bude považován za nejlepší, pokud bude jeho procentuelní hodnota co nejvyšší a naopak. Důvodem je hlavně souvislost, která již byla zmíněna v podkapitole 4.4.1. Tato spojitost se týká států s přebytky na běžném účtu a jejich lepším zdravím ekonomik a států se schodky a horším zdravím jejich ekonomik. Navíc i samotná vyspělost zemí je částečně spojená se stavem obchodní bilance, což je více popsáno v podkapitolách 4.4.2 a 3.7. Shrnutím pro daná odůvodnění jsou tedy dva předpoklady. Za prvé, přebytek nebo schodek hodnoty B vyjadřuje úroveň vyspělosti ekonomiky, což je i cílem zjištění magického čtyřúhelníku. Druhý předpoklad bere v potaz stav zdraví ekonomiky, který je částečně daný i hodnotou B, čímž se nepřímě promítne do magického čtyřúhelníku například také stav veřejných financí. Diskuze o optimální hodnotě by mohla být vedena také u růstu HDP. Příliš vysoký růst domácího produktu totiž může být doprovázen zhoršujícím se stavem veřejných financí. Hledat optimální hodnoty, respektive optimální magický čtyřúhelník, by bylo složité, protože pro každý stát by mohly být více nebo méně odlišné. Pro zjednodušení tedy bude platit, že **čím vyšší růst HDP (Gr), nižší míra inflace (P), nižší míra nezaměstnanosti (U) a vyšší podíl přebytku běžného účtu na HDP (B), tím bude větší plocha čtyřúhelníku a tím úspěšnější také bude daná země z hlediska úspěšnosti sledovaných hospodářsko-politických cílů.**

4.5.2 Výsledky magického čtyřúhelníku pro období let 1999-2010

Proměnná B, podíl bilance běžného účtu na HDP rozebírána v metodologii, dává při pohledu na tabulku 4.7 pochybnosti, zdali neovlivňuje celkovou plochu čtyřúhelníku až příliš. Všechny země, které dosáhly přebytku v obchodní bilanci, se seřadily na začátku tabulky jako nejúspěšnější. Na druhou stranu jejich ekonomiky vykazovaly vesměs velmi dobré výsledky v mírách nezaměstnanosti a inflace. Kladná obchodní bilance tedy demonstruje, alespoň v tomto případě, jejich vysokou vyspělost a dobré ekonomické zdraví. Na jejich vysoké hodnocení dané plochou čtyřúhelníku neměl vliv ani slabší hospodářský růst. Výjimkou bylo Lucembursko, které dosáhlo průměrné hodnoty téměř 4% růstu. Zároveň jeho nezaměstnanost byla velmi nízká a inflace přesahovala o 0,6 % hranici 2 %. S přebytkem obchodní bilance na HDP přes 9 % se pohybovalo daleko od hranice rovnováhy 0 %, ale právě i tato hodnota přispěla k neobvykle velké ploše

magického čtyřúhelníku 550,89 j². Pro srovnání, plocha optimálního magického čtyřúhelníku dle OECD je přibližně 385 j² (Kellar, 2011). Pokud by hodnota B Lucemburska byla 0 %, která je optimální z pohledu čtyřúhelníku OECD, tak by plocha čtyřúhelníku u Lucemburska činila jen 412,8 j². Nicméně na správnost výjimečně velké plochy téměř 551 j² poukazuje také vyspělost měřená ukazatelem HDP na obyvatele, jehož velikost byla rovněž výjimečná a nesrovnatelně větší než u ostatních zemí. S plochou čtyřúhelníku zhruba o 100 jednotek menší než Lucembursko, disponovaly Nizozemí a Švédsko, jež také vykazovaly vysoké přebytky běžného účtu. Velmi úspěšnými zeměmi dle analýzy magickým čtyřúhelníkem byly také Rakousko, Dánsko a Finsko, které už trochu zaostávaly za Švédskem a Nizozemím. Plocha čtyřúhelníků daných zemí měla od 415 po 396 j². Další úspěšnou zemí, ale také již s určitým odstupem, se stalo Německo s plochou 361 j². Tedy už menší než „optimálních“ 385 j², ale stále s velmi silnou a pevnou pozicí v jeho vyspělosti. Podobně úspěšnou ekonomikou byla Belgie, která se ovšem potýká s velkými veřejnými dluhy a ještě v roce 1998 tento dluh přesahoval hodnotu 120 % HDP (Baldwin, 2008). Z publikace eurostatu o stavu veřejných financí je patrné, že pozici Belgie lze hodnotit z hlediska veřejného dluhu jako relativně stabilní, protože od roku 2007 se pohyboval již mezi 84-96% HDP (Eurostat, 2011).

Velmi zajímavou zemí pro porovnání let 1999-2010 a posledních tří roků bude Irsko. Jeho ekonomická situace je od vypuknutí krize v roce 2008 poměrně vážná, což dokazují mimo jiné akcelerující schodky veřejných financí (Eurostat, 2011). Přestože z hlediska HDP na obyvatele bylo Irsko druhou nejrozvinutější ekonomikou v Evropě za Lucemburskem za období 1999-2010, tak z pohledu magického čtyřúhelníku mu patřila až 9. pozice s plochou čtyřúhelníku 352 j². Jeho makro-ukazatele dosahovaly velmi slušných výstupů včetně nadprůměrného hospodářského růstu, který však může stát za zhoršujícím se stavem veřejných financí. Za Irskem se zařadily dvě evropské velmoci, Velká Británie s plochou čtyřúhelníku 338 j² a Francie s 318 j². Obě země si vedly relativně dobře. Velká Británie hospodařila s mírným schodkem běžného účtu, zatímco obchodní bilance Francie byla téměř v rovnováze. Na druhou stranu, Francii charakterizuje vyšší nezaměstnanost a také slabý hospodářský růst. Dalšími zeměmi v pořadí byly Česká republika a Slovinsko jen s minimálními rozdíly jejich ploch magického čtyřúhelníku. Česká republika se velikostí plochy magického čtyřúhelníku umístila překvapivě blízko za Francií. Při tom ekonomická

vyspělost obou zemí měřená indikátorem HDP na obyvatele byla mnohem rozdílnější. Ani jeden ze čtyř sledovaných ukazatelů ekonomiky České republiky nevykazoval ovšem špatné hodnoty. Až po té následovalo Slovinsko, které mělo oproti České republice menší schodek obchodní bilance i nižší míru nezaměstnanosti. Výrazněji však zaostávalo u inflace, kdy hlavně na přelomu tisíciletí se potýkalo s výrazně vyšším růstem cenové hladiny. Už pod hranicí 300 j² disponovala další velká evropská ekonomika Itálie, která si také nevedla dle sledovaných indikátorů špatně. Vyššímu hodnocení však bránil nejslabší hospodářský růst z Evropské unie a stejně jako v případě Francie také vyšší nezaměstnanost. Největším problémem Itálie je ovšem celkový veřejný dluh, který se na rozdíl od Belgie nepodařilo od roku 1999 snížit (Eurostat, 2011). Ekonomika Kypru měřená plochou čtyřúhelníku těsně následovala italskou.

S výrazným odstupem více než 60 j² se umístily další státy, které od Itálie a Kypru oddělovala pouze nejmenší země Malta. Litva, Estonsko a Maďarsko s plochou čtyřúhelníku od 231 j² po 223 j² patřily mezi státy s výrazně horším podílem schodku běžného účtu na HDP. Nejlépe na tom bylo Maďarsko, které se však potýkalo s vysokou inflací a slabším hospodářským růstem. Litva a Estonsko naproti tomu vykazovaly mnohem vyšší nezaměstnanost. Polsko na tom bylo v tomto ohledu ještě hůře s více než 14% nezaměstnaností a hlavně proto byla jeho velikost plochy čtyřúhelníku jen 210,9 j². Jinak si vedlo oproti předchozím třem zemím spíše lépe. Analýza makro-ukazatelů dle magického čtyřúhelníku byla velmi kritická pro země jižní Evropy, ve které navíc nejsou alespoň přímo začleněna fiskální kritéria, které tyto státy ohrožují nejvíce. Španělská plocha čtyřúhelníku zaujímala 223 j² a jednoznačně nejhorším výstupem byla nezaměstnanost, která se blížila 12% průměru za rok. Schodek bilance běžného účtu na HDP byl na úrovni 5,6 % a také míra inflace blížící se 3 % je víc, než je u zemí EMU obvyklé. Ještě hůře si vedlo Portugalsko, které s plochou 211,3 j² bylo těsně před Polskem. Portugalsko vykazovalo vůbec nejvyšší podíl schodku obchodní bilance na HDP a to 9,6 %. Také hospodářský růst byl velmi nízký. Řecko se dostalo těsně nad hranici 200 j² na 201,5 j². Vlivem na takto nízkou plochu čtyřúhelníku byl 8,9% schodek běžného účtu na HDP, nezaměstnanost přes 10 % a také míra inflace přes 3 %. Španělsko, Portugalsko a Řecko se vyznačovaly vyšší vyspělostí vyplývající z HDP na obyvatele než z analýzy magického čtyřúhelníku. Právě malá plocha čtyřúhelníku se stává neblahou předzvěstí

pro další roky, ve kterých by se mohly zmenšovat také rozdíly ukazatele HDP na obyvatele mezi státy jižní Evropy a méně rozvinutými ekonomikami. Nižší plochou čtyřúhelníku než Řecko, disponovaly už jenom čtyři země. Slovensko a Lotyšsko vykazovaly plochu čtyřúhelníku přesahující hranici pouze 180 j². Obě země se potýkaly s vysokou mírou inflace a nezaměstnanosti, která na Slovensku činila průměrně 15,5 %. Lotyšsko procházející těžkou ekonomickou krizí zase hospodařilo s 8,8 % schodkem obchodní bilance na HDP. Poslední dvě země byly Bulharsko a Rumunsko. Hlavně výsledná plocha 69,2 j² u Rumunska byla silně ovlivněna 18% inflací, kdy na začátku sledovaného období se pohybovala až u hranice 45 %. Speciálně pro Rumunsko, ale i Bulharsko, bude mít vyšší vypovídající hodnotu plocha magického čtyřúhelníku se zahrnutím let 2008-2010.

4.6 Makroekonomická analýza zemí EU 2008-2010

Rok 2007 se vyznačoval stabilní ekonomickou situací v Evropě. To dokládají také tabulky makro-ukazatelů dostupné v přílohách této práce. V roce 2007 i v předchozích letech dosahovaly jednotlivé země relativně dobrého ekonomického růstu. Také míry inflace a nezaměstnanosti byly poměrně stabilní v evropských státech. Poklidná situace se začala rychle měnit v druhé polovině roku 2008 a především v jeho poslední čtvrtině. Rok 2008 se vyznačoval nástupem finanční a následně hospodářské krize nejenom v Evropě. Na makro-ukazatelích se tento trend v roce 2008 ještě tolik neprojevil. Nicméně hospodářský růst značně oslabil oproti roku 2007 a cenová hladina naopak ve všech státech vrostla a to velmi výrazně. Pouze z míry nezaměstnanosti za rok 2008 nebylo možné postřehnout výrazné změny a počátek recese. Kritickým rokem byl rok 2009, který již odhalil celkový dopad situace na všech ukazatelích. Všechny státy Evropské unie dosahovaly záporného hospodářského růstu kromě Polska. Bez výjimky se v zemích EU snížila cenová hladina a to poměrně výrazně a zároveň vzrostla nezaměstnanost. Krize měla samozřejmě velký vliv na snížení zahraničního obchodu. Například německá ekonomika od roku 2001 vykazovala každoroční růst přebytku obchodní bilance. V roce 2007 to bylo dle hodnot Eurostatu 181 150 milionů Euro a v následujících dvou letech už jenom 154 833 a 133 745 milionů Euro, což mělo významný dopad na další státy. Rok 2010 se vyznačoval lepším se stavem jednotlivých ekonomik. Hospodářský růst se v EU zlepšil s výjimkou Řecka. Míra

inflace se u většiny zemí mírně zvýšila na svoji obvyklou úroveň. Míra nezaměstnanosti reagovala na průběh krize nejpomaleji, což dokazovalo u více než poloviny zemí ještě mírné zvýšení v roce 2010 oproti roku 2009. Zatímco u většiny států ekonomické zpomalení z let 2008 a 2009 víceméně odeznělo, tak v některých zemích k ekonomickému oživení nedošlo ani po roce 2010. Hospodářská krize vlastně odhalila problémy států se špatným ekonomickým zdravím, které v době konjunktury nebyly na první pohled patrné. Příčin těchto problémů mohla být celá řada a pro každou zemi mohly být odlišné. Například velké plýtvání a neefektivní využívání veřejných prostředků, štědré dotovaný sociální systém, neefektivní pracovní trh především ve veřejném sektoru, odkládání důležitých a potřebných reforem v některých oblastech a další možné příčiny, které do určité míry odhalila až globální krize.

4.6.1 Výsledky magického čtyřúhelníku pro období let 2008-2010

Makroekonomická úspěšnost měřená plochou magického čtyřúhelníku za období let 2008-2010 bude zajímavá hned z několika hledisek. Za prvé, poslední tři roky objektivněji zachytí současnou ekonomickou situaci jednotlivých států a případně i budoucí vývoj, než analýza posledních dvanácti let. Za druhé, poslední tři roky se vyznačovaly značnou ekonomickou nestabilitou, což pomáhá rozkrývat rozdíly mezi lépe a hůře fungujícími ekonomikami. Pro Evropskou měnovou unii se jednalo o nejsložitější etapu od doby jejího fungování, a proto je zajímavé zjistit, jak tím prošla evropská měna Euro, respektive ekonomiky, které ji využívají. Z analýzy delšího časového období jako je 12 let lze obtížně vymezovat tři ekonomicky turbulentní roky. Za třetí, všech 27 států EU bylo před rokem 2008 alespoň jeden rok členem EU a jejich vzájemné porovnání bude za poslední tři roky objektivnější. Některé země, především Bulharsko a Rumunsko bylo obtížné srovnávat s ostatními státy, kdy na přelomu tisíciletí teprve docházelo k jejich počátečnímu sbližování s ostatními státy. Následující tabulka je založená na stejném principu jako ta předchozí, pouze pro kratší časové období.

Tab. 4.8: Průměrné roční hodnoty makro-ukazatelů zemí EU 27 za období let 2008-2010 a jejich přenesení do magického čtyřúhelníku

Státy EU 27	Gr	P	U	B	S	PPS
EU	-0,67	2,27	8,60	-1,22	274,81	100
EA	-0,67	1,73	9,10	-0,74	278,52	108,7
Nizozemsko	-0,07	1,37	3,77	5,48	446,3	132,3 (-1)
Lucembursko	0,43	2,30	4,83	6,65	439,68	278,3 (+1)
Rakousko	-0,03	1,77	4,33	3,56	407,48	125 (-1)
Švédsko	-0,07	2,37	7,63	7,36	390,21	121,7 (-2)
Německo	-0,10	1,40	7,47	5,87	386,61	116,3 (-3)
Dánsko	-1,53	2,30	5,57	3,90	361,83	123 (+1)
Finsko	-1,20	2,40	7,67	2,75	320,71	116,3 (=)
Belgie	0,13	2,27	7,73	-0,11	309,34	116,3 (=)
ČR	0,23	2,70	6,13	-2,56	298,07	81 (-8)
Slovinsko	-1,00	2,83	5,87	-3,01	279,41	88,3 (-6)
Francie	-0,43	1,67	9,03	-1,66	273,82	106,7 (=)
Velká Británie	-1,20	3,03	7,00	-2,13	270,68	114 (+2)
Polsko	3,50	3,63	8,30	-4,98	269,45	59,7 (-10)
Malta	1,47	2,83	6,60	-6,17	261,11	80,7 (-4)
Itálie	-1,73	1,97	7,63	-2,77	260,63	102,7 (+3)
Slovensko	1,67	1,83	11,97	-4,29	235,15	73 (-4)
Maďarsko	-1,57	4,90	9,67	-1,61	220,40	64,7 (-5)
Irsko	-3,47	-0,07	10,63	-3,13	214,16	129,3(+15)
Kypr	0,97	2,40	5,07	-11,41 ⁽¹⁾	209,67	98 (+5)
Rumunsko	-0,37	6,53	6,67	-6,61	193,53	46 (-6)
Portugalsko	-0,40	1,07	10,37	-11,13	171,22	79,7 (+2)
Estonsko	-5,23	4,50	12,07	-0,44	159,13	65,7 (+1)
Litva	-3,50	5,50	12,43	-2,33	155,93	58 (-1)
Bulharsko	0,30	5,83	7,53	-10,98	150,08	43,7 (-3)
Španělsko	-0,97	1,97	16,47	-6,45	135,63	102,3(+12)
Řecko	-1,83	3,40	9,93	-12,04	132,73	92,3 (+11)

Lotyšsko	-7,10	5,80	14,43	-0,32	101,09	53,3 (+2)
----------	-------	------	-------	-------	--------	-----------

Zdroj: Eurostat (vlastní úprava)

Poznámka⁽¹⁾: Hodnota běžného účtu Kypru pro roky 2008 a 2009 nebyla dostupná ze statistik Eurostatu. Zdrojem těchto dvou dat jsou webové stránky MZV:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kypr/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html

Roky 2008-2010 byly z pohledu magického čtyřúhelníku velmi podobné pro uskupení EMU, tak i EU. Rozhodně se nedá říct z nasbíraných dat, že by se zemím platicím jednotnou měnou euro vyhýbaly závažné problémy spojené nejenom s globální krizí. Trend a rozdíly mezi hodnotami makro-ukazatelů EU a EMU se v podstatě od delšího období nezměnil. Eurozóna měla o 0,5 % nižší míru inflace i schodek na běžném účtu oproti EU. To je logickým vyústěním politiky EMU a ECB, pro kterou je primárním cílem stabilní a nízká cenová hladina a zahraniční obchod, který by měl čerpat z výhod společné evropské měny. Na druhou stranu, eurozóna vykazovala o 0,5 % vyšší míru nezaměstnanosti.

Většina zemí vykazovala v průměru za sledované období hospodářský pokles. Státy EMU dosahovaly znatelně nižší míry inflace, než státy mimo eurozónu. Výborně si vedla v době ekonomického útlumu ekonomika Nizozemska i přes nepatrný záporný hospodářský růst, jehož plocha čtyřúhelníku dosáhla 446,3 j² a byla nejvyšší z celé EU. Inflace Nizozemska rostla v průměru méně než 1,5 %, balance běžného účtu se dostala na úroveň 5,5 % přebytku a především míra nezaměstnanosti nevykazovala znaky hospodářské krize, kdy byla v průměru nižší než 4 %. S mírným hospodářským růstem na tom bylo velmi podobně Lucembursko, jehož inflace i nezaměstnanost měly asi o jeden procentní bod více než Nizozemí. Průměrnou plochu čtyřúhelníku přes 400 j² dosáhlo za období let 2008-2010 už jenom Rakousko, které se vyznačovalo velmi vyrovnanými a stabilními výstupy všech indikátorů. Dalšími zeměmi v pořadí, jejichž ekonomiky prošly hospodářskou krizí poměrně sebejistě, byly Švédsko a Německo. Jejich míra nezaměstnanosti už dosahovala horších hodnot, než tomu bylo v případě prvních tří jmenovaných zemí, zhruba 7,5 %. Obchodní balance obou zemí, především Švédska, byla výrazně v přebytku. Na druhou stranu, pokles zahraničního obchodu Německa v roce 2009 patřil z pohledu této země i celé EU k velmi podstatným faktorům ekonomického útlumu v Evropě. Nicméně silná

ekonomická pozice Německa napomohla k rychlejšímu zotavení ekonomiky, než se v období krize zdálo. Velký vliv na tom mělo opětovné zvýšení exportu. Výrazně také vzrostla spotřeba obyvatelstva a k oživení přispěly rovněž vládní konjunkturální programy (www.mzv.cz). Dánsko s necelými 362 j² patřilo také k velmi stabilním zemím s vyrovnanými makro-ukazateli. Jeho hospodářský pokles však činil 1,5 %. To samé by se dalo říci o ekonomice Finska, jehož plocha čtyřúhelníku už byla o něco nižší, konkrétně 320 j², a to hlavně kvůli vyšší míře nezaměstnanosti. Také Belgie vykazovala velmi dobré hodnoty všech makro-ukazatelů. Velikost plochy čtyřúhelníku sice byla necelých 310 j², ale k tomu se výrazněji přičinil schodek obchodní bilance, i když velmi nepatrný. Pokud by se uvažovala vnější rovnováha pro obchodní bilanci jako optimální, tak by Belgie patřila z pohledu magického čtyřúhelníku OECD k nejúspěšnějším zemím.

Velmi dobrého hodnocení dosáhla Česká republika, jejíž plocha čtyřúhelníku se dostala blízko hranice 300 j². Inflace s 2,7 % sice nedosahovala nízkých hodnot jako většina zemí eurozóny, Dánsko či Švédsko, ale ve srovnání s dalšími zeměmi, které nezavedly euro, na tom byla Česká republika výrazně lépe. Jako jedna z osmi zemí disponovala v ročním průměru mírným hospodářským růstem. Nezaměstnaností se řadila k nejlepším v Evropě a také 2,5% schodek na běžném účtu lze považovat za uspokojivý. Až za Českou republikou se v hodnocení magickým čtyřúhelníkem umístily v pořadí Slovinsko, Francie a Velká Británie s plochami magického čtyřúhelníku mezi 270-280 j². Všechny tři státy dosahovaly v průměru záporného růstu HDP, Velká Británie dokonce -1,2 %. Cenová hladina rostla nejrychleji rovněž v Británii a to průměrně 3 %. V obou těchto ukazatelích vykazovala nejpríjemnější hodnoty Francie, která však měla 9% nezaměstnanost, oproti 7% v Británii a necelým 6% na Slovinsku. Bilance běžného účtu těchto tří států byla relativně vyrovnaná, kde nejvyšší schodek mělo Slovinsko a to 3 %. Hned za Velkou Británií byla ekonomika Polska, která jako jediná vykazovala ve všech třech letech kladný hospodářský růst, průměrně dokonce 3,5 % za rok. Zbylé tři indikátory Polska však nebyly zdaleka tak optimální. Plocha čtyřúhelníku Malty a Itálie byla 261 j². Hospodářský pokles Itálie, v průměru o 1,7 %, patřil k nejhorším v celé EU. Nicméně hodnoty dalších tří indikátorů byly relativně uspokojivé. Hlavním problémem Itálie je ovšem veřejný dluh, který se do magického čtyřúhelníku nezařazuje. Ten se od roku 2007 zvyšoval až na 119 % HDP v roce 2010 (www.mzv.cz).

Za Itálií se poměrně překvapivě zařadila ekonomika Slovenska, i když už s určitým odstupem. Plocha čtyřúhelníku Slovenska byla 235 j². Růst HDP byl průměrně 1,7 % a míra inflace 1,8 %. Nejslabší součástí čtyřúhelníku se stala nezaměstnanost s 12%. Slovensko vstupovalo do eurozóny v lednu roku 2009, což bylo zrovna v době nástupu ekonomické krize. Vyšší míra nezaměstnanosti byla pravděpodobně také důsledkem nastavení politicko-hospodářských cílů, které musely být směřovány ke konvergenčním kritériím pro přijetí eura. Podle teorie Phillipsovy křivky není možné se v krátkém období zaměřit na současné snížení míry inflace a nezaměstnanosti, zvláště když míry obou indikátorů Slovenska byly poměrně vysoké. Maďarsko je exportně orientovanou ekonomikou, což dokazují také čísla. Dobrým znakem ekonomiky Maďarska byl nízký schodek běžného účtu. Export je významnou složkou podílející se na celkovém HDP Maďarska. Dokonce samotná bilance exportu a importu byla pozitivní a zahraniční obchod od roku 2009 opět výrazněji rostl (www.mzv.cz). Za sledované období jinak došlo k propadu HDP o 1,6 % a výrazně rostla cenová hladina, ročně skoro o 5 %. Maďarsko sice mělo nižší nezaměstnanost oproti Slovensku, ale pouze o 2 %. Až za těmito dvěma státy, s plochou magického čtyřúhelníku pouze 214 j² se umístilo Irsko, které se jinak řadí k nejvyspělejším ekonomikám v Evropě, alespoň dle ukazatele HDP na obyvatele. Irsko však patřilo k nejvíce zasaženým evropským zemím hospodářskou krizí. V 90. letech jeho hospodářství prudce rostlo. Od roku 2007 se však začaly objevovat určité negativní jevy, které umocnil příchod finanční a ekonomické krize. Například přeinvestování stavebního sektoru s vysoce nadhodnocenými cenami, udělování nerozvážných úvěrů a hypoték a celkově špatně nastavený bankovní sektor. Krize velmi silně zasáhla vývoz, který byl důležitým faktorem irského hospodářství. Irsko nakonec také požádalo v listopadu 2010 o záchranný balíček od EU a MMF. S následky krize se stále potýká, což dokládají také jednotlivé indikátory. Průměrný hospodářský pokles byl téměř 3,5 %. Jako jediná země vykazovala zápornou míru inflace, na kterou měl velký vliv také strmý propad cen nemovitostí. Nezaměstnanost se dostala průměrně přes 10,5 %, přičemž za rok 2010 byla 13,7 % a očekává se pro další dva roky další zvyšování (www.mzv.cz). Necelých 210 j² plochy čtyřúhelníku měl Kypr, ostatní země se dostaly pod hranici 200 j² a nejbliže k této hranici se přiblížila překvapivě ekonomika Rumunska s plochou 193,5 j². Jeho nejhorším ukazatelem se stala míra inflace, která činila 6,5 % a byla nejvyšší v EU. Dokonce i v roce

2009 se vyšplhala na 5,6 %. Přes 6,5 % se dostaly také hodnoty nezaměstnanosti a schodku obchodní bilance, i když rok 2010 se už vyznačoval oživením exportu a průmyslu. Vyšší schodek běžného účtu byl dán spíše značnou zaostalostí rumunské ekonomiky vzhledem k ostatním v Evropě. Velmi dobrá míra nezaměstnanosti se řadila mezi nejlepší v Evropě, k čemuž přispěla také vyšší migrace obyvatel Rumunska. Navíc statistika nezaměstnanosti v Rumunsku nezachycuje určitou část obyvatel, například lidi pracující na černo nebo část venkovského obyvatelstva fungující jako samozásobitelé (www.mzv.cz).

Až za Rumunskem a se značným odstupem bylo Portugalsko, jehož plocha čtyřúhelníku činila 171 j². Nezaměstnanost přes 10 % a schodek běžného účtu přes 11 % byly velmi neuspokojivými výstupy. Cenová hladina Portugalska sice rostla jen zhruba jedním procentem, ale i nízká inflace v tomto případě dokládá spíše horší ekonomickou situaci. Dalšími třemi zeměmi s plochou čtyřúhelníku mezi 150-160 j² byly Estonsko, Litva a Bulharsko. Oba pobaltské státy vykazovaly velmi podobné hodnoty všech indikátorů, které byly velmi nepříznivé. Pouze bilance běžného účtu napomohla odvrátit případně mnohem horší výsledek čtyřúhelníku. Nezaměstnanost měly tyto dva státy přes 12 %, inflaci okolo 5 % a navíc se vyznačovaly výrazným hospodářským poklesem, u Estonska dokonce přes 5 %. Na druhou stranu, Estonsko vynaložilo značné úsilí k přistoupení do eurozóny v roce 2011 a proto například stav veřejných financí je u Estonska na velmi dobré úrovni. Podobně dobře z hlediska fiskálních kritérií na tom bylo také Bulharsko (Eurostat, 2011). Navíc si vedlo lépe z hlediska hospodářského růstu a nezaměstnanosti. Lepšímu hodnocení však zabránila hlavně výrazná pasivní bilance běžného účtu. Zde je ovšem nutné vidět vývoj v jednotlivých letech. V roce 2008 to bylo -23 %, v roce 2009 necelých -9 % a za rok 2010 už jenom -1%. Také vykazovalo relativně vysokou míru inflace. Absolutně špatné hodnocení magickým čtyřúhelníkem vyšlo pro dva jižní evropské státy a to Španělsko a Řecko s plochou jen přes 136 a 133 j². V případě Španělska se stala hlavním důvodem 16,5% nezaměstnanost za dané období a také téměř 6,5% schodek obchodní bilance na HDP. Řecký schodek běžného účtu se dostal dokonce na úroveň 12%, ale i další indikátory byly velmi neuspokojivé. Hospodářský pokles činil téměř 2 %, ale hlavně recese se v roce 2010 ještě více prohloubila na rozdíl od ostatních zemí. Míra nezaměstnanosti se dostala k 10% a inflace na 3,4 %. Obě země navíc bojují s vysokými schodky veřejných financí. Především pozice Řecka je velmi alarmující s přímo hrozícím státním bankrotem. Řecko je

zcela závislé na pomoci eurozóny a MMF a jeho perspektiva ekonomického vývoje v dalších letech je velmi nejistá (www.mzv.cz). Mezi země jako Řecko nebo Irsko, které utrpěly hospodářskou krizí nejvíce, patří určitě Lotyšsko, jehož plocha magického čtyřúhelníku se dostala stěží přes 100 j². Jeho problémy byly velmi podobného charakteru jako v případě Irska. Kromě dosažení vnější rovnováhy jen s malým schodkem, vykazovaly zbylé tři indikátory velmi špatné výsledky, což demonstruje průměrný hospodářský pokles přes 7 % za rok.

4.7 Porovnání zemí EU pro období let 1999-2010 a 2008-2010

Následující tabulka přehledně zobrazuje data interpretovaná v předchozích částech 4. kapitoly. Především v podkapitole 4.5 jsou vysvětlena značení pro jednotlivé makro-ukazatele a ostatní součásti objevující se v tabulce.

Tab. 4.9: Souhrnný přehled čtyř makro-indikátorů zemí EU pro dvě různá období

Průměrné hodnoty 1999-2010					Průměrné hodnoty 2008-2010						
Stát	Plocha S				PPS	Stát	Plocha S				PPS
	Gr	P	U	B			Gr	P	U	B	
Lucembursko	550,89				257,8 (=)	Nizozemsko	446,3				132,3 (-1)
	3,97	2,62	3,82	9,16			-0,07	1,37	3,77	5,48	
Nizozemsko	462,5				131,8 (-1)	Lucembursko	439,68				278,3 (+1)
	1,85	2,15	3,84	5,18			0,43	2,30	4,83	6,65	
Švédsko	444,53				123,8 (-3)	Rakousko	407,48				125 (-1)
	2,51	1,73	6,83	6,35			-0,03	1,77	4,33	3,56	
Rakousko	414,99				126,9 (=)	Švédsko	390,21				121,7 (-2)
	1,92	1,76	4,33	1,84			-0,07	2,37	7,63	7,36	
Dánsko	403,49				125,8 (=)	Německo	386,61				116,3 (-3)
	1,07	2,05	4,89	2,88			-0,10	1,40	7,47	5,87	
Finsko	396,22				115,5 (-4)	Dánsko	361,83				123 (+1)
	2,37	1,77	8,5	4,97			-1,53	2,30	5,57	3,90	
Belgie	363,53				120,4 (=)	Finsko	320,71				116,3 (=)
	1,76	2,05	7,80	2,40			-1,20	2,40	7,67	2,75	
Německo	361,07				116,6 (-1)	Belgie	309,34				116,3 (=)
	1,23	1,53	8,62	3,47			0,13	2,27	7,73	-0,11	
Irsko	352,31				137 (+7)	Česká republika	298,07				81,0 (-8)
	3,67	2,53	6,06	-1,94			0,23	2,70	6,13	-2,56	
Velká Británie	338,17				118,7 (+2)	Slovinsko	279,41				88,3 (-6)
	1,83	1,93	5,63	-2,25			-1,0	2,83	5,87	-3,01	
Francie	317,85				110,8 (=)	Francie	273,82				106,7 (=)
	1,53	1,75	9,05	0,02			-0,43	1,67	9,03	-1,66	
Česká republika	310,62				75,3 (-7)	Velká Británie	270,68				114 (+2)
	3,11	2,41	7,29	-3,53			-1,2	3,03	7,00	-2,13	
Slovinsko	309,31				85,3 (-3)	Polsko	269,45				59,7 (-10)
	3,11	4,82	6,21	-2,19			3,50	3,63	8,30	-4,98	
Itálie	295				108,7 (+2)	Malta	261,11				80,7 (-4)
	0,67	2,22	8,22	-1,50			1,47	2,83	6,60	-6,17	
Kypr	293,82				92 (+1)	Itálie	260,63				102,7 (+3)
	3,17	2,53	4,56	-6,93			-1,73	1,97	7,63	-2,77	

Průměrné hodnoty 1999-2010						Průměrné hodnoty 2008-2010					
Stát	Plocha S				PPS	Stát	Plocha S				PPS
	Gr	P	U	B			Gr	P	U	B	
Malta	265,24				79,8 (-1)	Slovensko	235,15				73,0 (-4)
	1,55	2,44	7,03	-5,93			1,67	1,83	12,0	-4,29	
Litva	230,95				50,3 (-7)	Maďarsko	220,40				64,7 (-5)
	4,03	2,78	11,6	-6,60			-1,57	4,90	9,67	-1,61	
Estonsko	224,36				57,6 (-4)	Irsko	214,16				129,3 (+15)
	4,28	4,11	10,1	-7,34			-3,47	-0,07	10,6	-3,13	
Maďarsko	223,17				61,7 (-1)	Kypr	209,67				98,0 (+5)
	2,36	6,33	7,33	-5,85			0,97	2,40	5,07	-11,4	
Španělsko	222,95				101,1 (+7)	Rumunsko	193,53				46,0 (-6)
	2,56	2,83	11,8	-5,64			-0,37	6,53	6,67	-6,61	
Portugalsko	211,31				79,5 (+3)	Portugalsko	171,22				79,7 (+2)
	1,23	2,47	7,63	-9,63			-0,40	1,07	10,4	-11,1	
Polsko	210,82				52,5 (-1)	Estonsko	159,13				65,7 (+1)
	3,98	3,82	14,4	-4,65			-5,23	4,50	12,1	-0,44	
Řecko	201,52				90,4 (+8)	Litva	155,93				58,0 (-1)
	2,68	3,25	10,1	-8,89			-3,50	5,50	12,4	-2,33	
Lotyšsko	184,01				46,3 (-1)	Bulharsko	150,08				43,7 (-3)
	4,17	4,94	11,6	-8,78			0,30	5,83	7,53	-11,0	
Slovensko	180,76				60,8 (+4)	Španělsko	135,63				102,3 (+12)
	4,18	5,31	15,5	-5,36			-0,97	1,97	16,5	-6,45	
Bulharsko	158,32				36,1 (=)	Řecko	132,73				92,3 (+11)
	4,28	6,08	11,7	-9,91			-1,83	3,40	9,93	-12,0	
Rumunsko	69,22				35,6 (=)	Lotyšsko	101,09				53,3 (+2)
	3,65	18	6,9	-6,83			-7,1	5,80	14,4	-0,32	

Zdroj: Eurostat (vlastní úprava)

Tabulka zachycuje dvě důležitá období, kterými prošly země evropské unie. Levá strana patří letům 1999-2010, což je období od počátku zavedení jednotné měny euro. Pravá strana tabulky se zabývá pouze posledními třemi roky. To je období vyznačující se značnou ekonomickou nestabilitou a zároveň udává aktuálnější pohled na jednotlivá makro-data. Zatímco levá strana vypovídá spíše o celkové rozvinutosti jednotlivých zemí utvářející se

v dlouhém časovém horizontu, pravá strana naopak udává směr těchto zemí, jak bude jejich rozvoj v dalších několika letech pravděpodobně pokračovat. Respektive, které mají tendenci si svoji pozici v tabulce vylepšit, zachovat nebo zhoršit a také jejich perspektiva pro ukazatel HDP na obyvatele. Tyto předpoklady obou stran potvrzuje právě ukazatel HDP na obyvatele ve sloupci PPS. Pro období let 1999-2010 víceméně odpovídá umístění zemí dle výsledků ploch magického čtyřúhelníku s jejich výstupy HDP na obyvatele. Pro roky 2008-2010 už je spojitost mezi oběma hodnotami mnohem více rozptýlena. Mezi nejúspěšnější země podle velikosti plochy magického čtyřúhelníku patřily Lucembursko, Nizozemsko, Švédsko, Rakousko, Dánsko, Finsko, Belgie a Německo. Jejich pořadí se v tříletém období pouze částečně promíchalo. Postavení těchto států v tabulce odpovídá také vyspělosti měřené ukazatelem HDP na obyvatele. Ekonomiky těchto států tak lze označit za velmi vyspělé, silné a stabilní. Dva z těchto osmi států, Dánsko a Švédsko, nezavedly jednotnou evropskou měnu. Menší dosažená plocha S pro roky 2008-2010, kterou lze pozorovat v podstatě u všech států a nejlepších osm nevyjímaje, jasně dokládá globální ekonomický propad. Německo sice s větší plochou za poslední tři roky tuto skutečnost nepotvrdilo, ale to jenom kvůli vyšší hodnotě B. Dosažení vyššího přebytku na běžném účtu v tomto případě nic neznamená, protože celkově došlo k výraznému snížení zahraničního obchodu, především v roce 2009, a to je daleko podstatnější skutečnost.

Irsko bylo jednou ze zemí, které se svým umístěním v obou polovinách tabulky markantně lišilo. V delším sledovaném období se řadilo hned za nejlepších osm států, zatímco v kratším období se o 9 pozic propadlo. Symbolicky to charakterizuje změna HDP přibližně 3,5 %, kdy v prvním případě se jednalo o hospodářský růst a v druhém o pokles. Hospodářská stabilita Irska tak během krize utrpěla vážné následky, které jsou dlouhodobějšího charakteru. Na několik dalších let to znamená ztrátu prosperity, kterou bylo Irsko v 90. letech i první polovině poslední dekády tolik typické (www.mzv.cz). Dobře si vedly ekonomiky České republiky a Slovinska, které se pro období posledních tří let dokázaly dostat i před Francií a Velkou Británií. Celková vyspělost druhé a třetí největší ekonomiky v Evropě je však na vyšší úrovni než česká nebo slovinská, což dokládá ukazatel HDP na obyvatele. Hospodářství v Británii patřilo spíše k těm silněji zasaženým globální krizí. Po Spojených státech, kde krize vypukla, patřila Velká Británie k prvním zemím, na které dolehla nejprve finanční krize. Británie a především Londýn patří mezi

hlavní finanční centra světa, což se spolu s provázaností k USA muselo projevit. Kromě významného bankovního sektoru obou zemí, mají obě země také rozsáhlý realitní trh a ten je velmi úzce propojen s finančním sektorem. Tyto sektory znamenaly vyšší hrozbu pro obě ekonomiky, než následující hospodářské ochladnutí. Důrazné kroky britské vlády zamezily možným fatálním následkům na finančním trhu, případně celému hospodářství. Francii sice nepostihla finanční krize zdaleka tolik, ale za to ekonomická krize zasáhla značně průmyslový sektor (www.mzv.cz). Itálie patří rovněž mezi největší ekonomiky v Evropě a také se řadí k těm vyspělejším. Výstupy makro-ukazatelů tento fakt zcela nepotvrdily. Hlavně potom meziroční změna HDP. Nízký růst HDP byl poměrně typickým jevem pro země eurozóny, nicméně hospodářství Itálie rostlo velmi pomalu. Celkově Itálie patřila dle výsledku magického čtyřúhelníku k průměru EU, ale podprůměru zemí EMU. Její pozice v tabulce se nachází přibližně v polovině. Nicméně v případě neschopnosti Itálie kontrolovat nárůst veřejného dluhu by to mělo vážné následky pro celou eurozónu. Určitě mnohem větší než v případě Řecka, vzhledem k rozdílu velikosti obou ekonomik a tomu odpovídající velikosti veřejného dluhu obou zemí (Toman, 2011).

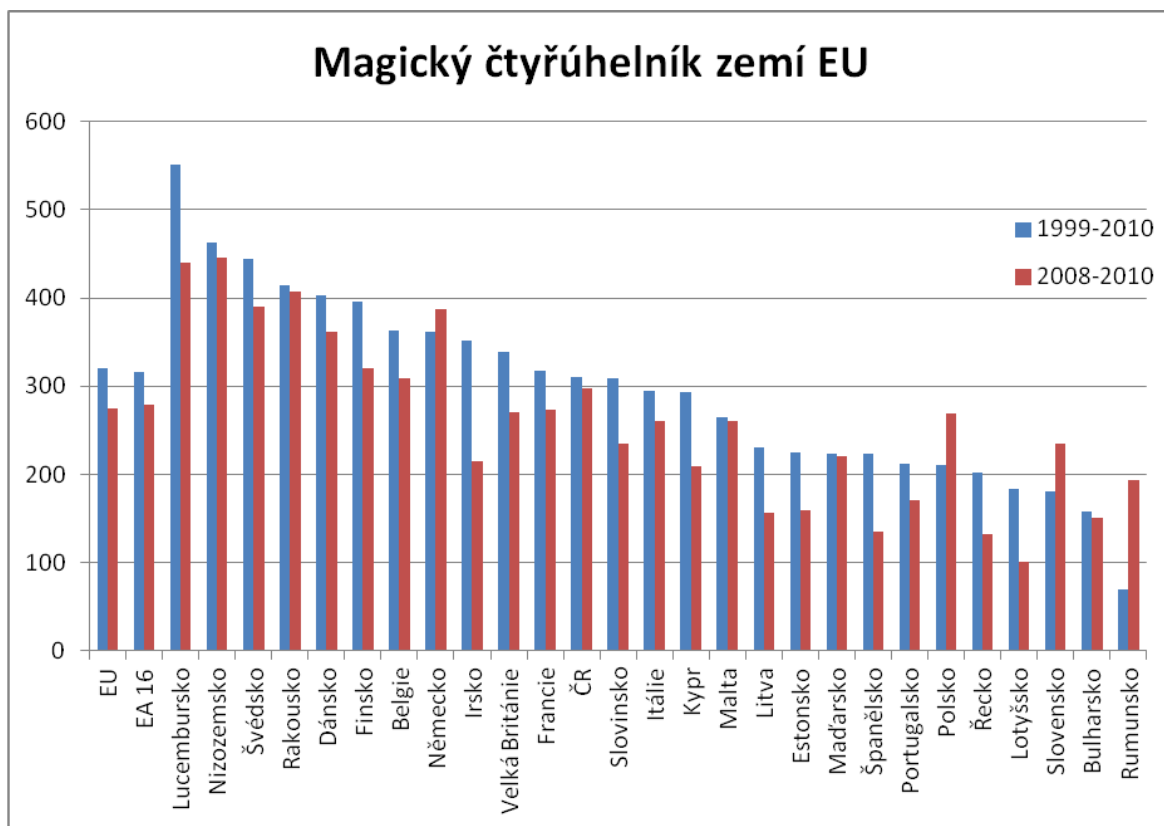
Pobaltské státy si vedly za období let 1999-2010 poměrně dobře s výjimkou Lotyšska. Poslední tři roky však pro všechny tři státy znamenaly výrazné zhoršení makroekonomických výstupů. Tyto ekonomiky byly velmi tvrdě zasažené hospodářskou krizí, což také charakterizoval největší hospodářský pokles ze všech států EU. Zcela nejhůře dopadlo Lotyšsko, které skončilo za poslední tři roky na dně tabulky a neobešlo se bez mezinárodní pomoci. Nicméně tyto ekonomiky vykazují stabilitu veřejných financí, což je pro další roky velmi podstatné, především to platí pro Estonsko. Litevský a lotyšský deficit sice vykazoval v posledních dvou letech poměrně neuspokojivý nárůst, ale celkový veřejný dluh je v porovnání s jinými státy Evropy stále na velmi dobré úrovni (www.mzv.cz). Česká republika a Slovinsko patřily dle analýzy magického čtyřúhelníku k velmi stabilním zemím v obou obdobích. Další tři země bývalého východního bloku, Maďarsko, Polsko a Slovensko si vedly o poznání hůře. Především to platilo o první polovině poslední dekády. Hlavně Slovensko, ale i Polsko patřily za dvanáctileté období k zemím s velkou mírou inflace a nezaměstnanosti. Nicméně jejich ekonomiky nevykazovaly vážné strukturální nedostatky, a tak prošly ekonomickou krizí poměrně dobře a obě země se na pravé straně tabulky o 9 míst posunuly nahoru. Obě země

přeskočily i Maďarsko, které bylo naopak další zemí, kterou globální krize postihla velmi silně. Maďarské nedostatky v ekonomice se začaly projevovat již na počátku finanční krize a často bylo spojováno s problémy Islandu, který měl podobné problémy. Podstatným činitelem byl vysoký státní dluh. V roce 2010 dosáhl na 80% HDP (Eurostat, 2011). Toto fiskální kritérium plnily naopak výborně Rumunsko a Bulharsko, kterým za období 1999-2010 patřily poslední dvě pozice v tabulce. Jejich ekonomiky však prošly ekonomickou krizí bez dlouhodobých hospodářských problémů, což se projevilo i na lepším umístění na pravé straně tabulky.

Ekonomiky států jižní Evropy nezažívaly v posledních třech letech dobré období a ani pro další roky není predikce povzbudivá. Vedle již zmiňované Itálie si podobně vedlo také Portugalsko. Jeho pozice je sice na obou stranách tabulky stejná, ale menší plocha magického čtyřúhelníku spolu se špatnými makro-indikátory příliš neslibuje další hospodářský rozkvět. Španělsko a Řecko dosáhly velmi špatného výsledku plochy čtyřúhelníku. Španělsku k tomu přispěla hlavně vysoká nezaměstnanost. Její důvody a nedostatky pracovního trhu jsou uvedeny v podkapitole, která se nezaměstnaností zabývá. Navíc obě země Pyrenejského poloostrova se potýkaly s vysokými deficity veřejných rozpočtů (Eurostat, 2011). Problémy Řecka byly probírány v předchozích podkapitolách a vážnost jeho situace ani plocha čtyřúhelníku plně nevystihuje. Řecko je odkázáno na mezinárodní pomoc a finanční záchranné balíčky. Musí zavádět velmi tvrdá ekonomická opatření. Události kolem Řecka se velmi rychle mění a další vývoj je nejistý.

Vyjádření celkové plochy magického čtyřúhelníku pro obě období je pro lepší přehlednost graficky zachyceno v následujícím grafu. Země jsou seřazeny podle období 1999-2010 od nejúspěšnější.

Obr. 4.1: Velikost plochy magického čtyřúhelníku zemí EU pro období 1999-2010 a 2008-2010

Zdroj: Vlastní zpracování

4.8 Nalezené výsledky a jejich řešení evropskými orgány

Instituce a příslušné orgány Evropské unie si jsou dobře vědomi současného vývoje celé EU, což dokládají jimi vydávané zprávy, analýzy a jiná sdělení. Analýza vydaná Evropskou komisí ze začátku roku 2011 se zabývá dalším postupem Evropské unie v následujících letech v reakci na současné problémy. Převládá spíše zdrženlivý postoj ve výhledu dalšího hospodářského růstu. Perspektiva je ovšem méně optimistická ve srovnání s předchozím desetiletím a při tom skutečný růst HDP nebyl příliš povzbudivý. Pro jeho podpoření zpráva zdůrazňuje nutnost zavést strukturální opatření, které se týkají hlavně pracovního trhu a veřejných financí. Analýza srovnává situaci Evropy s USA a především poukazuje na horší produktivitu práce v EU, která se oproti produktivitě USA během krize

ještě zhoršila. Pro zvýšení zaměstnanosti a tedy i obnovení hospodářského růstu se počítá s řadou reforem, které by k tomu měly pomoci. Jedná o vytváření nových pracovních míst, zatraktivnění práce, zapojení nezaměstnaných do práce a zavedení podmínek vedoucích k pružnějšímu trhu práce. Souvisejícím problémem je také demografický vývoj v Evropě, který by v případě nereformování důchodového zabezpečení znamenal výrazné zvýšení prostředků z veřejných rozpočtů. V souvislosti s dluhovou krizí se jedná o velmi podstatný aspekt celkové udržitelnosti veřejných financí, potažmo i dalšího hospodářského růstu. Kromě dvou hlavních témat, zaměstnanosti a veřejných financí, se zpráva dotýká i dalších priorit. Konkrétně zajištění stability finančního odvětví a korekce makroekonomické nerovnováhy, kde je poukazováno na vysoké přebytky běžného účtu některých zemí. Tyto státy by dle daného doporučení měly řešit slabou domácí poptávku, například větší liberalizací odvětví služeb a lepšími podmínkami pro získávání investic. Naproti tomu v analýze magického čtyřúhelníku se uvažoval vysoký přebytek běžného účtu jako jev pozitivní. Jednak to bylo z důvodu zjednodušení, ale hlavní argument pro toto rozhodnutí vycházel ze spojitosti aktivní bilance běžného účtu daných států a jejich vysoké vyspělosti společně s relativně dobrým zdravím jejich ekonomik. Dalšími tématy zprávy je také využívání potenciálu jednotného trhu a cenově dostupná a efektivní energetika (Evropská komise, 2011). Analýza poměrně jednoznačně vymezuje danou situaci s dalšími postupy Evropské unie. Nicméně většinou se jedná spíše o vynucené a stabilizující kroky, nezbytné k udržení a dalšímu fungování jednotného trhu spolu se společnou měnou, než o kroky vedoucí k rozvíjení již zavedených a dobře fungujících struktur evropského trhu.

Závěr

Diplomová práce se věnuje zkušenostem zemí EU s fungováním jednotného evropského trhu z pohledu analýzy makroekonomických indikátorů. Spolu s tím se zabývá podnikovým sektorem, který je klíčový z hlediska zahraničního obchodu a ten je zase do určité míry i podstatou samotného vytvoření hospodářské a měnové unie. Bez správného fungování měnové integrace a dobrých hospodářských výsledků nemůže podnikatelský sektor z výhod plynoucích z používání eura plně profitovat. Naopak špatné hospodářské výsledky a oslabení pozice eura staví podniky v eurozóně do nepříznivého postavení především při kontaktu s vnějším světem. S prohlubující se integrací zemí EU, která se stala ještě více provázanou pro země vstupující do EMU, se stávají stále důležitějšími parametry vzájemná jednotnost především v rozhodování, zodpovědnost vůči ostatním členům nebo potřeby zavádět uniformující zákony a pravidla, jež do určité míry nutí státy ke sbližování.

Ukazatel míry inflace je v podstatě nejvýznamnějším indikátorem, na který se tato práce zaměřila, protože patří mezi dlouhodobé cíle ECB. Již při přípravách směřujících k uvedení jednotné měny euro do provozu, byl začleněn ukazatel míry inflace mezi Maastrichtská konvergenční kritéria, aby potom země neměly s jeho dodržováním problémy. Toto pravidlo počítá zhruba s 2% mírou inflace za rok. Z hlediska nejenom podnikového sektoru je nežádoucím jevem zejména vysoké inflační očekávání, které pramení z nejistoty dalšího hospodářského vývoje. Nejistota ohledně budoucího vývoje vyvolává vyšší podnikatelská rizika a působí tak nepříznivě zejména na odliv investic z dané ekonomiky nebo na finanční plány podniků. Bez ohledu na dodatečné příjmy firem růst cenové hladiny vyvolává všeobecně tlak na růst mezd, což může mít negativní dopad na zaměstnanost. Z dosažených výsledků jednotlivých zemí lze konstatovat, že došlo k určité sladění inflace v eurozóně a plnění tohoto primárního cíle kontrolovaného ECB bylo úspěšné. Německo vykazovalo nejnižší míru inflace z celé EU, což je velmi pozitivní skutečnost vzhledem k významu této ekonomiky. Francie, Rakousko, Finsko a potom ještě Belgie, Nizozemsko a Itálie jen mírně přesahující hranici 2 % dokazovaly velmi stabilní a

úspěšné dodržování tohoto cíle. Některé země měly sice s dodržováním 2% hranice problémy, nicméně nedocházelo k velkým odchylkám. Portugalsko, Irsko, Španělsko a Řecko dosahovaly v průměru 2,5 - 3,25 % růstu cenové hladiny za rok, nicméně se nejednalo o nic závažného. Naproti tomu nečlenské země EMU dosahovaly výrazně vyššího růstu inflace. Také kolísavost inflace v jednotlivých letech byla daleko častějším jevem u zemí s vlastní monetární politikou. Většina těchto států ovšem patřila k ekonomicky méně rozvinutým, s čímž souvisí nejenom například rychlejší růst ekonomické úrovně obyvatelstva s růstem mezd, ale také tlak na růst cen. To se týká hlavně sektoru služeb a základních potřeb, například potravin. Nicméně tři vyspělé státy, Švédsko, Velká Británie a Dánsko byly schopné i s vlastní monetární politikou držet krok se zeměmi EMU. Velmi stabilních a nízkých hodnot inflace zhruba do roku 2005 se dařilo dosahovat také Litvě, které bylo poměrně přísně zamítnuto přistoupení do eurozóny v roce 2007, kdy v posledním referenčním roku se mírně vychýlila od požadované hodnoty. Rok 2008 ukázal nejenom na případě Litvy, jak země mimo eurozónu byly daleko náchylnější k velkému nárůstu cenové hladiny oproti zemím EMU, což je dobře vidět v tabulce s mírou inflace v příloze B.

Míra nezaměstnanosti naopak poukazovala na opačný trend než inflace. Průměrně vyšší míru nezaměstnanosti za rok než EU vykazovalo uskupení EA 16. Monetární politika zemí EMU se dostala pod kontrolu ECB, která určuje cíle a směr, jakým se bude další vývoj eurozóny vyvíjet. Jak již bylo řečeno výše, primárním cílem bylo udržení nízké a stabilní cenové hladiny. Státy samy nemají kontrolu například nad emisí peněz, což je jinak obvyklý nástroj nejenom k posílení hospodářského růstu, ale také k vytváření nových pracovních míst, a tedy možnost jak snižovat nezaměstnanost. Pochopitelně hlavní vliv na celkovou míru nezaměstnanosti a dalších ukazatelů EMU i EU měly Německo, Francie, Itálie a Španělsko. U těchto států se pohybovala nezaměstnanost mezi 8-9% a ve Španělsku dosahovala téměř 12%. Naproti tomu další velká ekonomika používající vlastní měnu, Velká Británie, hospodařila s 5,6 % nezaměstnanosti. Británie má samozřejmě kontrolu nad měnovou politikou, a tak mohla nezaměstnanost ovlivňovat vícero nástroji. Mezi příčiny obecně vyšší nezaměstnanosti v Evropě patří určitě méně pružný pracovní trh oproti třeba Spojeným státům a poměrně štědrý sociální systém. S vlivem zavedení eura se předpokládal také růst produktivity práce. Ve skutečnosti však za dvanáct let existence eura

došlo v EMU k poklesu produktivity práce, což negativně ovlivňuje konkurenceschopnost zemí eurozóny vůči okolnímu světu a to se projevilo také na HDP.

Domácí produkt, respektive meziroční změna HDP, je považován za nejobektivnější ukazatel hospodářského vývoje. Ohledně růstu ekonomik členských států eurozóna neměla konkrétní cíle. Nicméně samotné země si slibovaly vytvořením EMU, že to pozitivně ovlivní jejich hospodářský růst. Předpoklad jednotné měny a uspokojivého růstu HDP se ovšem nepotvrdil. Slabý růst HDP tak reflektuje poměrně vysokou míru nezaměstnanosti eurozóny a trend klesající produktivity práce. Některé země jako Irsko, Španělsko nebo Řecko, které se dostaly přes 2,5% růst HDP a převyšovaly tak průměr eurozóny, se nakonec dostaly do vážných dluhových problémů, které ovšem vyšším růstem HDP nemohou být zdaleka vykompenzovány. Jedinou akcelerující ekonomikou eurozóny bez dluhových problémů bylo Lucembursko, které ale svojí velikostí nemělo na celé uskupení téměř žádný vliv. Celkově tak lze konstatovat, že předpoklady hospodářského růstu spojené s eurem zdaleka nesplnily svá očekávání. Na druhou stranu, vinit za to jednotnou měnu euro, by asi nebylo správné, protože země Velké Británie, Dánska a Švédska na tom byly podobně, přestože používají národní měny. Ostatní méně vyspělé ekonomiky sice dosahovaly velmi slušného růstu okolo 4 %, ale ty k tomu zase měly potenciál, který čerpaly ze samotného členství v Evropské unii. Hypotézy týkající se hrubého domácího produkt se spíše nepotvrdily. Už zde bylo řečeno, že státy mimo eurozónu sice rostly rychleji, ale hospodářský růst členských států EMU byl až příliš slabý, což symbolizuje Německo s průměrným růstem pouze 1,23 %. Rozhodně se nedá říci, že by se zemím EMU lépe dařilo vyhýbat propadům jejich ekonomik do recese oproti zemím s vlastní měnou. Dva roky hospodářského poklesu za sebou v období 2008-2010 nebyly ničím výjimečným, což potvrzuje tabulka s meziroční změnou HDP v příloze A. Ani hloubka recese se příliš neodlišovala v zemích EMU ve srovnání s ostatními zeměmi, s výjimkou pobaltských států. Z hlediska podnikového sektoru není souhrnný ukazatel HDP směrodatný, protože v sobě zahrnuje celkovou ekonomickou produkci. Nicméně v sobě odráží úroveň zaměstnanosti a s tím spojených vlivů. Dle interpretovaných závěrů u vývoje nezaměstnanosti a slabého růstu HDP je znatelné, že nedostatky pracovního trhu eurozóny převládly nad přínosy eura pro podnikový sektor.

Poslední sledovanou veličinou byla bilance běžného účtu, který zahrnuje především bilanci zahraničního obchodu se zbožím a službami. Mezinárodní obchod patří mezi nejvýznamnější součásti hospodářství všech velkých světových mocností, nevyjímaje EU nebo samotnou EA. Jednotný evropský trh v podstatě vznikl jako reakce na rychle rostoucí tlak a globální konkurenci z dalších kontinentů. Pouze společná měna pokrývající rozsáhlý trh nabývá globálního významu a s tím spojených možností. Nicméně zkušenosti zatím ukazují, že zatímco se vnitřní trh EU a především eurozóny spíše zefektivnil, situace na vnějším trhu zase tak oslnivá nebyla. Nepříliš povzbudivým faktem se stal také pokles produktivity práce eurozóny v letech 1999-2008 oproti předchozímu desetiletí a to poměrně výrazně. Naproti tomu v USA a Japonsku produktivita práce vzrostla a v jejich případě byla o dost vyšší než v EA (Eurostat, 2008). Údaje z teoretické části potvrdily také konkrétní čísla získaná z Eurostatu. Vnější rovnováha eurozóny byla relativně vyrovnaná, ale rozdíly mezi jednotlivými členy byly velké. Aktivní bilanci běžného účtu se vyznačovaly pouze vyspělé a dobře fungující ekonomiky států EMU a také Švédsko a Dánsko. Naopak státy EMU s dluhovými problémy, především Portugalsko, Řecko a Španělsko se vyznačovaly pasivní bilanci běžného účtu. Dle Studie vlivu zavedení eura na ekonomiku ČR se vycházelo i z doté doby dostupných zkušeností jiných zemí. Celková vyrovnanost běžného účtu u eurozóny je důležitá z hlediska stability měnového kurzu vůči hlavním obchodním měnám. Naopak velká rozdílnost jednotlivých členů EMU v sobě částečně odráží relativní konkurenceschopnost zemí. Její porovnatelnost je se zavedením eura snazší a objektivnější. Země s aktivní bilanci běžného účtu tak lze hodnotit více konkurenceschopné oproti zemím s pasivní bilanci. Samotný vliv zavedení eura na celkový vývoz nebo dovoz se neprojevil. Nejdůležitějším činitelem je především globální ekonomický vývoj a mimoekonomická situace (Lacina, 2007). Hlavní roli v mezinárodním obchodě plnilo Německo následované Francií. Oba tyto státy se staly nepsanými vůdci eurozóny, protože velmi často také sami reprezentují, jednají a realizují kroky za celé uskupení. Na jednu stranu je velmi důležité opírat se o dva největší členy. Na druhé straně je ale nebezpečné, aby takové počínání nepřerostlo ve svrchovanost dvou států nad zbytkem a aby tyto státy neplnily a nemusely plnit některé funkce, které by měly náležet nezávislým evropským orgánům a institucím, jejichž zájmem by mělo být pouze nejoptimálnější vedení celého uskupení.

Zaměření na čtyři konkrétní makroekonomické veličiny nebylo náhodné, protože právě ty jsou potřeba k realizaci magického čtyřúhelníku. Zjištění jedné hodnoty, ve které jsou přímo obsaženy čtyři makro-indikátory a nepřímo možná i další, se stává velmi zajímavou a o mnohém vypovídající skutečností. Navíc tato hodnota nebyla směřována pouze k jednomu konkrétnímu roku, ale k dvanáctiletému období od počátku fungování jednotné evropské měny. Pro celkové porovnání nebyly vynechány žádné země Evropské unie včetně Malty a Kypru. Magický čtyřúhelník sleduje především hospodářsko-politické cíle, ale z analýzy dvanáctiletého období už lze hovořit spíše o ekonomické úspěšnosti a stabilitě zemí než jejich cílů. Průměrná plocha čtyřúhelníku se u jednotlivých zemí lišila enormně. Dva extrémní případy, 550 j² Lucemburska a 69 j² Rumunska, je obtížné jakkoliv srovnávat. Nicméně další dva neúspěšnější státy po Lucembursku, Švédsko a Nizozemsko, vykazovaly více než dvojnásobnou plochu čtyřúhelníku oproti Španělsku, Portugalsku nebo Řecku a zde už se jedná o zcela korektní porovnání. Takovéto rozdíly, které se netýkají pouze jednoho roku, ale celé etapy fungování jednotné měny euro, dávají zřetelné pochybnosti o připravenosti některých zemí pro vstup do EMU i o připravenosti samotného systému měnové unie. Z původních pěti maastrichtských konvergenčních kritérií totiž v podstatě zbyly v konečném výsledku jen čtyři, protože maximálního zadlužení 60% HDP, vymezeného fiskálním kritériem, nesplňovala ani polovina zemí. Především kvůli vysokému dluhu Belgie, která procházela evropským integračním procesem od jeho počátku a nechtěla být stranou ani při utváření měnové unie, se začalo toto kritérium vyžadovat jen velmi opatrně (Baldwin, 2008). Pokud by také toto měřítko bylo posuzováno zcela závazně nebo by hranice byla posunuta maximálně na 80-90 % HDP, tak by eurozóna dnes nemusela řešit takové problémy a vynakládané prostředky na kolabující ekonomiky mohly posloužit k dalšímu rozvoji celého uskupení. Navíc období od zavedení eura zhruba po rok 2008 bylo příznivé ke konsolidaci veřejných financí jednotlivých zemí a jejich členství tak mohlo být sice s odkladem, ale za to v mnohem silnější a stabilnější pozici, uskutečněno. Na druhou stranu je správné podotknout, že ne všechny závažné problémy byly způsobeny veřejnými dluhy. Častým problémem se staly také přehřáté ekonomiky, především potom bankovní sektor a trh nemovitostí, kde nebývají viníkem pouze vlády, ale často bankéři, spekulanti a další odpovědní činitelé.

Odpovědnost za stav veřejných finance patří výhradně vládám. Fiskální politika, nad kterou neztratily kontrolu země ani po vstupu do EMU, tak mají vlády stále plně pod vlastní kontrolou. Při přípravách na hospodářskou a měnovou unii se objevovaly pochopitelné obavy, že fiskální nedisciplinovanost by poškozovala euro a mohla vést k růstu inflace (Baldwin, 2008). Pakt stability a růstu, který vznikl za účelem dodržování veřejných financí i po přistoupení zemí do EMU, se stal spíše návodem, jak by jednotlivé státy měly dodržovat disciplinovanou fiskální politiku, než pravidlem, podle kterého by byly země případně i sankcionovány, alespoň za opakované porušování. Svůj návrh pro zpřísnění pravidel pro zadlužené země předložila ECB na začátku roku 2011, protože se obává, že stále existuje příliš velký prostor členských států, aby se plnění pravidel vyhýbaly. Mezi konkrétní doporučení ECB patří mimo jiné zefektivnění nástrojů vedoucích k prevenci a včasnému zjištění případného nedodržování závazků. Dále opatření vedoucí k posílení vůle v dodržování pravidel a opatření jasně vymezující situace, kdy sankcionovat státy. Také by se měl zavést makroekonomický dohled nad zeměmi, jejichž deficit by překročil určitou hranici (Euractiv, 2011). Dalším důležitým bodem, který by nepochybně měl být při přípravách na EMU vymezen, je, za jakých okolností může být členství jednotlivým zemím zrušeno. Případně také stanovit postup, pokud by některá země chtěla opustit toto uskupení z vlastní iniciativy.

Důležitým obdobím nejenom pro země EMU, byly roky 2008-2010, které charakterizovala finanční a ekonomická krize. Výsledná plocha magického čtyřúhelníku byla za poslední tři roky obecně nižší, než za celých 12 let. Poměrně spolehlivě se z dosažených výsledků dalo poznat, které země globální krize zasáhla nejvíce, a s jejímiž následky se tyto ekonomiky stále potýkají. Mezi ně se určitě řadily Španělsko, Řecko a Lotyšsko, které vykazovaly za období 2008-2010 nejmenší plochy čtyřúhelníku z celé EU, a Irsko, jež se výrazně propadlo oproti dvanáctiletému období jak v porovnání s ostatními zeměmi, tak i ve výrazném poklesu jeho plochy čtyřúhelníku. Naopak k nejúspěšnějším a nejstabilnějším zemím obou sledovaných období patřily Lucembursko, Nizozemsko, Švédsko, Rakousko a potom ještě Dánsko, Finsko, Německo a Belgie. Překvapivě země Velké Británie a Francie patřily spíše k průměru EU z analýzy magického čtyřúhelníku, ale při pohledu na jejich stav veřejných financí jsou především roky 2009 a 2010 poměrně alarmující (Eurostat, 2011). Ze zkušeností z nasbíraných dat se ukazují související jevy, a to mezi stavem

veřejných financí, podílem běžného účtu na HDP a velikostí plochy čtyřúhelníku, což bylo patrné především u nejúspěšnějších zemí a potom naopak u těch nejvíce problémových. Francie a Velké Británie se především ke konci sledovaného období řadily k zemím s vysokými deficity veřejných financí, nehospodařily s přebytky běžného účtu a tomu také odpovídala spíše průměrná plocha jejich čtyřúhelníku.

Vytvoření evropské měnové unie byl poměrně nákladný a dlouho připravovaný projekt s velkou perspektivou. Evropská měnová a hospodářská integrace má mnoho přívrženců, ale i nemalé množství odpůrců nebo kritiků. Častá kritika přichází také ze strany českého prezidenta, který se vyjadřoval k dané problematice v dubnu 2010 pro časopis Ekonom. Především poukazuje na mylnou představu optimální měnové oblasti v Evropě přinášející obrovské náklady oproti očekávaným výnosům. Celková nehomogenita eurozóny se ještě více projevila s příchodem hospodářské krize, což se také ukázalo v této práci na makro-indikátorech a rozdílech celkové plochy magického čtyřúhelníku jednotlivých zemí. Samotné členství v eurozóně nepřineslo zemím takovou rezistenci proti nepříznivým vnějším vlivům, jak se dříve zdůrazňovalo. V článku je také zmiňován příklad Polska a význam flexibility kurzu zlotého. Polsko, jako jediná země EU, vykazovalo hospodářský růst i v roce 2009, k čemuž spolu se snížením deficitu běžného účtu napomohla právě flexibilita domácí měny. Od projektu eurozóny dle postoje prezidenta ČR upuštěno nebude vzhledem k nákladům, které do toho byly investovány (Klaus, 2010). V současné době si lze jen obtížně představit, že by se státy platící eurem vrátily k původním vlastním měnám a tento krok zpět by pravděpodobně vedl ke zdiskreditování celé Evropské unie. Při přípravách na spuštění jednotné měny si nejspíš nikdo nepřipouštěl možnost, že by nějaká země musela eurozónu opustit, nebo by se dokonce eurozóna rozpadla úplně. Ekonomický stav některých států však eurozóně zcela jasně komplikuje její pozici a jednotný trh spolu s jednotnou měnou tím dostává pod obrovský tlak. Zcela evidentní je také fakt, že vystoupení z eurozóny, ať už dobrovolné nebo nedobrovolné, je daleko komplikovanější, než přistoupení. Státy, které se doposud nestaly členy EMU, by proto měly daleko více vážit rozhodnutí o svém vstupu do eurozóny, zvláště dokud se nevyřeší současné problémy a neuplatní opatření, aby se podobné problémy neopakovaly. Vstupem do EU se sice zavázaly, že přijmou euro, ale nikde není přesně specifikováno datum, dokdy by se tak mělo stát. Na druhé straně, také Evropská komise, případně další orgány, by měly pečlivěji

kontrolovat dodržování kritérií nejenom nově přistupujících zemí. Důvody, proč se zaměřit na dodržování kritérií, například cenové hladiny nebo veřejných financí, byly zřejmé a zcela opodstatněné. Pro eurozónu je důležité, aby navázala na dosavadní opatření, která by však měla být jasně vymezena a více uvedena do praxe.

Seznam použitých zdrojů

AHEARNE, A. et. al. *Internal and External Current Account Balances in the Euro Area* [online]. Paper prepared for the joint Bruegel, Korea Institute for International Economic Policy, and Peterson Institute for International Economics workshop on "Policy to Reduce Global Imbalances". Washington DC, 2007. 31 s. Dostupné z: <http://www.iie.com/publications/pb/pb07-4/ahearne.pdf>

BALDWIN, R.; WYPLOSZ, CH. *Ekonomie evropské integrace*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.

BBC News. *Tony Blair: UK could still join euro in future* [online]. BBC [2001-06-24]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-13901954>

CHEUNG, C. *Are Commodity Prices Useful Leading Indicators of Inflation?* [online]. Bank of Canada, Discussion Paper. Ottawa, 2009. 29s. Dostupné z: <http://www.bankofcanada.ca/wp-content/uploads/2010/01/dp09-5.pdf>

CZSO, 2010. *Makroekonomické údaje*. Publikace dostupná přímo z: <http://www.czso.cz/>

ČTK, 2010. *Čína vyzvala EU, aby na ni přestala tlačit kvůli čínské měně* [online]. Portál: penizenavíc.cz, [2010-10-06]. Dostupné z: <http://www.penizenavic.cz/clanky/cina-vyzvala-eu-aby-na-ni-prestala-tlacit-kvuli-cinske-mene>

DE GRAUWE, P. *Economics of Monetary Union*. 7. vyd. New York: Oxford University 2007. 281 s. ISBN 978-0-19-929780-1. [online]

EURACTIV, 2011. *ECB volá po zpřísnění pravidel pro zadlužené země* [online]. Ekonomika a euro [2011-02-23]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/print-version/clanek/ecb-vola-po-zprisneni-pravidel-pro-zadluzene-zeme-008505>

EUROSTAT, 2008. *The economy of the euro area* [online]. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/economy_finance/een/010/article_6946_en.htm

EUROSTAT, 2011. *Provision of deficit and debt data for 2010 - second notification* [online]. [2011-10-21]. Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-21102011-AP/EN/2-21102011-AP-EN.PDF

EVROPSKÁ KOMISE, 2011. *Roční analýza růstu: postup v rámci ucelené reakce Evropské unie na krizi* [online]. Brusel, [2011-01-12]. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/cs_final.pdf

JUREČKA, V. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2010. 336s. ISBN 978-80-247-3258-9

KELLAR, D. *Zhodnocení makroekonomické analýzy politiky ČR metodou magického čtyřúhelníku za posledních 5 let*. Plzeň, 2011. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, fakulta ekonomická.

KLAUS, V. *Kdy zkrachuje eurozóna?* [online]. Článek pro časopis Ekonom [2010-04-22]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/2575>

HOLMAN, R. *Ekonomie*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 710 s. ISBN 80-7179-891-6

ELLIOTT, L. *Why Britain should stay a euro-free zone* [online]. The Guardian [2000-09-29]. Dostupné z:
<http://www.guardian.co.uk/business/2000/sep/29/emu.theeuro2?INTCMP=SRCH>

FÁREK, J.; KRAFT, J. *Světová ekonomika za prahem nového století globálních změn (Vstup do 21. století)*. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2006. 252 s. ISBN 80-7372-142-2.

KRAFT, J.; BEDNÁŘOVÁ P. *Ekonomie I*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2006. 189 s. ISBN 80-7372-127-9.

KUCHTA, D. *Současná krize: dopouštíme se stejných chyb jako před 80 lety* [online]. Portál idnes.cz/finance [2009-07-28]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/soucasna-krize-dopoustime-se-stejných-chyb-jako-před-80-lety-p4h-/inv.aspx?c=A090727_105905_viteze_bab

LACINA, L.; ROZEHNAL, P. a kol. *Euro: ano-ne?* 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2010. 319 s. ISBN 978-80-87197-26-4.

LACINA, L. a kol. *Studie vlivu zavedení eura na ekonomiku ČR*. Brno: Výzkumné centrum PEF MZLU, 2007. 295 s. [online]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/850-studie_vlivu_zavedeni_eura_v_cr_na_ekonomiku.pdf

MANKIW, N.G. *Principles of Economics*. 5th ed. South-Western Cengage Learning, 2009. 872 s. ISBN 978-0-324-58997-9.

MURPHY, A. *An Analysis of the Financial Crisis of 2008: Causes and Solutions* [online]. Oakland University. Paper [2008-11-04]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=1295344>

NĚMEC, J. *Trpaslík v eurozóně* [online]. Portál EKONOM.IHNED.CZ [2011-01-06]. Dostupné z: http://m.ihned.cz/c4-10005660-49224510-700000_ekodetail-trpaslik-v-eurozone

NGUYEN, J. *5 Economic Reports That Affect The Euro* [online]. INVESTOPEDIA, [2011-05-30]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/articles/fx/11/5-reports-fx-traders-use.asp#axzz1UBIG1gCW>

NKS. *Národní plán zavedení eura v České republice*. Ministerstvo financí ČR, 2007. 86 s. [online]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Narodni_plan_EURO_06-08-07.pdf

ORTIZ, F.; TISERA, F. *Southern Europe's lost generation stuck in junk jobs* [online]. Reuters, [2011-10-17]. Dostupné z: <http://uk.reuters.com/article/2011/10/17/uk-europe-junkjobs-idUKTRE79G1T520111017>

SAMUELSON, PAUL, A.; NORDHAUS, WILLIAM, D. *Ekonomie*. 18. vyd. Praha: NS Svoboda, 2007. 1011 s. ISBN 978-90-205-0590-3.

SEDGHI, A. *Greek unemployment: how bad is it for youths?* [online]. The Guardian [2011-08-04]. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/aug/04/greece-youth-unemployment-rate>

SLANÝ, A.; ŽÁK, M. *Hospodářská politika*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 1999. 271 s. ISBN 80-7179-237-3

TOMAN, K. *Itálie na kritickém bodu. Dluh už dosáhl řecké hodnoty* [online]. Článek z aktualne.cz [2011-11-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/business-ve-svete/clanek.phtml?id=720860>

www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzy.asp?A=G&m1=USD&m2=EUR&T=0&V=3&od=1.1.1999&do=31.12.2010

www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/příslušnázemě/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html

ŽÁK, M. *Hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. 210 s. ISBN 80-86730-04-2.

Seznam příloh

PŘÍLOHA A: MEZIROČNÍ ZMĚNA HDP V JEDNOTLIVÝCH LETECH	I
PŘÍLOHA B: MEZIROČNÍ ZMĚNA MÍRY INFLACE (HICP) V JEDNOTLIVÝCH LETECH	II
PŘÍLOHA C: VÝVOJ MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI V JEDNOTLIVÝCH LETECH	III
PŘÍLOHA D: PŘÍNOSY ZAVEDENÍ EURA NA PODNIKOVÝ SEKTOR	IV
PŘÍLOHA E: NÁKLADY ZAVEDENÍ EURA NA PODNIKOVÝ SEKTOR	V

Příloha A: Meziroční změna HDP v jednotlivých letech

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	1.9	3.1	1.5	0.0	-0.4	1.2	0.7	3.7	3.3	1.1	-5.1	3.7
Francie	3.3	3.7	1.8	0.9	0.9	2.5	1.8	2.5	2.3	-0.1	-2.7	1.5
Belgie	3.5	3.7	0.8	1.4	0.8	3.2	1.7	2.7	2.9	1.0	-2.8	2.2
Nizozemsko	4.7	3.9	1.9	0.1	0.3	2.2	2.0	3.4	3.9	1.9	-3.9	1.8
Lucembursko	8.4	8.4	2.5	4.1	1.5	4.4	5.4	5.0	6.6	1.4	-3.6	3.5
Rakousko	3.3	3.7	0.5	1.6	0.8	2.5	2.5	3.6	3.7	2.2	-3.9	2.1
Finsko	3.9	5.3	2.3	1.8	2.0	4.1	2.9	4.4	5.3	0.9	-8.2	3.6
Irsko	9.9	9.3	4.8	5.9	4.2	4.5	5.3	5.3	5.2	-3.0	-7.0	-0.4
Itálie	1.5	3.7	1.8	0.5	0.0	1.5	0.7	2.0	1.5	-1.3	-5.2	1.3
Španělsko	4.7	5.0	3.6	2.7	3.1	3.3	3.6	4.0	3.6	0.9	-3.7	-0.1
Portugalsko	4.1	3.9	2.0	0.7	-0.9	1.6	0.8	1.4	2.4	0.0	-2.5	1.3
Řecko	3.4	4.5	4.2	3.4	5.9	4.4 ^(p)	2.3 ^(p)	5.2 ^(p)	4.3 ^(p)	1.0 ^(p)	-2.0 ^(p)	-4.5 ^(p)
Slovinsko	5.3	4.3	2.9	3.8	2.9	4.4	4.0	5.8	6.9	3.6	-8.0	1.4
Malta			-1.5	2.8	0.1	-0.5	3.7	2.2	4.3	4.4	-2.7	2.7
Kypr	4.8	5.0	4.0	2.1	1.9	4.2	3.9	4.1	5.1	3.6	-1.7	1.0
Slovensko	0.0	1.4	3.5	4.6	4.8	5.1	6.7	8.5	10.5	5.8	-4.8	4.0
Estonsko	-0.3	10.0	7.5	9.2	7.8	6.3	8.9	10.1	7.5	-3.7	-14.3	2.3
GB	3.5	3.9	2.5	2.1	2.8	3.0	2.2	2.8	2.7	-0.1	-4.9	1.4
Švédsko	4.7	4.5	1.3	2.5	2.3	4.2	3.2	4.3	3.3	-0.6	-5.3	5.7
Dánsko	2.6	3.5	0.7	0.5	0.4	2.3	2.4	3.4	1.6	-1.1	-5.2	1.7
ČR	1.3	3.6	2.5	1.9	3.6	4.5	6.3	6.8	6.1	2.5	-4.1	2.3
Polsko	4.5	4.3	1.2	1.4	3.9	5.3	3.6	6.2	6.8	5.1	1.6	3.8
Maďarsko	4.1	4.9	3.8	4.1	4.0	4.5	3.2	3.6	0.8	0.8	-6.7	1.2
Litva	-1.1	3.3	6.7	6.9	10.2	7.4	7.8	7.8	9.8	2.9	-14.7	1.3
Lotyšsko	3.3	6.1	7.3	7.2	7.6	8.9	10.1	11.2	9.6	-3.3	-17.7	-0.3
Rumunsko	-0.4	2.4	5.7	5.1	5.2	8.5	4.2	7.9	6.3	7.3	-7.1	-1.3
Bulharsko	4.4	5.7	4.2	4.7	5.5	6.7	6.4	6.5	6.4	6.2	-5.5	0.2

Zdroj: Eurostat

p=Provisional value

Příloha B: Meziroční změna míry inflace (HICP) v jednotlivých letech

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	0.6	1.4	1.9	1.4	1.0	1.8	1.9	1.8	2.3	2.8	0.2	1.2
Francie	0.6	1.8	1.8	1.9	2.2	2.3	1.9	1.9	1.6	3.2	0.1	1.7
Belgie	1.1	2.7	2.4	1.6	1.5	1.9	2.5	2.3	1.8	4.5	0.0	2.3
Nizozemsko	2.0	2.3	5.1	3.9	2.2	1.4	1.5	1.7	1.6	2.2	1.0	0.9
Lucembursko	1.0	3.8	2.4	2.1	2.5	3.2	3.8	3.0	2.7	4.1	0.0	2.8
Rakousko	0.5	2.0	2.3	1.7	1.3	2.0	2.1	1.7	2.2	3.2	0.4	1.7
Finsko	1.3	2.9	2.7	2.0	1.3	0.1	0.8	1.3	1.6	3.9	1.6	1.7
Irsko	2.5	5.3	4.0	4.7	4.0	2.3	2.2	2.7	2.9	3.1	-1.7	-1.6
Itálie	1.7	2.6	2.3	2.6	2.8	2.3	2.2	2.2	2.0	3.5	0.8	1.6
Španělsko	2.2	3.5	2.8	3.6	3.1	3.1	3.4	3.6	2.8	4.1	-0.2	2.0
Portugalsko	2.2	2.8	4.4	3.7	3.3	2.5	2.1	3.0	2.4	2.7	-0.9	1.4
Řecko	2.1	2.9	3.7	3.9	3.4	3.0	3.5	3.3	3.0	4.2	1.3	4.7
Slovinsko	6.1	8.9	8.6	7.5	5.7	3.7	2.5	2.5	3.8	5.5	0.9	2.1
Malta	2.3	3.0	2.5	2.6	1.9	2.7	2.5	2.6	0.7	4.7	1.8	2.0
Kypr	1.1	4.9	2.0	2.8	4.0	1.9	2.0	2.2	2.2	4.4	0.2	2.6
Slovensko	10.4	12.2	7.2	3.5	8.4	7.5	2.8	4.3	1.9	3.9	0.9	0.7
Estonsko	3.1	3.9	5.6	3.6	1.4	3.0	4.1	4.4	6.7	10.6	0.2	2.7
GB	1.3	0.8	1.2	1.3	1.4	1.3	2.1	2.3	2.3	3.6	2.2	3.3
Švédsko	0.5	1.3	2.7	1.9	2.3	1.0	0.8	1.5	1.7	3.3	1.9	1.9
Dánsko	2.1	2.7	2.3	2.4	2.0	0.9	1.7	1.9	1.7	3.6	1.1	2.2
ČR	1.8	3.9	4.5	1.4	-0.1	2.6	1.6	2.1	3.0	6.3	0.6	1.2
Polsko	7.2 (ei)	10.1	5.3	1.9	0.7	3.6	2.2	1.3	2.6	4.2	4.0	2.7
Maďarsko	10.0 (i)	10.0 (i)	9.1 ⁽ⁱ⁾	5.2	4.7	6.8	3.5	4.0	7.9	6.0	4.0	4.7
Litva	1.5	1.1	1.6	0.3	-1.1	1.2	2.7	3.8	5.8	11.1	4.2	1.2
Lotyšsko	2.1	2.6	2.5	2.0	2.9	6.2	6.9	6.6	10.1	15.3	3.3	-1.2
Rumunsko	45.8 (i)	45.7 (i)	34.5 (i)	22.5 (i)	15.3 (i)	11.9 (i)	9.1 ⁽ⁱ⁾	6.6	4.9	7.9	5.6	6.1
Bulharsko	2.6	10.3	7.4	5.8	2.3	6.1	6.0	7.4	7.6	12.0	2.5	3.0

Zdroj: eurostat

e=Estimated value, i=See explanatory text

Příloha C: Vývoj míry nezaměstnanosti v jednotlivých letech

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	8,2	7,5	7,6	8,4	9,3	9,8	11,2	10,3	8,7	7,5	7,8	7,1
Francie	10,4	9,0	8,3	8,6	9,0	9,3	9,3	9,2	8,4	7,8	9,5	9,8
Belgie	8,5	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	8,3
Nizozemsko	3,5	3,1	2,5	3,1	4,2	5,1	5,3	4,4	3,6	3,1	3,7	4,5
Lucembursko	2,4	2,2	1,9	2,6	3,8	5,0	4,6	4,6	4,2	4,9	5,1	4,5
Rakousko	3,9	3,6	3,6	4,2	4,3	4,9	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8	4,4
Finsko	10,2	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4
Irsko	5,6	4,2	3,9	4,5	4,6	4,5	4,4	4,5	4,6	6,3	11,9	13,7
Itálie	10,9	10,1	9,1	8,6	8,4	8,0	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8	8,4
Španělsko	12,5	11,1	10,3	11,1	11,1	10,6	9,2	8,5	8,3	11,3	18,0	20,1
Portugalsko	5,0	4,5	4,6	5,7	7,1	7,5	8,6	8,6	8,9	8,5	10,6	12,0
Řecko	12,0	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	12,6
Slovinsko	7,3	6,7	6,2	6,3	6,7	6,3	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9	7,3
Malta		6,7	7,6	7,5	7,6	7,4	7,2	7,1	6,4	5,9	7,0	6,9
Kypr		4,9	3,8	3,6	4,1	4,7	5,3	4,6	4,0	3,6	5,3	6,3
Slovensko	16,4	18,8	19,3	18,7	17,6	18,2	16,3	13,4	11,1	9,5	12,0	14,4
Estonsko		13,6	12,6	10,3	10,0	9,7	7,9	5,9	4,7	5,5	13,8	16,9
GB	5,9	5,4	5,0	5,1	5,0	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8
Švédsko	6,7	5,6	5,8	6,0	6,6	7,4	7,7	7,1	6,1	6,2	8,3	8,4
Dánsko	5,2	4,3	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9	3,8	3,3	6,0	7,4
ČR	8,6	8,7	8,0	7,3	7,8	8,3	7,9	7,2	5,3	4,4	6,7	7,3
Polsko	13,4	16,1	18,3	20,0	19,7	19,0	17,8	13,9	9,6	7,1	8,2	9,6
Maďarsko	6,9	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	11,2
Litva	13,7	16,4	16,5	13,5	12,5	11,4	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7	17,8
Lotyšsko	14,0	13,7	12,9	12,2	10,5	10,4	8,9	6,8	6,0	7,5	17,1	18,7
Rumunsko	7,1	7,3	6,8	8,6	7,0	8,0	7,2	7,3	6,4	5,8	6,9	7,3
Bulharsko	16,4	19,5	18,2	13,7	12,1	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8	10,2	16,4

Zdroj: Eurostat

Příloha D: Přínosy zavedení eura na podnikový sektor

Konkrétní přínos	Druh působení	Vliv na velikost nákladů	Dopad na podn. sektory	Síla vlivu
Eliminace kurzového rizika	Jistý přínos, stálý, přímý a okamžitý dopad	Míra obchodního a kapitálového kontaktu s eurozónou, směr a rozsah pohybu kurzu, podíl eura na obrátu zahr. obch.	Podniky se zahraničními operacemi v EUR	Silný vliv
Eliminace nákladů na zabezpečení kurzového rizika (tzv. hedging)	Jistý přínos, stálý, přímý a okamžitý dopad	Míra transakcí zabezpečených proti kurz. pohybu, druh hedgových instrumentů, cena a náklady hedgingu	Spiše velké korporace používající pro hedging měnové opce, pak malé a stř. podniky	Malý vliv
Úspora nákladů zahr. platebního styku	Jistý přínos, stálý, přímý a okamžitý dopad	Vliv hlavně u sum převyšujících výši tzv. europlatby (nad 50 000 EUR)	Podniky se zahraničními operacemi v EUR	Malý / střední vliv
Eliminace nákladů na směnu valut / deviz a jiných transakčních nákladů	Jistý přínos, stálý, přímý a okamžitý dopad	Podíl hotovostních a bezhotovostních transakcí	U valut pro všechny podniky s hotovostními operacemi (např. zahr. diety), u deviz minimální vliv	Malý vliv
Eliminace nákladů za vedení více účtů	Jistý přínos, stálý, přímý a okamžitý dopad	Poplatky za vedení účtu (především hotovostní výběry a vedení účtu)	Podniky se zahraničními operacemi v EUR	Malý vliv
Zjednodušení účetnictví	Jistý přínos, stálý, přímý a okamžitý dopad	Zjednodušení účet. operací se zahraničím	Podniky se zahraničními operacemi v EUR	Malý / střední vliv
Vyšší transparentnost cen	Jistý přínos, možný, dočasný a střednědobý dopad	Může vést k růstu poptávky po českých produktech a vyššímu růstu HDP	Celý podnikový sektor	Možný malý / střední vliv
Stabilní měna pro podnikatelská rozhodnutí a menší riziko vyplývající z vnějšího prostředí	Možný přínos, stálý, nepřímý a střednědobý dopad	Odpad kurzového a úrokového rizika umožní lépe plánovat a činit podn. rozhodnutí – teoreticky vyšší příliv PZI a vliv na růst HDP, menší expozice cizoměnovému prostředí	Celý podnikový sektor	Možný střední vliv
Pokles nákladů na financování podniků a lepší přístup na kapitálové trhy eurozóny	Možný přínos, stálý, přímý a střednědobý dopad	Možný mírný pokles úr. sazeb; v případě vyšší inflace, možné nižší reálné úrokové sazby	Podniky s pohyblivě úročeným dluhem	Možný malý / střední vliv

Zdroj: Lacina, 2007, s. 67-68

Příloha E: Náklady zavedení eura na podnikový sektor

Druh nákladu	Druh působení / nákladů / celkový dopad	Vliv na velikost nákladů	Dopad na podn. sektory	Dopad podle velikosti podniku
Náklady na úpravu informačních systémů (IT)	Konverze IT systémů na euro včetně vazeb mezi nimi Aktualizace softwaru, náklady přeprogramování, zaškolení uživatelů Dopad silný	Počet jednotlivých informačních systémů a vazeb mezi nimi, standardní software versus software na míru, personální náklady na přeprogramování, podíl externích poradců a jejich sazby	Vyšší dopad na podniky se softwarem šitým na míru	Vyšší absolutní náklady u velkých podniků, relativní náklady (k obratu) vyšší u menších podniků
Informační a osvětová kampaň	Poskytnutí informací dodavatelům, odběratelům a vlastním zaměstnancům Náklady na poštovné, tisk, materiál, tvorbu podkladů, školení, dočasně vyšší kapacita call centra Dopad střední	Počet dodavatelů, odběratelů a zaměstnanců, počet tiskovin a počet elektronického rozesílání informací, podíl externích poradců a vlastních zaměstnanců na tvorbě podkladů a provádění školení, sazby ext. poradců	Všechny sektory celoplošně, vyšší absolutní dopad u podniků s velkým počtem zákazníků (např. telekomunikace, rozvod elektřiny, vody, plynu, bankovníctví, maloobchod, dopravci, apod.)	Vyšší absolutní náklady u velkých podniků s velkým počtem dodavatelů a odběratelů, relativní náklady (k obratu) vyšší u menších podniků
Tvorba nových ceníků, sazebníků, infomateriálů a katalogů	Konverze starých korunových cen, opětovná marketingová tvorba tzv. baťovských cen Náklady na tvorbu vnitropodnikové směrnice, personální náklady Dopad malý / střední	Počet produktů a struktura produktového portfolia, interní personální náklady versus externí poradci, sazby ext. poradců	Všechny sektory celoplošně, vyšší dopad u podniků s širokým produktovým portfoliem (např. maloobchod)	Vyšší absolutní náklady u velkých podniků s širokým portfoliem, relativní náklady (k obratu) vyšší u menších podniků s širokým portfoliem

(Pokračování přílohy E na další straně)

Duální manipulace s hotovostí	Umožnění manipulace s hotovostí v korunách a eurech Pořízení nového softwaru na pokladny, vyškolení pracovníků, zařízení proti padělkům <i>Dopad střední</i>		Především dopad na maloobchod a pohostinství	Vyšší absolutní náklady u velkých podniků, relativní náklady (k obrátu) vyšší u menších podniků
Náklady na výměnu a zabezpečení hotovosti (tzv. front-loading)	Kolekce a bezpečný transport hotovosti do banky resp. podniku Náklady na bezpečnostní službu, ev. bankovní poplatky <i>Dopad malý</i>	Podíl hotovostních plateb na celkových tržbách / platbách	Především dopad na maloobchod a pohostinství	Vyšší absolutní náklady u velkých podniků, relativní náklady (k obrátu) vyšší u menších podniků
Nevhodně nastavená výše přepočítacího koeficientu	Možný problém / náklad s nevhodně nastaveným kurzem (příliš silný kurz) Náklad ve formě znevýhodnění vývozu, poklesu zisku <i>Možný dopad střední / silný</i>	Velikost odchylky přepočítacího koeficientu od rovnovážné úrovně, podíl vývozu a jiných eurových transakcí na tržbách / bilanční sumě podniku	Podniky vystavené obchodnímu a kapitálovému kontaktu s eurozónou, hlavně podniky zpracovatelského průmyslu a podniky v zahraničním vlastnictví	Vyšší absolutní náklady u velkých podniků, relativní náklady (k obrátu) vyšší u menších podniků
Nevhodně nastavené úrokové sazby jednotné měnové politiky ECB	Možný problém / dodatečný náklad Náklad ve formě vyšších úrokových sazeb <i>Možný dopad střední</i>	Rozsah zadlužení podniku, podíl pohyblivě úročeného dluhu, velikost odchylky úrokové sazby od rovnovážné úrokové sazby ⁵² , podíl bankovních úvěrů	Největší dopad na zadlužené podniky s vysokým podílem pohyblivě úročeného bankovního dluhu	Větší dopad na malé a střední podniky
Tlak odborů na růst mezd	Možný problém Náklad ve formě vyšších mezd <i>Možný dopad střední</i>	Podíl mezd na nákladech podniku, síla odborů	Největší dopad na služby	celoplošně

Zdroj: Lacina, 2007, s. 75-76